

๑๔๓. ยถาปิ ปจวี นาม

สุจีปิ อสุจีปิ จ

สพฺพ สหติ นิกฺเขป

น กโรติ ปฏิฆททย?

๑๔๓. ขึ้นชื่อว่าแผ่นดิน ย่อมอดทนต่อสิ่งของ
ที่ทิ้งลงทั้งหมด ทั้งที่สะอาดและไม่
สะอาด ย่อมไม่ยินดียินร้าย ฉันทใจ.

๑๔๔. ตเถว ตฺวปี สพฺเพส

สมฺมานาวมานกฺขโม

ขนฺติปารมิตํ คนฺตฺวา

สมฺโพธิ ปาปฺณิสฺสลิ.

๑๔๔. แม่ท่าน ก็จงเป็นผู้อดทน ต่อการรับ
นับถือและการดูหมิ่น แห่งชนทั้งปวง
เหมือนฉันทนั้น ท่านบำเพ็ญขันติบารมี
เต็มเปี่ยมแล้ว ก็จักบรรลुพระสัม-
โพธิญาณ.

๑๔๕. น เหเต เอตุตฺถกาเยว

พุทฺธธมฺมา ภวิสฺสเร

อณฺเณปิ วิจินิสฺสามิ

เย ธมฺมา โปธิปาจนา.

๑๔๕. พุทธธรรมเหล่านี้ จักไม่มีแต่เพียงนี้
เท่านั้น ธรรมเหล่าใดเป็นเครื่อง
อบรมพระโพธิญาณ เราจักค้นหา
ธรรมเหล่านั้นเมื่อยังอื่นอีก.

๑๔๖. วิจินฺโต ตทา ทกฺขิ

สตฺตมํ สจฺจปารมิตํ

ปุพฺพเกหิ มเหสีหิ

อาเสวิตนินฺเสวิตํ.

๑๔๖. เมื่อเราตถาคตคนหาอยู่ในกาลครั้ง-
นั้น ก็ได้พบสังขารมีข้อที่ ๑ อันพระ
บรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ผู้แสวงหาคุณ
อันยิ่งใหญ่แต่ปางก่อน เสพอาศัยแล้ว.

๑ ฉ. ปฏิมํ ตยา.

๑๔๗. อิมิ ทฺวํ สตุตฺมํ ทาว
ทพฺหิ กตฺวา สฺมาทีย
ตคฺถ อเหตุชฺฌวจฺโน
สมฺโพธิ ปาปฺณิสฺสลิ.
๑๔๗. (เราตถาคตฺจิงกล่าวสอนตนเองต่อไป
ว่า) ท่านจงสมาทานสัจบารมีข้อที่
๗ นี้ กระทำให้มั่นคง(ถึงขนาด)ก่อน
เป็นผู้มีอภัยคำไม่เป็นสองในสัจบารมี
นั้น จึงจักบรรลุพระสัมโพธิญาณ.
๑๔๘. ยถาปิ โอสถิ นาม
ตุลาภฺฐตา สเหตุเก
สมฺเข อุตฺวสฺเส วา
น โวกฺกมฺหิ วิถิตฺ.
๑๔๘. ขึ้นชื่อว่าดาวประจำรุ่ง เป็นดาวที่
เที่ยงตรงแน่นอนแห่งโลก พร้อมทั้ง
เทวโลก ย่อมไม่โคจรออกนอกวิถีใน
ฤกษณ ฤกษหนาว และฤกษร้อน ฉนฺใด.
๑๔๙. ตเถว ทฺวํปิ สจฺเจสุ
มา โวกฺกมฺหิ^๑ วิถิตฺ
สจฺจปารมิตฺ คณฺตุวา
สมฺโพธิ ปาปฺณิสฺสลิ.
๑๔๙. ท่านก็จงอย่าเบี่ยงเบนออกจากวิถีแห่ง
สัจจะทั้งหลาย ฉนฺนั้น ท่านบำเพ็ญ
สัจบารมีให้เต็มเปี่ยมแล้ว จักบรรลุ
พระสัมโพธิญาณ.
๑๕๐. น เหตุ ऐตฺตกาเยว
พุทฺธธฺมฺมา ภวิสฺสเร
อญฺเณปิ วิจินิสฺสามิ
เย ธฺมฺมา โปธิปาจนา.
๑๕๐. พุทธธรรมเหล่านี้ จักไม่มีแต่เพียงนี้
เท่านั้น ธรรมเหล่าใดเป็นเครื่อง
อบรมบ่มพระโพธิญาณ เราจักค้นหา
ธรรมเหล่านั้นแม้อย่างอื่นอีก.

^๑ ก. โวกฺกมฺหิ, ฉ. โวกฺกมฺ หิ.

๑๕๑. วิจิณฺโตะ ตทา ทกฺขี
 อฏฺฐมฺ อธิฏฺฐานปารมฺมี
 ปุพฺพเกหิ มเหสีหิ
 อาเสวิตนฺิเสวิตฺ.

๑๕๒. อิมํ ตฺวํ อฏฺฐมฺ ตาว
 ทพฺหิ กตฺวา สมาทีย
 ตตฺถ ตฺวํ อจฺโล หุตฺวา
 สมฺโพธิ ปาปฺณิสฺสลิ.

๑๕๓. ยถาปิ ปพฺพโต เสโล
 อจฺโล สุปฺตฺิฏฺฐิตो
 น กมฺปติ ภูสฺวาเตหิ
 สกฺกฺจาเนว ติฏฺฐติ.

๑๕๔. ตเถว ตฺวมฺปิ อธิฏฺฐาเน
 สพฺพทา อจฺโล ภว
 อธิฏฺฐานปารมิตฺ^๑ คณฺตุวา
 สมฺโพธิ ปาปฺณิสฺสลิ.

๑๕๑. เมื่อเราตถาคตคณหาอยู่ในกาลครั้ง
 นั้น ก็ได้พบอธิษฐานบารมีข้อที่ ๘ อัน
 พระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ผู้แสวงหา
 คุณอันยิ่งใหญ่แต่ปางก่อนเสพอาศัยแล้ว.

๑๕๒. (เราตถาคตจึงกล่าวสอนตนเองต่อ-
 ไปว่า) ท่านจงสมาทานอธิษฐานบารมี
 ข้อที่ ๘ นี้กระทำให้มั่น (ถึงขนาด) ก่อน
 ท่านเป็นผู้ไม่หวั่นไหวในอธิษฐานบารมี
 นั้น จึงจักบรรลุพระสัมโพธิญาณ.

๑๕๓. ภูเขาอันลวนแล้วด้วยศิลา ไม่โยก
 โคลง ตั้งมั่นอยู่ด้วยดี ย่อมไม่หวั่น
 ไหวด้วยแรงลมกล้าทั้งหลาย คงตั้ง
 อยู่กับที่ของตณันนั้นแหละ ฉนฺใด.

๑๕๔. ท่านก็จงเป็นผู้ไม่หวั่นไหวในอธิษฐาน
 ในกาลทุกเมื่อ เหมือนฉนนั้น ท่าน
 บำเพ็ญอธิษฐานบารมีเต็มเปี่ยมแล้ว
 จักบรรลุพระสัมโพธิญาณ.

^๑ อธิ. ปารมฺมี. อิติโต ปรั อธิสเมว.

๑๕๕. น เทเต เอตตกาเยว
 พุทธธมมา ภวิสฺสเร
 อญฺเฌปิ วิจินิสฺสามิ
 เย ธมฺมา โปธิปาจนา.

๑๕๖. วิจินฺนโต ตทา ทกฺขี
 นวมํ เมตฺตาบารมี
 ปุพฺพเกหิ มเหสีหิ
 อาเสวิตนึเสวิตํ.

๑๕๗. อิมํ ตฺวํ นวมํ ตาว
 ทพฺหํ กตฺวา สฺมาทีย
 เมตฺตาย อสโม โหหิ
 ยถิ โปธิ ปตฺตุมิจฺฉสิ.

๑๕๘. ยถาปิ อุกฺกํ นาม
 กลฺยาเณ ปาปกเก ชเน
 สมํ ผรติ สึเตน
 ปวาเหติ รโชมลํ.

๑๕๕. พุทธธรรมเหล่านี้ จักไม่มีแต่เพียงนี้
 เท่านั้น ธรรมเหล่านี้ เป็นเครื่อง
 อบรมบมพระโพธิญาณ เราจักค้นหา
 ธรรมเหล่านั้น. แม้อย่างอื่นอีก.

๑๕๖. เมื่อเราตถาคตคนหาอยู่ ในกาลครั้ง
 นั้น ก็ได้พบเมตตาบารมีข้อที่ ๙ อัน
 พระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ผู้แสวงหา
 คุณอันยิ่งใหญ่แต่ปางก่อน เสพอาศัย
 แลแล้ว.

๑๕๗. (เราตถาคตจึงกล่าวสอนตนเองต่อ-
 ไปว่า) หากท่านปรารถนาจะบรรลุ
 พระโพธิญาณไซร้ จงสมาทานเมตตา
 บารมีข้อที่ ๙ นี้กระทำให้มั่น (ถึงขนาด)
 ก่อน จงเป็นผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน
 ในเมตตาบารมีเกิด.

๑๕๘. เช่นชื่อน้ำ ย่อมมีความเย็นแผ่ไป
 ย่อมชำระล้างธุลีและมลทิน (มีเหงื่อ
 ไคลเป็นต้น) อย่างเสมอกัน ทั้งใน
 กัลยาณชน และในคนบาป ฉะนั้น.

คุณศักดิ์สน จามรฆาน อุทิศกุศลแด่ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต) พรหมรังสี
 หลวงปู่ทวด บิดา-มารดา ปู่ย่า-ตายาย เจ้ากรรม-นายเวร

๑๕๙. ตเถว ตฺวํ หิตาหิตะ

สํ เมตตาย ภาวย
เมตตูปารมิตํ คนฺตวา

สํโพธิ ปาปฺณิสฺสลิ.

๑๖๐. น เหเต อุตฺตกาเยว

พฺพุตฺตมฺมา ภวิสฺสเร
อญฺเฌปิ วิจินิสฺสามิ

เย ธมฺมา โปธิปาจนา.

๑๖๑. วิจินฺนโต ตทา ทกฺขิ

ทสฺมํ อฺเปกฺขาปารมิตํ
บุพฺพเกหิ มเหสีหิ

อาเสวิตนึเสวิตํ.

๑๖๒. อิมํ ตฺวํ ทสฺมํ ตาว

ทพฺหํ กตฺวา สฺมาทีย
ตุลาญฺโต ทโฬหํ หุตฺวา

สํโพธิ ปาปฺณิสฺสลิ.

๑๕๙. ทานจยังเมตตาให้เจริญเสมอน้ำ-

ก้นในมิตร ผู้มีประโยชน์เกื้อกูลและ
อมิตรผู้ไม่มีประโยชน์เกื้อกูล เหมือน
ฉนั้น ทานบำเพ็ญเมตตาอารมิต้ม
เปี่ยมแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณ.

๑๖๐. พุทธธรรมเหล่านี้จักไม่มีแต่เพียงเท่า

นี้เท่านั้น ธรรมเหล่าใดเป็นเครื่อง
อบรมพระโพธิญาณ เราจักค้นหา
ธรรมเหล่านั้นเมื่อยังอื่นอีก.

๑๖๑. เมื่อเราตถาคตค้นหาอยู่ในกาลครั้ง-

นั้น ก็ได้พบอุเบกขาอารมิต์ ข้อที่ ๑๐
อันพระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้แสวงหา
คุณอันยิ่งใหญ่แต่ปางก่อน เสพอาศัย
แล้ว.

๑๖๒. (เราตถาคตจึงกล่าวสอนตนเองต่อ-

ไปว่า) เบื้องต้นท่านจงสมาทาน
อุเบกขาอารมิต์ข้อที่ ๑๐ นี้ กระทำให้
มันคงถึงขนาดเป็นคังตราฐู (คือมีตน
เป็นกลางวางเฉย) เป็นผู้มั่นคงจึง
จักบรรลุพระสัมโพธิญาณ.

คุณศักดิ์สน จามรมาณ อุทิศกุศลแด่ สมเด็จพระพุฒาจารย์(โต) พรหมรังสี

หลวงปู่ทวด บิดา-มารดา ปู่ย่า-ตายาย เจ้ากรรม-นายเวร

- | | |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>๑๖๓. ยถาปิ ปจวี นาม
 นิ กุ ชิตฺ ตํ อ สฺ จี สฺ จี
 อฺ เป กุ ชฺ ติ อฺ โภ เป เต
 โภ ปา นุ น ฃ ว ชฺ ชิตา .</p> | <p>๑๖๓. ขึ้นชื่อว่าแผ่นดิน ย่อมเว้นจากความ
 โกรธและความยินดี วางเฉยต่อสิ่ง
 ของอันเขาทิ้งลง ทิ้งที่ไม่สะอาดและ
 สะอาดทั้งสองอย่างเหล่านี้ ฉันทใด .</p> |
| <p>๑๖๔. ตถาว ตวํ สุขทุกฺ ข
 ตฺลา กฺว โตะ สทา ภว
 อฺ เป กุ ขา ปา ร มี ตํ ก น ฺ ต วา
 ส ม ฺ โ พ ธิ ปา ปุ ฺ น ส ส ส ี .</p> | <p>๑๖๔. ท่านจงเป็นดังตราฐทั้งในสุขและทุกข์
 ในกาลทุกเมื่อเหมือนฉันทนั้น ท่านบำ-
 เพ็ญอุเบกขาบารมีเต็มเปี่ยมแล้ว จัก
 บรรลุพระสัมโพธิญาณ .</p> |
| <p>๑๖๕. เอตฺ ตก ก า เ ย ว เต โ ล ก
 เ ย ฅ ม มา โ พ ธิ ปา จ น า
 ๒ ต ตฺ ท ุ ฐ ํ น ตฺ ถ ี อ ญ ญ ตฺ ร
 ท พฺ ุ ท ุ ค ตฺ ถ ป ต ิ ฐ ุ จ ห .</p> | <p>๑๖๕. ธรรมเหล่าใด เป็นเครื่องอบรมม-
 พระโพธิญาณ ธรรมเหล่านั้นมีในโลก
 เพียง (๑๐ ประการ) นี้เท่านั้น
 พุทธการกัธรรมที่สูงกว่าบารมี ๑๐
 ย่อมไม่มี และธรรมเหล่านี้นอกจาก
 บารมี ๑๐ นั้น ก็ไม่มี (แล้วจึงเตือน
 ตนเองว่า) ท่านจงตั้งอยู่ในบารมี
 ๑๐ นั้นให้มั่นคงเกิด .</p> |

^๑ ก. โกธานุนยวชชิตา. ^๒ ก. ตททุฐ.

๖
๘
๙
๐
๑
๒
๓
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๐
๑
๒
๓
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๐

๑๖๖. อีเม ฌมเม สมมสโต

สภาวะสรสลกขณ

ฌมมเตเชน วสุธา

ทสสทสสี ปกมฺปถ.

๑๖๖. เมื่อเราตถาคตกำลังพิจารณาธรรม-

เหล่านี้ อยู่ โดยลักษณะพร้อมทั้งกิจ

กล่าวคือสภาวะ ฌวยเดชแห่งธรรม

แผ่นดิน คือ หมื่นโลกธาตุใดไหว

สะเทือนสะท้านแล้ว.

๑๖๗. จลติ รวติ ปลวี

อุจฺจยฺนํทว ปีฬิตํ

เตลยฺนเต ยถา จกุกํ

เอวํ กมฺปติ เมทนี.

๑๖๗. แผ่นดินไหวส่งเสียงร้องคุกเครื่องที่

อ้อยที่กำลังบีบอ้อยอยู่นั้น (อนึ่ง)

ลอยนต ที่กำลังหีบน้ำมันไหวเคลื่อน

แล้วฉันใจ แผ่นดินก็ไหวสะท้านแล้ว

เหมือนฉันนั้น.

๑๖๘. ยาวตา ปรีสว อาสี

พุทธสฺส ปรีเวสเน

ปเวธมานา สา ตตฺถ

มุจฺฉิตา เสติ ภูมิมิ.

๑๖๘. ผู้งชน (สาวก) ของพระพุทธเจ้า

ที่ปังกร ในบริเวณที่เลี้ยงอาหารมี

จำนวนเท่าใด ผู้งชนเหล่านั้นทั้งหมด

ตัวสั่นเทานอนสลับอยู่บนพื้นในบริเวณ

ที่เลี้ยงอาหารนั้น.

๑๖๙. มฺภา เนกสทฺสฺสานิ

กฺมฺภินฺนญฺจ สฺตา พุ

สฺยจฺจนฺณมถิตา ตตฺถ

อญฺญมญฺญํ ปมฺภุจฺจิตา.

๑๖๙. หมอน้ำหลายพัน และหม้อดินหลาย

ร้อย จำนวนมากมายกระทบกันแล้ว

หกกว่าแตกละเอียด ณ ที่นั้น.

คุณศักดิ์สน จามรมาณ อุทิศกุศลแก่ สมเด็จพระพุทธาจารย์(โต) พรหมรังสี

หลวงปู่ทวด บิดา-มารดา ปู่ย่า-ตายาย เจ้ากรรม-นายเวร

๑๑๐. อุพพิคฺคา ตลิตฺตา ภีตา
 ฌนฺตา พุยถิตฺมานสา^๑
 มหาชนา สฺมาคฺคฺม
 ที่ปงฺกรมุปากฺมฺ.

๑๑๑. กิ ภาวิสฺสฺสฺติ โลกสฺส
 กลฺยาณํ อถ ปาปกํ
 สพุโพ อุปทฺตฺโต โลก
 ตํ วิโนเทหิ จกฺขุม.

๑๑๒. เตสํ ตทา สญฺญา เปสิ
 ที่ปงฺกโร มหามฺุณี
 วิสฺสฺฐจา^๒ โทถ มา ภาถ
 อิมสฺมึ ปจฺวิกฺคฺมฺปน.

๑๑๐. มหาชนทั้งหลายหวาดหวั่น สะดุ้งกลัว
 ตกใจและปั่นป่วน มีใจสิ้นระริกแล้ว
 ไคมาประชุมกัน เข้าไปเฝ้าพระพุทธ
 เจาที่ปังกกร.

๑๑๑. (กราบทูลถามว่า) เหตุที่หรือเหตุร้าย
 อย่างไม่จกมีแก่ชาวโลก ชาวโลก
 ทั้งปวง ไคได้รับความเดือดร้อนแล้ว
 ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ^๑ ขอพระ-
 องค์จงบรรเทาภัยนั้นด้วยเถิด.

๑๑๒. ในกาลครั้งนั้นพระมหามุณีที่ปังกกร ยัง
 ชนเหล่านั้น ให้เกิดความเข้าใจว่า
 ท่านทั้งหลายจงวางใจเถิด จงอย่า
 กลัวในเหตุอันทำให้แผ่นดินไหวนี้เลย.

^๑ อี. พุยาธิต...

^๒ ฉ. วิสฺสฺตฺถา.

^๑ จักขุ ๕ คือ

๑. มังสจักขุ จักขุคือดวงตา

๒. ทิพพจักขุ จักขุทิพย์

๓. ปัญญาจักขุ จักขุคือปัญญา

๔. พุทธจักขุ จักขุแห่งพระพุทธเจ้า

๕. สมันตจักขุ จักขุรอบคอบ.

คุณศักดิ์สน จามรฆาน อุทิศกุศลแด่ สมเด็จพระพุทธาจารย์(โต) พรหมรังสี
 หลวงปู่ทวด บิดา-มารดา ปู่ย่า-ตายาย เจ้ากรรม-นายเวร

๑๑๓. ยมเห์ อชช พุยาภาสี
 พุทฺโธ โลเก ภวิสฺสตี
 เอโส สมฺมสฺตี ฌมฺม
 ปุพฺพกั ชินเสวิตฺ.
๑๑๓. วันนี้ เราตถาคตได้พยากรณ์สู่เมธ
 บัณฑิตใดไว้วา จักเป็นพระพุทฺธเจ้า
 ในโลก (ขณะนี้) สู่เมธบัณฑิตนั้น
 กำลังพิจารณาอยู่ซึ่งพระธรรม (อัน
 เป็นบารมี) เป็นธรรมเก่าแก่อันพระ
 สิ้นเจ้า ได้ทรงบำเพ็ญมาแล้ว (เมื่อ
 ครั้งเป็นพระบรมโพธิสัตว์).
๑๑๔. ทสฺส สมฺมสฺโต ฌมฺม
 พุทฺธภูมึ อเสสโต
 เตนายํ กมฺปิตา^๑ ปจฺวี
 ทสฺสทสฺสี สเทเวเก.
๑๑๔. เมื่อเธอได้พิจารณาธรรมอันเป็นพุทฺธ
 ภูมิจนหมดสิ้นแล้ว แผ่นดินหมื่นหนึ่งใน
 โลกพร้อมทั้งเทวโลกนี้ จึงหวั่นไหว
 ควบเหตุนั้น.
๑๑๕. พุทฺธสฺส วจันํ สุตฺวา
 มโน นิพฺพายี ตาวเท
 สพฺเพ มํ อุปสงฺกมฺม
 ปุณฺาปี มํ อภิวนฺทิสฺสุ.
๑๑๕. ใจของมหาชนที่สะดุ้งกลัวนั้น ได้ดับ
 เย็นลงทันที เพราะได้ฟังพระคำรัส
 ของพระพุทฺธเจ้าที่บังกร(ต่อจากนั้น)
 ชนทั้งหมดเข้าไปหาเราตถาคตแล้ว
 ไหววด้วยความเคารพอีกครั้งหนึ่ง.

^๑ ก. กมฺปตี.

๑๗๖. สมาธิยิตฺวา พุทธคุณิ
 ทพฺหิ กตฺวาน มานสิ
 ที่ปงฺกริ นมสฺสิตฺวา
 อาสนา รุฏฺฐหิ ตทา.
๑๗๖. เราตถาคตสมาทานพุทธคุณแล้ว
 กระทำใจใหม่แน่นมัสการพระพุทธเจ้า
 ที่ปงฺกรแล้วลุกขึ้นจากอาสนะในกาล
 ครั้งนั้น.
๑๗๗. ทิพฺพิ มานุสสิ^๑ ปุပ္ผิ
 เทวา มานุสกา อุมโ
 สโมกิรินฺติ ปุပ္ผิ
 รุฏฺฐนฺตสฺส อาสนา.
๑๗๗. เมื่อเราลุกขึ้นจากอาสนะเหล่าเทว-
 คาและหมู่มนุษย์ทั้งสองพวก ได้ถือ
 ดอกไมทิพย์ (ดอกมณฑารพ ดอก
 ปาริชาติ เป็นต้น) และดอกไม้ของ
 มนุษย์ไปรยปรายอยู่.
๑๗๘. เวทยนฺติ จ เต โสตฺถิ
 เทวา มานุสกา อุมโ
 มหนฺตํ ปตฺถิตํ คฺยุหิ
 ตํ ลภสฺสํ ยถิจฺฉิตํ.
๑๗๘. เทวคา และหมู่มนุษย์ทั้งสองเหล่านั้น
 ต่างก็ประกาศให้รู้ความสวัสดี (ด้วย
 การอวยพร) ว่า สุานะใหญ่หลวงใด
 อันท่านปรารณาแล้ว ขอให้ท่านได้
 สุานะนั้นตามที่ปรารณาเถิด.

^๑ ก. มานุสสิกิ.

๑๗๙. สัพพีติโย วิวชฺชนตุ

โสโก^๑ โรโค วินสฺสตุ^๒

มา เต ภวนฺตฺวานฺตรายา^๓

ผุสฺ ขิปฺปํ โปธิมฺตฺตมฺ.

๑๗๙. ขอให้เส่นียคัจฉุไรทั้งหลายทั้งปวง

จงผ่านพ้นไป ขอความโศกและความ

ป่วยไข้ทั้งปวงจงเสื่อมสูญไป ขออัน-

ตรายจงอย่าได้มีแก่ท่าน ขอท่านจง

บรรลुพระโพธิญาณอันสูงสุด โดยเร็ว

เถิด.

๑๘๐. ยถาปี สฺมเย ปตฺเต^๔

บุปฺพนฺติ บุปฺผิโน ทูมา

ตเถว ตฺวํ มหาวีร

พฺพุธฺญา เณหิ บุปฺผสฺ.

๑๘๐. เมื่อกาลเวลาของการผลิดอกแห่งตน

ไม่มาถึงพร้อมแล้ว ตนไม่ว่าจะผลิดอก

ยอมผลิดอกฉันใด ข้าแต่ท่านวีรบุรุษ

ผู้ยิ่งใหญ่ ขอท่านจงผลิควยพระพุท-

ญาณฉันนั้นเถิด.

๑๘๑. ยถา เย เกจิ สฺมพฺพุธา

ปุรยฺ หสฺ ปารมี

ตเถว ตฺวํ มหาวีร

ปุรย หสฺ ปารมี.

๑๘๑. สัมเด็จพระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย พระ

องค์ใดก็ตาม ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๐

ทัศแล้ว ฉันใด ข้าแต่ท่านวีรบุรุษผู้ยิ่ง

ใหญ่ขอท่านจงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทัศ

ฉันนั้นเถิด.

^๑ อี. สัพพโรโค. ^๒ ก. วิวชฺชนตุ.

^๓ ก. สี. อี. ภวตฺวานฺตรายา.

^๔ โป. สมฺปตฺเต.

๑๘๒. ยถา เย เกจิ สมพุทธา
 โภธิมถุมหิ^๑ พุชฌเร
 ตถเว ทูว มหาวีร
 พุชฌสสุ ชินโพธิย.

๑๘๓. ยถา เย เกจิ สมพุทธา
 ธมฺมจกุกํ ปวตฺตยํ
 ตถเว ทูว มหาวีร
 ธมฺมจกุกํ ปวตฺตย.

๑๘๔. ปุณฺณมาเย^๒ ยถา จนฺโท
 ปริสฺสุโธ^๓ วิโรจติ
 ตถเว ทูว ปุณฺณมโน
 วิโรจ ทสฺสทสฺสีย.

๑๘๒. สมเด็จพระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย พระ
 องค์ใดก็ตามตรัสรู้ที่โคนไม้ อันเป็นที่
 ตรัสรู้แล้วฉันใด ข้าแต่ท่านวีรบุรุษ
 ผู้ยิ่งใหญ่ ขอท่านจงตรัสรู้ที่โคนไม้
 อันเป็นที่ตรัสรู้แห่งพระชินเจ้าทั้งหลาย
 ฉะนั้นนั้นเถิด.

๑๘๓. สมเด็จพระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย พระ
 องค์ใดก็ตามทรงประกาศพระธรรม-
 จักรแล้วฉันใด ข้าแต่ท่านวีรบุรุษผู้
 ยิ่งใหญ่ ขอท่านจงประกาศพระธรรม
 จักรฉะนั้นนั้นเถิด.

๑๘๔. ดวงจันทร์ในวันเพ็ญ บริสุทธิ์ผุดผ่อง
 ส่องแสงสว่างจาฉันใด ขอท่านผู้มีใจ
 ปราศถนอันเต็มเปี่ยมแล้วจงรุ่งโรจน์
 สว่างจ้าในหมื่นโลกธาตุฉะนั้นนั้นเถิด.

^๑ ม. โภธิมถุมหิ.

^๒ ก. ปุณฺณมาย.

^๓ ก. ปริปุณฺโณ.

๑๘๕. ราหุบุตรโต ยถา สุริโย
 ตาเปณ อติโรจติ
 ตถเว โลกา มุญจิตฺวา
 วิโรจ สิริยา ทฺวํ.

๑๘๖. ยถา ยา กาจิ นทีโย
 โอสรนต์ิ มโหทธิ
 เอวํ สเทวกา โลกา
 โอสรนต์ุ ทวนต์ิเก.

๑๘๗. เตหิ อุตฺตปฺปสตฺโต โส
 ทสฺสมเม สมาทีย
 เต สฺสมเม ปรีปฺปเรนฺโต
 ปวณํ ปาวีสี ตทา.

สุเมธกถา นิฏฺฐิตา.

๑๘๕. ดวงอาทิตย์พ้นแล้วจากราหุ ย่อม
 รุ่งโรจน์สว่างจาดวยแสงสว่างฉฉันใด
 ขอท่านจงพ้นจากโลกธรรมแล้ว รุ่ง-
 โรจน์ด้วยพุทธสิริ ฉฉันนั้นเกิด.

๑๘๖. แม่น้ำทั้งหลายสายใดก็ตาม ย่อมไหล
 ไปสู่ทะเลหลวงฉฉันใด ขอชาวโลก
 พรอมนั่งเฝ้าค้ำทั้งหลาย จงหลั่งไหล
 ไปสู่สำนักของท่านฉฉันนั้นเกิด.

๑๘๗. สุเมธบัณฑิต อันเฝ้าค้ำทั้งหลายเหลา
 นั้นชมเชยสรรเสริญแล้ว ไตสมาทาน
 ธรรม (คือบารมี) ๑๐ ทศ เมื่อจะ
 บำเพ็ญธรรมเหล่านั้นให้เต็มเปี่ยมจึง
 เขาไปสู่ป่าใหญ่ ในกาลนั้น.

จบ พระสุเมธกถา

๓. ที่ปงฺกรพุทฺธวํส

๑. ตทา เต โภชยิตฺวาน
สํสํ โลกนํยํ
อุปกณฺหํ สรณํ ตสฺส
ที่ปงฺกรสฺส สตฺถุโน.

๒. สรรณาคมนเน กณฺจึ
นิเวเสตี ตถาคโต
กณฺจึ ปญฺจสุ สึเลสุ
สึเล ทสฺวิเช ปรี.

๓. กสฺสจึ เทตี สามณฺณํ
จตุโร ผลมุตฺตเม
กสฺสจึ อสเม ธมฺเม
เทตี โส ปฏิสัมภิตา.

๓. พระที่ปงฺกรพุทฺธวงศ์

๑. ในกาลครั้งนั้น อุบาสกชาวเมือง
รัมมนครเหล่านั้นถวายอาหารแด่พระ
พุทธเจ้าที่ปงฺกร ผู้เป็นนายกแห่งโลก
พร้อมถวายพระสังฆสาวกแล้ว ไต่เข้า
ถึงพระบรมศาสดาที่ปงฺกรพระองค์นั้น
เป็นสรณะ.

๒. พระตถาคตเจ้าทรงยังบุคคลบางคน
ให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ ยัง
บุคคลบางคนให้ตั้งอยู่ในเบญจศีล ยัง
บุคคลบางคนให้ตั้งอยู่ในศีล ๑๐.

๓. พระตถาคตเจ้าพระองค์นั้น ทรงประ
ทานเทศนาสามัญญธรรม (คือมรรค
มีองค์ ๘) และสามัญญผลอันสูงสุด ๘
(มีโสดาปัตติผลเป็นต้น) แก่บุคคล
บางคน และทรงประทานเทศนา
พระธรรมอันไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน
คือ ปฏิสัมภิตา ๘ แก่บุคคลบางคน.

ขุนและนางสุวัธวิทยากร

สร้างอุทิศกุศลให้ พ่อคำ-แม่หล้า นิยนวนล

๔. กัสสะจี วรรสมาปตติโย

อมฺจุ เทติ นราสโก

ติสฺโส กัสสะจี วิชฺชาโย

ฉฬภิญญา ปเวจฺจติ.

๕. เตน โยเคน ชนกายั

โหวทติ มหามุณี

เตน วิตุณาริกํ อาสิ

โลกนาถสฺส สาสนั.

๖. มหาหนุสภกฺขุโธ

ที่ปงฺกรสนามโก

พหู ชเน ตารยติ

ปริโมเจติ ทุกฺกติ.

๔. พระตถาคตเจ้าผู้ประเสริฐกว่านรชน

ทรงประทานเทศนาพระธรรมวาควย

สมบัติ ๘ อันประเสริฐแก่บุคคลบาง

คน ทรงประทานเทศนาพระธรรมวา

ควยวิชา ๓ และอภิญญา ๖^๑ แก่

บุคคลบางคน.

๕. พระมหารุณี ทรงสั่งสอนหมู่ชนด้วยวิธี

การนั้น พระศาสนาของพระบรมโลก-

นาถจึงแผ่กว้างออกไป เพราะพระ

พุทธโธวาทนั้น

๖. พระมหารุณีพระนามที่ปงฺกร ทรงมี

พระหนุ (กาง) ใหญ่ (คัจฉาง

ราชสีห์) มีลำพระศอกกลมสมส่วนคัจ

ลำคอของโคอุสภ ทรงยังชน เป็นอัน

^๑ อภิญญา ๖ คือ อิทธิวิธีแสดงฤทธิ์ได้ ๑
ทิพโอสถ หูทิพย์ ๑ เจโตปริยญาณ
รู้ใจคนอื่น ๑ บุพเพนิวาสานุสสติ
ระลึกชาติได้ ๑ ทิพพจักขุ ตาทิพย์ ๑
อาสวักขยญาณ ทำอาสวะให้สิ้น ๑.

มากให้ขามพนแล้ว ให้ลุดพนแล้ว
จากทุกคี่.

๑. โปธเนยย์ ชัน ทิสวา
สตสหัสเสปี โยชเน
ขณน อุปคนุตวาน
โพธคี ตั มหามุณี.

๑. พระมหามุณี ทรงเห็นหมู่ชนที่จะรู้ตาม
ไต่ ในที่ไกลแม่แสนโยชน์ (ด้วย
พระพุทธรักษุ และพระสมันตักษุ)
แล้วเสด็จเข้าไปหาทันที ทรงยังฝูง
ชนนั้นให้ตรัสรู้.

๒. ปจมาภิสมเย พุทโธ
โกฏิสตมโพธิ
หุติยาภิสมเย นาโถ
นวุติโกฏิมโพธิ.

๒. ในปฐมอภิสมัย (คือการตรัสรู้ครั้ง
ยิ่งใหญ่ครั้งแรก) พระพุทธเจ้า
ที่บึงกร ไต่ทรงยังเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย มีประมาณร้อยโกฏิให้ตรัสรู้
ในอภิสมัยครั้งที่ ๒ พระบรมโลกนาถ
ไต่ทรงยังเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายมี
ประมาณเก้าสิบโกฏิให้ตรัสรู้.

๓. ยทา จ เทวภวนมฺหิ
พุทโธ ธมฺมมเทสยิ
นวุติโกฏิสหฺสฺสานัน
ตติยาภิสมโย อหุ.

๓. เมื่อครั้ง พระพุทธเจ้าไต่ทรงแสดง
ธรรม (โปรดพระพุทธมารดา) ใน
ภพเทวดา อภิสมัยครั้งที่ ๓ ไต่มีแล้ว
แก่เทวดาและมนุษย์เก้าหมื่นโกฏิ.

๑๐. สันนิปาตา ตโย อาสุ
 ที่ปงฺกรสุส สตุถุโน
 โกฏิสตสหัสสานัน
 ปจโม อาสิ สมากโม.

๑๑. ปุณ นารทภูมฺหิ
 ปวิเวกคเต ชินเ
 ชีณาสวา วิตมลา
 สมิสฺ สตโกฏฺโย.

๑๒. ยมฺหิ กालเ มหาวีโร
 สุตฺสนฺสิลฺลฺจฺเย
 นวฺติโกฏิสฺหฺสเสหิ
 ปวาเรสิ มหามฺหิ.

๑๓. อหํ เตน สมเยน
 ชฺฌิโล อุกฺคตาปโน
 อนฺตลิกฺขมฺหิ จรเณ
 ปญฺจาภิญญาสุ ปารคฺคฺ.

๑๐. (สาวก) สันนิบาต (การประชุมพระ
 สาวก) แห่งพระบรมศาสดาที่ปังกร
 ไตมีมา ๓ ครั้ง การประชุมแห่งภิกษุ
 แสนโกฏิ เป็นการประชุมครั้งแรก.

๑๑. เมื่อพระชินเจ้าเสด็จไปสู่ที่เงียบสงัด
 ณ ยอดเขาชื่อนารทะ พระชีณาสพ
 ทั้งหลายผู้ปราศจากมลทิน มีประมาณ
 รอยโกฏิมาประชุมกันอีก.

๑๒. ในกาลที่ พระมหามุนีวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่
 ประทับอยู่บนยอดเขาสุทฺถสนะ ทรง
 ปวารณาพร้อมทั้งพระชีณาสพแก่หมื่น
 โกฏิ. สมัยนั้นเราเป็นชฎิลมีตบะกล้า
 เป็นผู้ตั้งฝั่ง (คือเป็นอาจารย์ที่ศา-
 ปาโมกข์) ในอภิญญา ๕^๑ เหาะไปได้
 ในกลางหาว.

^{๑-๑} ฉ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๑ อภิญญา ๕ เหมือนอภิญญา ๖ เป็นแต่ไม่มี
 อาสวักขยญาณ.

๑๓. ทสวีสสหัสสานิ

ธมมาภิสมโย อหุ
เอกทวินัน อภิสมเย
คณนาโต อสงฺขิยา.

๑๓. ธรรมาภิสมัย (การบรรลุสังฆธรรม)
ได้มีแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็น
หมื่นสองหมื่น (คือเป็นจำนวนหมื่น ๆ
ขึ้นไป) การบรรลุสังฆธรรม (ของ
เทวดาและมนุษย์ในยุคนั้น) จะนับ
เป็นหนึ่งในสอง มีได้(เพราะได้บรรลุ
เป็นจำนวนมากมาย นับไม่ถ้วน).

๑๔. วิตุถาริกิ พาทุชณฺณิ

อิทฺธํ ฌิตฺตํ อหุ ตทา
ทีปงฺกรสฺส ภควโต
สาสนํ สุวิโสธิตํ.

๑๔. ในกาลนั้น พระศาสนาของพระผู้มี
พระภาคเจ้าที่ปึงกร กว้างขวางมีผู้
มากมาย สมบูรณ์แพร่หลาย และ
บริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่งนัก.

๑๕. จตฺตาริ สตสหัสสานิ

ฉฬภิญญา มหิทฺธิกา
ทีปงฺกรํ โลกวิทฺตุ
ปริวาเรณฺติ สพฺพทา.

๑๕. ภิกษุสี่แสน ผู้มีภิญญา ๖ มีฤทธิ์มาก
แวดล้อมพระศัพทที่ปึงกรผู้ทรงรูแจ้ง
โลกตลอดกาลทั้งปวง.

๑๖. เย เกจิ เตน สมเยน
ชนฺติ มานุสํ ภา
อปฺปตฺตมานสา เสชา
ครหิตา ภาวนฺติ เต.

๑๗. สุปฺปตฺติ ปาวจัน
อรหนฺตนิ ตาทิหิ
ชฺเฌาสเวหิ วิมเลหิ
อุปฺโสภติ สพฺพทา.

๑๘. นกรํ รมฺมวตี นาม
สุเทโว^๑ นาม ชตฺติโย
สุเมธา นาม ชนิกา
ทีปฺงฺกรสฺส สตฺถุโน.

๑๖. สมัยนั้นชนเหล่าใดก็ตาม ไม่ได้บรรลุ
พระอรหัตต์ยังเป็นเสขบุคคล^๑ ละภ
มนุษย์ไป ชนเหล่านั้นย่อมอุกบัณฑิต
ติเตียน.

๑๗. พระพุทธพจน์ (อันใดแก่พระศาสนา)
ที่พระทศพลที่บังกรทรงประกาศไว้ดี
แล้ว ย่อมงดงามในกาลทุกเมื่อด้วย
พระอรหันตชฺเฌาสพฺพตรงตาทิกุณฺ (คือ
ผู้ทรงคุณอันยิ่งใหญ่) ปราศจากมลทิน.

๑๘. พระนกร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
ที่บังกรพระองค์นี้) มีชื่อว่า รมมวตี
กษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าสุเทวะ
เป็นพระบิดา พระเทวีพระนามว่า
พระนางสุเมธา เป็นพระชนนีของ
พระบรมศาสดาที่บังกร.

^๑ อ. สุเมโธ นาม.

^๑ คือ พระผู้ยังต้องศึกษาอยู่ ได้แก่ พระ
โสตาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี
ส่วนพระอรหันต์ จัดเป็นพระอเสขะ
เพราะหมดกิจที่จะต้องศึกษาแล้ว.

๑๙. ทสฺวสฺสสฺสทสฺसानิ

อकारิ อชฺฌาวสี^๑ ชิโน

หังสา โภณฺจา มยฺรธา จ^๒

ตโย ปาสาทมุตฺตมา.

๑๙. พระชินเจ้าประทับครองราชมณเฑียร

แล้วจนสิ้นกาลหมื่นปี มีปราสาทอัน

งดงามยิ่ง ๓ องค์ ชื่อว่าหงสา(หงส์)

องค์หนึ่ง โภณฺจา (นกกะเรียน)

องค์หนึ่ง มยฺรธา (นกยูง) องค์หนึ่ง.

๒๐. คีณิ สตสฺสทสฺसानิ

นาริโย สมลฺงกตา

ปทุมมา นาม ส่า นาริ

อุสภกฺขนฺโธ อตฺตรไซ.

๒๐. ทรงมีนารีสามแสน แต่งกายสวยงาม

นารีผู้เป็นพระมเหสีพระองค์นั้น พระ

นามว่า พระนางปทุมมา และทรงมี

อุสภขันธกุมารเป็นพระโอรส.

๒๑. นิमितฺเต จตุโร ทิสฺวา

หตฺถิยาเนน นิกฺขมิ

อนฺนทสฺมาसानิ

ปธานํ ปทฺหิ ชิโน.

๒๑. พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต^๑ แล้ว

เสด็จออกผนวชด้วยยาน คือช้าง

ทรงตั้งความเพียร ๑๐ เดือนเต็ม.

๒๒. ปธานจาร์ จริตฺวาน

อพฺมุณี มานสา มฺนิ

พฺรหฺมณา ยาจิโต สนฺโต

ทีปฺงฺกโร มหามฺนิ.

๒๒. สมเด็จพระมุนีทรงกระทำความเพียร

ไตรสรุตามที่พระทัยมุ่งหมาย สม-

เด็จพระมุนีที่ปึงกร เป็นผู้อันพระ

พรหมอาราธนาแล้ว.

^๑ ฉ. อ. อชฺฌ โส วสี.

^๑ นิมิต ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย

^๒ ก. มายฺรธา กุชฺยิ, มจรฺตถฺวิลาสิณี มยฺรธาชฺยา. และบรรพชิต.

๒๓. วตฺติ จกฺก^๑ มหาวีโร
 นนทาราเม วลี^๒ ชีโน
 นิลินโน ลีรีสมุลมฺหิ
 อกาสิ^๓ ติตฺถียมทฺทณฺ.
๒๔. สุมงฺคโล จ ติสฺโส จ
 อเหตุ อคฺคสาวกา
 สากโต^๔ นามุฏฺจกาโก
 ทิปงฺกรสฺส สตฺถุโน.
๒๕. นนทา เจว สุนนทา จ
 อเหตุ อคฺคสาวิกา
 โโพธิ ตสฺส ภควโต
 ปิปลีตี ปวฺจจติ.
๒๖. ตปฺสฺสภลฺลิกา นาม
 อเหตุ อคฺคอุฏฺจกา
 ลีริมา โสณา^๕ อุฏฺจิกา
 ทิปงฺกรสฺส สตฺถุโน.
๒๓. พระมหาวีระเจ้า ไคทรงประกาศ
 พระธรรมจักร ในมณฑิยร์อันมีลิริ ณ
 นันทาราม ประทับนั่งที่โคนไม้ชีก ไค
 ทรงกระทำปาฏิหาริย์อำมหิ์เดียรฉัย.
๒๔. พระสุมังคละเถระ และพระติสสเถระ
 เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อพระ
 สาคตะเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระบรม
 บรมศาสดาทิปังกร.
๒๕. พระนันทาเถรี และพระสุนันทาเถรี
 เป็นพระอัครสาวิกา ต้นไม้ที่ประทับ
 ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์
 นั้น ชาวโลกเรียกว่า "ปิปลี" (ไม้
 เลียบ).
๒๖. กทปตีชื่อว่า ตปสสะและภัลลิกะเป็น
 อัครอุปัฏฐาก ลีริมาอุบาสิกา โสณา
 อุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกาของ
 พระบรมศาสดาทิปังกร.

^๑ ก. วตฺตจกฺโก

^๒ ฉ. ลีริขเร.

^๓ ฉ. อกา.

^๔ ม. โสภิต.

^๕ ฉ. โภณา.

๒๗. อสีตีหตุณมุเพโธ
 ที่ปังกรโร มหามุณี
 โสภติ ที่ปรุกโขว
 สาลราชาว ผลุลิโต
 ปภา^๑ นินุธาวตี ตสส
 สมนตา ทสโยชเน^๒

๒๘. สตสหัสสวสุสานิ
 आयु तसुस महलिโน
 तावता तिग्गमानो सो
 ताเรलि चन्तं พุ.

๒๙. โชตยิตวาน สทุธมม
 สนตาเรตวา มหาชน
 ชลิตวา อคคิกขนุโธว
 นินุพุโต โส สสาวโก.

๒๗. พระมหามุณีที่ปังกร มีพระวรกายสูง
 ๘๐ ศอก ทรงมีพระอนุพยัญชนะ
 งดงามดุจต้นไม้ประดับด้วยดวงประทีป
 (แพรวพราว) และดุจต้นสาละใหญ่
 ซึ่งมีดอกบานเต็มต้น พระรัศมีเปล่ง
 ออก (จากพระวรกาย) ของสมเด็จพระ
 พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น โดย
 รอบไกล ๑๐ โยชน์.

๒๘. พระชนมายุของพระบรมศาสดาที่ปังกร
 พระมหาลีเจ้า พระองค์นั้น (นับได้)
 แสนปี เมื่อพระองค์ดำรงอยู่ (เป็น
 เวลานานถึง) เพียงนั้น ได้ทรงยัง
 ฝูงชนเป็นอันมากให้ขามพน (หวังแห่ง
 ตัณหาบรรลุประนิพพาน) แล้ว.

๒๙. พระองค์ ทรงยังพระสัตถธรรมให้รุ่ง-
 เรือง ทรงยังมหาชนให้ขามพนแล้ว
 ทรงรุ่งโรจน์ดุจกองไฟ พระองค์
 พร้อมด้วยพระสาวกเสด็จสู่ปรินิพพาน
 แล้ว.

^{๑-๑} ฉ. อิมะ ปาธา น ทิสฺสนุติ.

^๒ ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่.

๓๐. ส่า จ อธิธิ โส จ ยโส
 ตานิ จ ปาเทสุ จกฺกรตนาณิ
 สัพฺพํ ตมนฺตรหิต^๑
 นนุ ริกฺตทา สัพฺพสงฺขารา.

๓๑. ทีปงฺกโร ชิโน สตุถา
 นนุทารามมฺหิ นิพฺพุโต
 ตตฺถเวสฺส^๒ ชิโนภูโป
 ฉตฺตีสฺสุพฺเพชโยชโน.

๓๒. ปตฺตจิวรํ ปริกฺขารํ
 ปริกฺโขคณฺจ สตุถโน
 โโพธิมฺมุเล ตทา ภูโป
 ติโยชนสมฺมุคฺคโตติ.

ทีปงฺกกรพฺพุทฺธวโโส ปจฺจโม.

๓๐. พระอิทธิฤทธิ์นั้นก็ดี พระยศ (คือ
 บริวาร) นั้นก็ดี พระจักรรัตนที่ฝ่า
 พระบาทเหล่านั้นก็ดี ทั้งหมดนั้นได้
 อंतरธานไปแล้ว สังขาร (สิ่งที่
 ปัจจัยปรุงแต่ง) ทั้งปวงเป็นของ
 วางเปล่า (คือไม่เที่ยง ตั้งอยู่ไม่ได้
 ไม่เป็นแก่นสาร) มิใช่หรือ.

๓๑. พระชินเจ้าที่ปางกร ผู้พระบรมศาสดา
 เสด็จเข้าสู่ปรินิพพานแล้ว ณ พระ-
 นันทาราม พระชินสฎูปของพระผู้มี
 พระภาคเจ้าพระองค์นั้น สูง ๓๖
 โยชน์ (ประคิษฐาน) ณ พระนันทา-
 รามนั่นเอง.

๓๒. พระสฎูป (บรรจุ) บาตร จิวร และ
 บริหารเครื่องบริโภคของพระศาสดา
 สูง ๓ โยชน์ ประคิษฐานอยู่ ณ ควาง
 ไม้โพธิ์ในกาลนั้นแล.

จบพระทีปังกรพุทธวงศ์ ที่ ๑.

^๑ ก. สมนฺตรหิต. ^๒ ก. ตตฺถเวสฺส.

๔. โภณฑุทญฺญพุทฺธวํส

๑. ที่ปงฺกรสุส อปเรน
 โภณฑุทญฺญโณ นาม นายโก
 อนนุตเตโส อมิตยโส^๑
 อปฺปเมยฺโย ทุราสโท.

๒. ธรณูปโม ชมเนน
 สีเลน สาครูปโม
 สมาธินา เมรูปโม^๒
 ฉาณน คคณูปโม.

๓. อินฺทริยพลโพชฌงฺก-
 มคฺคสจฺจปฺปกาสนํ
 ปกาเสสี สทา พุทฺโธ
 หิตาย สพฺพปาณินํ.

๕. พระโภณฑุทญฺญพุทฺธวํส

๑. ในกาลตอจาก พระพุทฺธเจ้าที่ปงฺกร
 ไคมีพระบรมนายภพระนามโภณฑุทญฺญะ
 ทรงมีพระเดช(ด้วยเดชคือศีล ปัญญา
 บุญกุศล) หาที่สุคฺมิไค ทรงมีพระยศ
 (บริวาร) นับไมถวน ทรงมีพระคุณ
 อันไมอาจเปรียบปาน ยากที่ผู้ใดจะ
 เทียมถึงไค.

๒. สมเด็จพระพุทฺธองคฺ ทรงมีพระขันติ
 ธรรม เปรียบคฺวยแผนดิน ทรงมีพระ
 ศีลสังวรเปรียบคฺวยสาคร ทรงมีพระ
 สมาธิเปรียบคฺวยเขาพระสุเมรุ ทรง
 มีพระญาณเปรียบคฺวยทองฟ้า.

๓. พระพุทฺธเจ้า (โภณฑุทญฺญะ) ทรง
 ประกาศสังฆธรรม คือ อินฺทริย ๖
 โพชฌงคฺ และมรรค เพื่อประโยชน์
 เกื้อกูลแกสรพสสัตว์ในกาลทุกเมื่อ.

^๑ ก. อนนุตเตชามิตยโส.

^๒ ฉ. เมรุสโม.

คุณเพ็ญน ตั้งสมบุรณ์

อุทิศกุศลให้นายพันธ์-นางพริ้ง ตายาย

๔. ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺเตนฺเต
 โภณฺทณฺเณ โลกนายเก
 โภณฺทิสฺตสฺสหาณํ
 ปจฺมาภิสฺมโย อหุ.
๕. ตโต ปรมฺปิ เทเสฺนเต
 นรมฺรณํ สฺมาคเม
 นวฺตฺติโภณฺทิสฺสหาณํ
 ทุคฺคิยาภิสฺมโย อหุ.
๖. ติตฺถิเย อภิมฺททฺตโต
 ยทา ฌมฺมมเทสฺสิ
 อสฺสิติโภณฺทิสฺสหาณํ
 ตคฺคิยาภิสฺมโย อหุ.
๗. สนนฺิปาตา ตโย อาสุํ
 โภณฺทณฺณสฺส มเหสิโน
 ชีณาสวานํ วิมลานํ
 สนฺตจิตฺตาน ตาทินํ.
๔. เมื่อพระบรมโลกนายก โภณทัณฺเณ ทรง
 ประกาศพระธรรมจักร ปฐมอภิสัมมัย
 ได้มีแก่คนและเทวดาแสนโกฏิ.
๕. ต่อจากนั้น เมื่อพระองค์ทรงแสดง
 ธรรม ในสมาคมแห่งคนและเทวดา
 อภิสัมมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่คนและเทวดา
 เก้าหมื่นโกฏิ.
๖. เมื่อครั้งพระองค์ทรงแสดงธรรม
 (พร้อมกับทำยมกปาฏิหาริย์) ย่ำยี่
 เหล่าเดียรฉียนั้น อภิสัมมัยครั้งที่ ๓ ได้
 มีแก่คนและเทวดา แปดหมื่นโกฏิ.
๗. พระโภณทัณฺเณมเหสีเจ้า ได้มีการ
 ประชุมพระอรหันตชีณาสพ ปราศจาก
 มลทิน มีจิตสงบ ทรงคาทิกุณรวม
 ๓ ครั้ง.

คุณเพ็ญ ตั้งสมบุรณ์

อุทิศกุศลให้นายสิ้น-นางพริ้ง ตายาย

๘. โภกีสตสหัสสาน์

ปจโม อาสิ สมากโม
หุติโย โภกีสตสหัสสาน์
ตติโย นวุติโกณิน.

๙. อหิ เตน สมเยน

วิชิตาวิ นาม ขตติโย
สมุหฺหํ อนฺตมนฺเตน
อิสฺสรียํ วตฺตยามหิ.

๑๐. โภกีสตสหัสสาน์

วิมลานํ มहेสินํ
สท โลกคฺคณาเถน
ปรมนฺเนน ตปฺปยิ.

๑๑. โสปี มํ พุทฺโธ พุยาภาสิ

โกณฑญฺโฆ โลกนายโก
อปฺริเมยฺยิตฺโต^๑ กปฺเป
พุทฺโธ โลกเ ภวิสฺสติ.

๘. ครั้งแรก มีพระชัชวาลสพแสนโกฏิมา
ประชุมกัน ครั้งที่ ๒ พันโกฏิ ครั้งที่ ๓
เก้าสิบโกฏิ.

๙. สมัยนั้นเราตถาคต เป็นบรมกษัตริย์
พระนามว่าพระเจ้าวิชิตาวิ ทรง
ความเป็นใหญ่ (ทั่วทั้งแผ่นดิน) อัน
มีสมุทร (สาคร) เป็นขอบเขต.

๑๐. เราตถาคตได้อาราธนาพระสาวก ผู้
แสวงหาคุณยิ่งใหญ่ ปราศจากมลทิน
แสนโกฏิ พร้อมถวายพระบรมศาสดา
ผู้เป็นนาถะที่เลิศของโลกให้ฉันภัตตา-
หารอย่างดีเยี่ยม.

๑๑. พระโกณฑัญญพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรม
โลกนายก แม่พระองค์นั้น ก็ทรง
พยากรณ์เราตถาคตว่า ในภพอันจะ
นับประมาณมิได้ แต่จะไป พระเจ้า

^๑ ก. วตฺตยามหิ. ^๒ ก. อปฺริเมยฺเย อิตฺโต.

คุณเพ็ญน ตั้งสมบุรณ์

อุทิศกุศลให้นายพันธ์-นางพริ้ง ตายาย

วิธีดาวีพระองค์นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า
ในโลก.

๑๒. อหุ^๑ กปิลวุทยา รุมมา
นิกขมิตฺวา ตถาคโต^๑
ปธานํ ปทหิตฺวาน
กตฺวา ทุกฺกรการิกั.

๑๒. พระตถาคตจักออกจากพระนครมีชื่อว่า
กปิล อันนารัณรมย์แล้ว จักตั้งความ
เพียร บำเพ็ญทุกกรกิริยา.

๑๓. อชปาลรุกฺขมูลสฺมี^๑
นีสีหิตฺวา ตถาคโต
ตคฺถ ปายาสํ ปคฺคยฺห
เนรณฺชรมุเปหิตี.

๑๓. พระตถาคตจักประทับนั่ง ที่โคนต้น
อชปาลนิโครธ จักทรงรับข้าวปายาส
ณ ที่นั้นแล้ว จักเสด็จไปยังแม่น้ำ
เนรณฺชรา.

๑๔. เนรณฺชราย ตีรมหิ
ปายาสํ อท โส ชิโน
ปฏฺิยตฺตวรมคฺเคน
โพธิมุลมุเปหิตี^๑

๑๔. พระชินะ^๑ พระองค์นั้น จักเสวยข้าว
ปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรณฺชราแล้วจัก
เสด็จมาที่ควงไม้เป็นที่ตรัสรู้ ตาม
มรรคาที่เขาตกแต่งไว้แล้ว อย่างดี
เยี่ยม.

^{๑-๑} ฉ. อีเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๑ ผู้ชนะข้าศึก คือ กิเลส.

๑๕. ๑. ตโต ปทกขิณํ กตฺวา
 โภธิมณฺฑํ อนุตฺตโร^๑
 อสฺสตถมฺมุเล สมนุทฺโธ^๒
 พุชฺฌิสฺสตี มหายโส.

๑๕. ต่อจากนั้น พระตถาคตผู้หาที่เปรียบ
 มิได้ ผู้มีพระยศ (บริวาร) ยิ่งใหญ่
 จักกระทำประทัภษณ(เวียนขวา)พระ
 แทนที่ตรัสรู้แล้วจักตรัสรู้ที่ดวงแห่งตน
 อัสสัถถพฤกษ.

๑๖. อิมสฺส ชนิกา มาตา
 มายา นาม ภวิสฺสตี
 ปิตา สุตฺโธทโน นาม
 อัยฺ เหสฺสตี โคตโม.

๑๖. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้
 จักมีพระนาม พระนางมายน . พระ-
 บิดาจักมีพระนาม พระเจ้าสุทโธทนะ
 พระตถาคตนี้จักเป็นพระพุทธเจ้านาม
 ว่า โคตมะ.

๑๗. โกลิโต อุปติสฺโส จ
 อคฺคา เหสฺสนฺตี สาวก
 อนาสฺวา วิตรากา
 สนฺตจิตฺตา สมหาหิตา
 อานนฺโท นามุปฺภุจาโก
 อุปฺภุจิสฺสตีมํ ชินํ.

๑๗. พระโกณฑิเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะปราศจากราคะ มีจิตสงบ
 มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระอัครสาวก
 พระอุปัฏฐากชื่อว่าพระอานนท์จักเฝ้า
 อุปัฏฐากพระชินะนี้.

๑. ฉ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺตี.
 ๒. ก. อสฺสตถมฺมุเลสมฺมุหิ.

๑๘. เขมา อุปลวณฺณา จ
 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สāvika
 อนาสฺวา วิตราคา
 สนฺตจิตฺตา สมหิตา
 โภธิ ตสฺส ภควโต
 อสฺสฺตโณติ ปวฺจจติ.
๑๙. จิตฺโต จ หตฺถาพวโก
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นนฺทมาตา จ อุตฺตรา
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺต
 อายุ วสฺสสฺสํ ตสฺส
 โคตมสฺส ยสฺสฺสฺสโน.
๒๐. อิทํ สุตฺวาน วจัน
 อสมสฺส มเหสีโน
 อาโมทิตา นรมฺรู
 พุทฺธพืชฺงฺกุโร อัย?
๑๘. พระเขมาเถรี และพระอุบลวรรณา
 เถรี ผู้ไม่มีอาสวะปราศจากราคะ
 มีจิตสงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระ
 อัครสาวิกา ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของ
 พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ชาว
 โลกเรียกว่า อัสสฺตเถ.
๑๙. จิตตกหบดีและหัตถาพวกหบดีจักเป็น
 อัครอุปัฏฐาก นันทมารดาอุบาสิกา
 และอุตตราอุบาสิกา จักเป็นอัคร
 อุปัฏฐายิกา พระผู้มีพระภาคเจ้า
 โคตมะ ผู้มีพระยศ (บริวารและ
 พระเกียรติยศ) พระองค์นั้น จักมี
 พระชนมายุ ๑๐๐ พรรษา.
๒๐. คนและเทวดา ได้ยินพระคำรัสของ
 พระมเหสีเจ้าที่บังกรผู้หาบุคคลเสมอ
 เหมือนมิได้ขึ้นแล้ว ต่างมีใจบันเทิงว่า
 สมเด็จพระบรมกษัตริย์พระองค์นี้เป็น
 พระพืชและพระหนอแห่งพระพุทธเจ้า.

๑ ฌ. พุทธพืช กิร อัย.

๒๑. อุกกุฏสิสฺสทา วตฺตุนฺติ
 อปฺโพฆฺเณติ หสฺนฺติ จ
 กตฺถชฺลี นมสฺสฺนฺติ
 ทสฺสทสฺสีทเวทา^๑

๒๒. ยทิมสฺส โลกนาถสฺส
 วิรชฺฉิสฺสาม สาสฺนํ
 อนาคตมฺหิ อทฺธานเ
 เหสฺสาม สมฺมุขา อิมํ.

๒๓. ยดา มนุสฺสา นที ตฺรณฺตา
 ปฏิตฺตํ วิรชฺฉิย
^๒
 เหมจาทิตฺเต กเหตุวาน
 อุตฺตรนฺติ มหานที.

๒๔. เอวเมว มยํ สพฺเพ
 ยที มุญฺจามิมํ ชินํ
 อนาคตมฺหิ อทฺธานเ
 เหสฺสาม สมฺมุขา อิมํ.

๒๑. เสียงโหรงตอรับเป็นไปอยู่เทวดา
 ในหมื่นโลกธาตุปรบมือ และราเริง
 ประนมอัญชลีนมัสการอยู่.
 (กล่าวกันว่า)

๒๒. หากพวกเราก็จักพลาดพระศาสนา(คือ
 พระธรรม) ของพระบรมโลกนาถ
 พระองค์นี้ไซ้ พวกเราก็จักเกิด
 พร่อมหน้ากันในพระศาสนาของพระ-
 หนอพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ในอนาคต
 อันนานไกล.

๒๓. เมนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ หาก
 พลาดท่าข้ามเฉพาจะหนา ก็ถือเอาท่า
 ข้ามข้างไต (คือท่าถัดไป) ย่อมข้าม
 แม่น้ำใหญ่ได้ ฉันท.

๒๔. พวกเราทั้งหมด หากสิ้นพระชินเจ้า
 พระองค์แล้ว ในอนาคตอันนานไกล
 พวกเราก็จักเกิดพร่อมหน้ากันในพระ
 ศาสนาของพระหนอพระพุทธเจ้าพระ
 องค์นี้(และบรรลุมรรคผลได้) ฉันท.

^๑ ก. ทสสทสสี สเทวกา. ^๒ ก. ติตถ.

๒๕. ตสุส่าห์ วจน์ สุตฺวา.
 ภิชฺโย จิตฺตํ ปสาทโย
 ตเมว อตฺถํ สาเชนฺโต
 มหารชฺชํ ชีเน อทํ
 มหารชฺชํ ททิตฺวาน
 ปพฺพชฺชํ ตสุสํ สนฺติเก.

๒๖. สุตฺตณฺคํ วินยญฺจาปิ
 นวญฺคํ สตฺถุสาสนํ
 สพฺพํ ปริยาปฺณิตฺวาน
 โสภยฺชฺชํ ชินสาสนํ.

๒๕. เราตถาคตไคยึนพระคํารัสของพระ-
 ผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นแล้ว ไค
 บังเกิดจิตเลื่อมใสยิ่งนัก เมื่อจะยัง
 ประโยชน์ (คือทานบารมี) นั้นนั้นแล
 ให้สำเร็จ จึงถวายราชบัลลังก์ใหญ่
 แก่พระชินเจ้าพระองค์นั้น ครั้นถวาย
 แล้วยกออกบวชในสำนักของพระองค์.

๒๖. เราตถาคตไคเลาเรียนพระสูตรต้นต-
 ปิฎก รวมทั้งพระวินัยปิฎกอันเป็นนวังค-
 สัตตสุสาสนํ (คำสอนของพระศาสดามี
 องค์ ๘)^๑ ทั้งหมด ยังพระศาสนา
 ของพระชินเจ้าให้คงงามแล้ว.

^๑ สุตต . เคยย เวຍยากรม คธา อุทาน
 อิติวุตตก ชาตก อพฺภูตธมฺม เวทลฺล.
 สุตต - คำเป็นเรื่องราว เคยย - คำ
 เป็นร้อยแก้วปนคธา เวຍยากรม - คำ
 ร้อยแก้วล้วน คธา - คำเป็นคธาล้วน
 อุทาน - คำที่เปล่งขึ้น อิติวุตตก - คำที่
 ยกขึ้น เป็นกระหู่แล้วอธิบายความซ้ำต้น
 อีก ชาตก - คำที่กล่าวถึงบุรพจาริต
 อพฺภูตธมฺม - คำแสดงอัศจรรย์ เวทลฺล -
 คำที่ผู้ถามได้ความรู้แล้วถามต่อ ๆ ขึ้นไป.

คุณอุไรวรรณ จารุจินดา

อุทิศกุศลให้คุณแม่พริ่ง แซ่ลี เนื่องอายุครบ ๑๕ ปี

๒๗. ตตฺถปฺปมตฺโต วิหรนฺโต
 นิสฺชชฎฺฏจานจฺกเม
 อภิญญาปารมี กนฺตฺวา
 พุรหุํมโลกมคฺคณฺท์.

๒๗. เราตถาคตเป็นผู้ไม่ประมาท สำราญ
 อริยาบถอยู่ในพระศาสนาของพระผู้มี
 พระภาคเจ้านั้น ทั้งเวลา นั่ง ยืนและ
 เดินจงกรม ไต่บรรลุอภิญญา อันเป็น
 ธรรมยอดเยี่ยมมิได้ไปสู่พรหมโลกแล้ว.

๒๘. นกรํ รมฺมวตี นาม
 สุนฺนโท นาม ชตฺตติโย
 สุชาตา นาม ชนิกา
 โภณฺทณฺณสฺส มเหสีโน.

๒๘. พระนกร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 โภณฑัญญะพระองค์นี้) มีชื่อว่ารัมมวตี
 กษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าสุนันทะ
 เป็นพระบิดา พระมารดาผู้ให้กำเนิด
 พระมเหสีเจ้าโภณฑัญญะ พระนามว่า
 พระนางสุชาตา.

๒๙. ทสฺวสฺสสทฺสฺสานิ
 อการํ อชฺฌ^๑ โส วสิ
 รุจิ สुरुจิ สุกโ ก
 ตโย ปาสาทมุตฺตมา.

๒๙. พระชินเจ้าพระองค์นี้ประทับครอง-
 ราชมณเฑียรแล้ว จนสิ้นกาลหมื่นปี
 ทรงมีปราสาทอันงดงามยิ่ง ๓ องค์
 คือรุจิปราสาทองค์หนึ่ง สुरुจิปราสาท
 องค์หนึ่ง และสุภปราสาทอีกองค์หนึ่ง.

^๑ ก. อการมชฺฌ จ โส วสิ.

๓๐. คีณีสตสหัสธานี
 นารีโย สมลงกตา
 รุจิเทวี นาม นารี
 วิชิตเสโน^๑ นาม อตุรโซ.
๓๑. นิมิตฺเต จตุโร ทิสฺวา
 รถยานน นิกฺขมิ
 อุนฺนทสฺมาธานี
 ปธานํ ปทธี ชีโน.
๓๒. พุรหฺมฺนา ยาจิโต สฺนโต
 โภณฺทณฺโณ ทิปฺทฺตโม
 วตฺติ จกฺก^๒ มหาวิโร
 เทวานํ นครุตฺตเม^๓.
๓๓. ภทฺโท เจว สฺภทฺโท จ
 อเหสฺสุ อกฺคสาวกา
 อนฺรุทฺโธ นามฺปฏฺฐาโก
 โภณฺทณฺสฺส มเหสีโน.
๓๐. ทรงมีนารีสามแสน แต่งกายสวยงาม
 นารีผู้เป็นพระมเหสี พระนามว่า
 รุจิเทวี และทรงมีพระวิชิตเสนกุมาร
 เป็นพระโอรส.
๓๑. พระชินเจ้า ทรงเห็นนิมิต ๔ แล้ว
 เสด็จออกผนวชด้วยราชยานรถ ทรง
 ตั้งความเพียรแล้ว ๑๐ เดือนเต็ม.
๓๒. พระผู้มีพระภาคเจ้า โภณทัณฺเฑวโร บรมุช
 ยิ่งใหญ่ สูงสุดกว่าสัตว์ ๒ เทาทั้ง
 หลายเป็นผู้ซึ่งพระพรหมทูลอาราธนา
 แล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ
 เทพนครอังกงามยี่ง.
๓๓. พระภททเถระ และพระสภททเถระ
 เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่ออนุ-
 รุทธะเป็นพระอุปัฏฐากของพระมเหสี
 เจ้าโภณทัณฺเฑว.

^๑ ก. ชีวิตเสโน. ^๒ ก. วตฺตจกฺโก.

^๓ ก. เทวานนฺจ มหาวเน.

๓๔. ติสฺสา จ อุปติสฺสา จ
 อเหตุํ อคฺคสาวิกา
 สาลกฺลยาณิกो^๑ โโพธิ
 โกณฑญฺญสุตฺต มเหสีโน.

๓๔. พระติสสาเถรี และพระอุปติสสาเถรี
 เป็นพระอัครสาวิกา ต้นสกุลกัลยาณ^๑
 เป็นต้นไม้ที่ประทับตรัสรู้ ของพระ-
 มเหสีเจ้าโกณฑัญญะ.

๓๕. โสโณ จ อุปโสโณ จ
 อเหตุํ อคฺคุปฺภุจกา
 นนฺทา เจว ลีริมา จ
 อเหตุํ อคฺคุปฺภุจิกา.

๓๕. โสณคหบดีและอุปโสณคหบดี เป็นอัคร-
 อุปัฏฐาก นันทาอุบาสิกาและลีริมา
 อุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา.

๓๖. โส อฏฺฐาสีติ หตฺถานิ
 อจฺจุคฺคโต มหามุณี
 โสภติ อปุรราชาว
 สุริโย มชฺฌนฺติเก ขถา.

๓๖. พระมหามุนีพระองค์นั้นทรงมีพระวร-
 กายสูง ๘๘ ศอก ทรงงดงามเหมือน
 ดวงจันทร์ (วันเพ็ญเวลาเที่ยงคืน)
 เหมือนดวงอาทิตย์ในเวลาเที่ยงวัน
 ฉะนั้น.

^๑ อี. สาลกฺลยาณิกา.

^๑ ต้นสกุลกัลยาณิ เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล
 และสมัยพระเจ้าจักรพรรดิราชเท่านั้น
 เขาว่าเกิดขึ้นโตใหญ่เพียงวันเดียว
 เหมือนต้นคันทามพฤกษ์.

๓๑. วสุสัสตสหัสธานี
 อายุ วิชชติ ตาวเท
 ตาวตา ติฏฐมาโน โส
 ตาเรลิ ชนคัม พหุ.
๓๒. กาลครั้งนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุ
 ประมาณแสนปี พระองค์ดำรงอยู่
 (เป็นเวลานานถึง) เพียงนั้น ไต่ทรง
 ยั่งฝูงชนเป็นอันมากให้ขามพน (ห้วง
 แห่งตัณหาบรรลุนิพพาน) แล้ว.
๓๓. ชีณาสเวหิ วิมเลหิ
 วิจิตตา อาสิ เมทนี
 ยถา คคน อุมฺภิ
 เอว โส อูปโสภณ.
๓๔. แผนดินงามวิจิตรไปด้วยพระชีณาสพผู้
 ปราศจากมลทิน พระองค์ทรงงดงาม
 แล้ว เหมือนกับทองคำงามวิจิตรด้วย
 หมุกดาว ฉะนั้น.
๓๕. เตปิ นาคา อปปเมยฺยา
 อสงฺโขภา ทุราสทา
 วิชฺชุปาตฺว หสฺเสตฺวา
 นิพฺพุตา เต มหายสา.
๓๕. พระชีณาสพ ผู้ประเสริฐแม่เหล็กนั้น
 เป็นผู้มีคุณ อันจะพึงนับประมาณมิได้
 เป็นผู้ไม่หวั่นไหว (ด้วยโลกธรรม ๘)
 ยากที่บุคคลจะเทียมถึงได้ ท่านผู้มียศ
 ยิ่งใหญ่เหล่านั้น (เมื่อจะเข้าสู่พระ-
 นิพพาน) ไต่แสดง (ปรากฏการณ์)
 กุจสายฟ้าแลบ^๑ เข้าสู่พระนิพพานแล้ว.

^๑ คือเข้าเตโชธาตุสมบัติ เหาะขึ้นไปใน
 อากาศสูง เจ็ดชั่วลำตาลไฟลุกโชติช่วง
 เผาไหม้พระสรีระหมดสิ้น .

๔๐. ส่า จ อตุลียา ชินสุส อิทฺธิ
 ฅาณปริภาวิโต สฺมาธิ
 สพฺพํ ตมนฺตรหิตํ^๑
 นนุ วิตฺตา สพฺพสงฺขารธา.

๔๐. พระอิทธิฤทธิ์อันหาที่เปรียบมิได้ ของ
 พระชินเจ้านั้นกับทั้งพระสมาธิที่พระ-
 ฅาณอบรมแล้วทั้งหมดนั้นได้อันตรธาน
 ไปสิ้นแล้ว สังขาร (สิ่งที่ปัจจัย
 ประจวบ) ทั้งปวงเป็นของว่างเปล่า
 (คือไม่เที่ยง ตั้งอยู่ไม่ได้ ไม่เป็น
 แก่นสาร) มิใช่หรือ.

๔๑. โภณทญฺโฆ สิริธโร^๒ พุทฺโธ
 นนฺทารามมฺหิ นินฺพุโต
 ตตฺถเฏว เจติโย ตสฺส^๓
 สตฺตโยชนมฺสุสิโตติ.

๔๑. พระโกณฑัญญพุทธเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งพระ
 สิริ ด้วยขั้นตปรินิพพานแล้ว ณ พระ-
 นันทาราม พระเจดีย์ของพระองค์
 อันชนชาวชมพูทวีปทั้งสิ้น ได้สร้างขึ้น
 สูง ๑ โยชน์ ประดิษฐานไว้ ณ
 พระนันทารามนั่นเอง ฉะนั้นแล.

โภณทญฺญพุทธวโส ทฺติโย.

จบ พระโกณฑัญญพุทธวงศ์ที่ ๒.

^๑ ก. สมนฺตรหิตํ

^๒ อี. ปวโร.

^๓ ฉ. จนฺทารามมฺหิ.

^๔ ฉ. อี. จิตฺโต.

๕. มงคลพุทธวงศ์

๑. โภณฑุณฺณสฺส อปเรน
มจฺกโล นาม นายโก
คมฺ โลเก นินฺหุตฺวาน
ธมฺโมกฺกมภิธารยิ.
๒. อตุลาสิ^๑ ปภา ตสฺส
ชิเนหฺนณฺเฬหิ อุตฺตริ^๒
จนฺทสุริยปฺปภํ หนฺตฺวา
ทสฺสทสฺสี วิโรจติ.
๓. โสปี พุทฺโธ ปกาเสสิ
จตุโร สจฺจวรุตฺตเม
เต เต สจฺจรสฺสํ ปิตฺวา
วิโนเทนฺติ มหาตมฺ.

๕. พระมังกลพุทธวงศ์

๑. ในกาลตอจากพระพุทธเจ้าโภณฑุณฺณะ
พระบรมนายภพระนามว่า มังกละ
ทรงชุกบเพลิง คือ ธรรมชั้น กำจัด
ความมืดในโลกแล้ว.
๒. พระมังกลพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรง
มีพระรัศมียิ่งกว่าพระชินเจ้าพระองค์
อื่น ๆ อันจะเปรียบเทียบกันมิได้เลย
เหมือนโลกธาตุสว่างไสว (ด้วยแสง
สว่างของพระองค์) ขมแสงสว่าง
แห่งดวงจันทร์และดวงอาทิตย์.
๓. พระพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้นทรงประ-
ภาศอริยสังฆธรรมอันประเสริฐสุด ๔
ประการ เทวดาและมนุษย์เหล่านั้น
เมื่อใดก็มรสสังฆธรรมแล้ว ยอมบร-
เทาความมืดมืดเสียได้.

^๑ อ. อตุลาปิ.

^๒ ก. อุตฺตริ.

๔. ปตฺวาน โปธิมตุลล์

ปจฺเม ฐมฺมเทสฺเน

โกฏฺฐิตฺตสฺสสํ

ฐมฺมาภิสฺมโย^๑ อหุ.

๔. ครั้นทรงบรรลุพระโพธิญาณซึ่งเป็นคุณอันสูงสุดหาสิ่งใด ๆ เทียบเท่ามิได้แล้ว ในคราวที่ทรงแสดงธรรมครั้งแรก ธรรมาภิสมัย (การตรัสรู้ธรรม) ได้มีแก่เทวดาและมนุษย์ แสนโกฏิ.

๕. สุรินฺทเทวภวเน

พฺพุโธ^๒ ฐมฺมเทสฺยิ

โกฏฺฐิตฺตสฺสสํ^๓

หุติยาภิสฺมโย อหุ.

๕. พระมิ่งคลพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรม (คือพระอภิธรรม) ณ เทวพิภพของจอมแห่งเทวดา อภิสมัย (การตรัสรู้ธรรม) ครั้งที่ ๒ ได้มีแล้วแก่เทวดาแสนโกฏิ.

๖. ยทา สุนฺนโท จกฺกวัตฺตี

สฺมพฺพุตฺตมฺปสฺสํกมิ

ตทา อาหฺนึ สฺมพฺพุโธ

ฐมฺมเกรี วรุตฺตมံ.

๖. เมื่อครั้งพระเจ้าสุนันทจักรพรรดิราชาเสด็จเข้าเฝ้า พระสัมพุทธเจ้านั้น พระสัมพุทธเจ้าได้ทรงตั้งกลองธรรม เกร็อันประเสริฐสุดแล้ว.

^๑ ก. ปจมาภิสมโย.

^๒ อ. ยทา พุทฺโธ ปกาสะยิ.

^๓ ส. อ. โกฏฺฐิตฺตสฺสสํ.

คุณบุญชัย เพียรจรรยาวัฒน์

อุทิศกุศลให้นางหมุยลิ่ง แซ่ลิ้ม จงพ้นจากโรคร้ายทั้งหลายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๗. สุนนุทสุสานุจรา ชนตา^๑
 ตทาสู^๒ นวุติโกฏิโย
 สพุเพปี^๒ เต นีรวเสสา
 อเหสุ^๒ เอหิกุกุชกา.
๘. สนนีปาตา ตโย อาสุ^๓
 มงกุลสุส มเหสีโน
 โกฏิสทสทสุสาน^๓
 ปจโม อาสี สமாகโม.
๙. ทุติโย^๓ โกฏิสทสทสุสาน^๓
 ตติโย นวุติโกฏิโน^๓
 ชีณาสวาน^๓ วิมลาน^๓
 ตทา อาสี สமாகโม.
๑๐. อหิ เตน สมเยน
 สุรุจี นาม พุราหุโม
 อชฎายโก มนุทธโร
 คีณณ^๓ เวทาน ปารกุ.
๑๑. ครั้นนั้นประชุมชน เกาสีบโกฏิ ไค
 ตามเสด็จพระเจ้าสุนันทะ ชนทั้งปวง
 เหล่านั้นได้อุปสมบทเป็นเอหิกุกุชก
 ลีน.
๑๒. (สาวก) สันนิบาตแห่งพระมเหสีเจ้า
 มังคละได้มีมาแล้ว ๓ ครั้ง ครั้งแรก
 ได้มีภิกษุแสนโกฏิมาประชุมกัน.
๑๓. ครั้งที่ ๒ ก็มีแสนโกฏิ ครั้งที่ ๓ มี
 ภิกษุล้วน พระชีณาสพปราศจากมลทิน
 เกาสีบโกฏิมาประชุมกัน ในกาลครั้ง
 นั้น.
๑๔. สมัยนั้น เราตถาคตเป็นพราหมณ์มี
 นามว่า สุรุจี เป็นผู้คงแก่เรียน ทรง
 วิชาซึ่งมนต์ เป็นผู้เรียนจบไตรเพท
 (ถึงขั้นปรมาจารย์).

^๑ ก. จ. ^๒ ก. สพุเพ.

^๓ ก. โกฏิสทสทสุสาน^๓ ทุติโย อาสี สமாகโม
 ตติโย นวุติ โกฏิโน^๓ ตติโย อาสี สமாகโม.

๑๑. ตมห์ อุปสงกมฺ^๑
 สรรณํ คนฺตฺวาน สตฺถุโน
 สมนุทฺตปฺมุขํ สัม
 คนฺธมาเลน ปุชฺยี
 ปุเชตฺวา คนฺธมาเลน
 กวปาเนน ตปฺปยี.

๑๒. โสปี มํ พุทฺโธ พฺยาภาสิ
 มงฺคโล ทฺวิปทุตฺตโม^๒
 อปริเมยฺยิตฺโต กปฺเป
 อยํ พุทฺโธ ภวิสฺสตี.

๑๓. อหุ^๓ กปิลวฺหยา รมฺมา
 นิกฺขมิตฺวา ตถาคโต^๓
 ปธานํ ปทหิตฺวาน
 กตฺวา ทฺกฺกรการิก^๔.

๑๑. เราตถาคตเข้าไปเฝ้าพระมเหสีเจ้า
 พระองค์นั้น ถึงพระบรมศาสดาเป็น
 สรรณะแล้ว ได้บูชาพระสงฆ์ผู้มีพระสัม-
 พุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยของหอม
 และพวงมาลัย ครั้นแล้วก็อังกาสพระ
 สงฆ์ให้อิมหนำควยโกชนะชื่อควปานะ^๑?

๑๒. พระมังคลพุทธเจ้า ผู้สูงส่งกว่าสัตว์
 ทวิบาททั้งหลาย แม่พระองค์นั้น ทรง
 พยากรณ์เราตถาคตว่า ในกัปอันจะ
 นับประมาณมิได้แต่ขึ้นไป พราหมณ์สุรฺจ
 นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า.

๑๓. พระตถาคตจักเสด็จออกจากพระนคร
 มีชื่อว่ากบิล อันนารัณรมย์ แล้วจัก
 เริ่มตั้งความเพียร กระทำทุกกรกิริยา.

^๑ ก. อุปสงกมฺ. ^๒ ก. ทิปทุตฺตโม.

^{๓-๓} ฉ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺตี.

^๔ อี. สพุพฺตฺถ ทฺกฺกรการียํ.

^๑ โภชนะที่เขาเอาน้ำนมใส่ให้เต็มหม้อ
 ต้มเคี่ยวไปเติมข้าวสารทีละน้อย ๆ ใน
 น้ำนมที่เคี่ยวจนเป็นก้อน แล้วปรุงด้วย
 น้ำผึ้ง น้ำตาลกรวดป่น และ เนยใสที่สุก
 แล้ว เรียกว่าควปานะ หรือจะเรียกว่า
 จตุมฺจฺรโภชนะ ก็ได้.

๑๔. อชปาลรুকขมูลสมิ

นีสีหิตวา ตถาคโต

ตตถ ปายาสํ ปคคยห

เนรณฺชรมุเปหิตี.

๑๕. เนรณฺชราย ธีรมหิ

ปายาสํ อท โส ชิโน

ปฎิยตฺตวรมคฺเคน

โพธิมุลมุเปหิตี.

๑๖. ตโต ปทกฺขิณํ กตุวา

โพธิมณฺฑํ อนุคฺตโร

อสุสฺตถรुकขมูลสมิ

พุชฺฌิสฺสตี มหายโส.

๑๗. อิมสฺส ชนิกา มาตา

มายา นาม ภวิสฺสตี

ปิตา สุทฺโธทโน นาม

อัยฺ เหสฺสตี โคตโม.

๑๔. พระตถาคตจักประทับนั่งที่โคนตมอช-
ปาลนิโครธทรงรับข้าวปายาส ณ ที่นั้น
แล้วจักเสด็จมายังฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา.

๑๕. พระชินะพระองค์นั้นเสวยข้าวปายาส
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วจักเสด็จ
มาที่ควงไม้ที่ตรัสรู้ โดยมรรคาที่เขา
ตกแต่งไว้แล้วอย่างดีเยี่ยม.

๑๖. แด่นั้น พระตถาคตผู้หาที่เปรียบมิได้
ผู้มีพระยศ (บริวารและพระเกียรติ-
ศักดิ์) ยิ่งใหญ่จักทรงกระทำประทักษิณ
พระแท่นที่ตรัสรู้ แล้วจักตรัสรู้ (พระ-
โพธิญาณ) ที่ควงแห่งต้นอัสสัตถพฤกษ์.

๑๗. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคต-
เจ้านี้ จักมีพระนามว่าพระนางมายา
พระบิดาจักมีพระนามว่า พระเจ้า
สุทโธทนะ พระตถาคตนี้จักเป็นพระ
พุทธเจ้านามว่า โคตมะ.

๑-๑ ฉ. อิม ปาลา เปยฺยาเลน กตา.

๑๘. ๑ โกลิโต อุปติสโส จ

 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สํวกา
อนาสวา วีตราคกา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
อานนฺโท นามุปฺภูจกาโก
 อุปฺภูจิสฺสตีมฺ ชินฺ.

๑๙. เขมา อุปฺปลวณฺณา จ

 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สํวีกา
อนาสวา วีตราคกา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
โพธิ คฺสฺส ภควโต
 อฺสฺสฺตโถติ ปวฺจฺจติ.

๒๐. จิตฺโต จ หตฺถาฬวโก

 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
นฺนฺทมาตา จ อุตฺตรา
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺต
อายุ วสฺสสฺสํ คฺสฺส
 โคตมสฺส ยสฺสสิโน^๑

๑๘. พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิต
สงบ มีใจตั้งมั่น จักเป็นพระอัครสาวก
พระอุปัฏฐากนามว่า พระอานนท์
จักเฝ้าอุปัฏฐากพระชินะนี้.

๑๙. พระเขมาเถรี และพระอุบลวรรณา-
เถรี ผู้ไม่มีอาสวะปราศจากราคะ
มีจิตสงบ มีใจตั้งมั่น จักเป็นพระอัคร-
สาวิกา ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มี
พระภาคเจ้านั้น ชาวโลกเรียกว่า
อัสสตัดะ.

๒๐. จิตตกหบดีและหัตถาฬวกคหบดีจักเป็น
อัครอุปัฏฐาก นันทมารดาอุบาลิกา
และอุตตราอุบาลิกา จักเป็นอัคร-
อุปัฏฐายิกา พระโคตมพุทธเจ้าผู้มี
พระยศพระองค์นั้น จักมีพระชนมายุ
๑๐๐ พรรษา.

๑-๑ ฉ. อีเม ปาจา เปยยาเลน กตา.

๒๑. อิติ สุตวาน วจัน

อสมสัส มเหลิโน

อาโมทิตา นรมรุ

พุทธพีชงุโร อยิ.

๒๑. คนและเทวดา ได้ยินพระคำรัสของ
พระมเหลิเจ้าผู้หาบุคคลเสมอเหมือน
มิได้นี้แล้ว ต่างมีใจบังเหิงว่า ท่าน
สุริจิปราหมณนี้ เป็นพระพีชและพระ-
หนอของพระพุทธเจ้า.

๒๒. อุกกุฏิสัททา วตฺตุนติ

อปโฆณฺติ หสนฺติ จ

กตฺยชฺลี นมสฺสนฺติ

ทสสฺหสฺสิเทวตา.^๒

๒๒. เสียงโหร้องต้อนรับเป็นไปอยู่ เทว-
ดาในหมื่นโลกธาตุปรบมือและราเริง
ประนมอัญชลินมัสการอยู่. (กล่าวกัน
วา)

๒๓. ยทิมสฺส โลกนาถสฺส

วिरชฺมิสฺสาม สาสนํ

อนาคตฺมฺหิ อทุธานเ

เหสฺสาม สมนฺมุขา อิมิ.^๑

๒๓. ผีวาพวกเราจักพลาตพระศาสนา(คือ
พระธรรม) ของพระบรมโลกนาถ
พระองค์นี้ไซ้ พวกเราก็จักเกิด
พร้อมหน้ากัน ในศาสนาของพระหนอ
พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ ในอนาคตอัน
นานไกล.

^{๑-๑} ฉ. อิมิ ปาสา เปຍยาเลน กตา.

^๒ ก. ทสสฺหสฺสิ สเทวกา.

๒๔. ^๑ ยถา มนุสฺสา นที ตรนฺตา
 ปฏิตฺถิ วิรชฺฌิย
 เหมจฺจาสิตฺเต กเหตุวาน
 อุตฺตรนฺติ มหานที.

๒๔. มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ หาก
 พลาดท่าข้ามเฉพาหน้า ก็ถอยเอาท่า
 ข้ามข้างใต้ (คือท่าถัดไป) ย่อมข้าม
 แม่น้ำใหญ่ได้ ฉะนั้น.

๒๕. เอวเมว มยํ สัพเพ
 ยที มุญฺจามิมฺ ชินํ
 อนาคตมฺหิ อทฺธานเ^๑
 เหลสฺสาม สมฺมุขํ อิมํ.

๒๕. พวกเราทั้งหมด หากสิ้นพระชินเจ้า
 พระองค์แล้ว ในอนาคตอันนานไกล
 พวกเราก็จักเกิดพร้อมหน้ากัน ใน
 ศาสนาของพระหนอพระพุทธเจ้าพระ
 องค์นี้ (และบรรลุมรรคผลได้) ฉะนั้น.

๒๖. ตสฺสาปิ วจนํ สุตฺวา
 ภิชฺโช จิตฺตํ ปสาทยี
 อุตฺตริ วัตตมธฺภูจาสี^๒
 ทสฺปารมิปุริยา.

๒๖. เราตถาคตได้ยินพระคำรัสของพระ-
 บรมศาสดาแม่พระองค์นั้น ได้บังเกิด
 จิตเลื่อมใสยิ่งนัก จึงได้อธิษฐานพรต
 ให้ยิ่งขึ้น เพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศ
 ไทบริบูรณ์.

^{๑-๑} ฉ. อิมํ ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

^๒ ก. วัตตมธฺภูจาสี.

๓
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐

๒๑. ตทา ปิตินุพฺรหฺนโต^๑
 สมโพธิวรปตฺติยา
 พุทฺธเต ทตฺวาน มํ เกหํ
 ปพฺพชํ ตสฺส สนฺติเก.

๒๔. สุตฺตนต์ วิญญจาปิ
 นวํกํ สตฺถุสาสนํ
 สพฺพํ ปริยาปฺนิตฺวาน
 โสภยํ ชินสาสนํ.

๒๕. ตตฺถปฺปมตฺโต วิหรนฺโต
 พฺรหฺมํ ภาเวตฺว ภาวนํ
 อภิญญาปารมมํ^๒ คนฺตฺวา
 พฺรหฺมโลกมคณฺจหนํ.

๒๑. เมื่อจะเพิ่มพูนปีติ เพื่อบรรลุพระสัม-
 โภธิญาณอันประเสริฐ ณ กาลครั้งนั้น
 เราตถาคตจึงได้สละเรือน(คือทรัพย์
 สมบัติทั้งหมด) ของเรา (เป็นคำ
 ปัจจัย ๔) ถวายแด่พระพุทธเจ้า
 แล้วออกบวชในสำนักพระพุทธเจ้า
 พระองค์นั้น.

๒๔. เราตถาคตได้เล่าเรียนพระสูตรต้น-
 ตปิฎก รวมทั้งพระวินัยปิฎกอันเป็น
 นวังกส์ตฺถุสาสน์ทั้งหมด ประทับพระ
 ศาสนาของพระชินเจ้าในเชิงดงมาแล้ว.

๒๕. เราตถาคต เป็นผู้ไม่ประมาทในคำ
 สอนของพระพุทธเจ้านั้น เจริญพรหม-
 วิหารภาวนา บรรลุอภิญญาอันเป็น
 ธรรมยอดเยี่ยม ได้ไปสู่พรหมโลก
 แล้ว.

^๑ ปิตินุพฺรหฺนโต.

^๒ ก. อภิญญาสู ปารมม.

๓๐. อุตฺตรํ นาม นกรํ
 อุตฺตโร นาม ขตฺติโย
 อุตฺตรา นาม ชนิกา
 มงฺกลสฺส มเหสีโน.

๓๐. พระนกร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 มังกละพระองค์นี้) มีชื่อว่า อุตฺตระ
 กษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าอุตฺตระ
 เป็นพระบิดา พระมารดาผู้ให้กำเนิด
 พระมเหสีมังคลพุทธเจ้า พระนามว่า
 พระนางอุตฺตรา.

๓๑. นวสฺสสฺสหสฺसानิ
 อการํ อชฺฌ โส วลี^๑
 ยสฺวา สฺจุจิม่า สิริมา
 ตโย ปาสาทมุตฺตมา.

๓๑. พระองค์ประทับครองราชมณเฑียร
 แลวจนสิ้นกาลเกาฬปีทรงมีปราสาท
 อังคกวมยั้ง ๓ องค์คือยสฺวาปราสาท
 สฺจุจิม่าปราสาท และสิริมาปราสาท.

๓๒. สมฺทีสฺสสฺสหสฺसानิ
 นาริโย สมลจฺกตา
 ยสฺวตี นาม นารี
 สีวโล นาม อตฺรโช.

๓๒. ทรงมีนารีสามหมื่นถ้วน แต่งกาย
 สวยงาม นารีผู้เป็นพระมเหสีมีพระ-
 นามว่า ยสฺวตี และมีพระโอรสพระ-
 นามว่า สีวลกุมาร.

๓๓. นิमितฺเต จตฺุโร ทิสฺวา
 อสฺสยาเนน นิกฺขมิ
 อานุณฺณจฺมาสา^๒
 ปธานํ ปทหิ ชิโน.

๓๓. พระชินเจ้าทรงเห็นนิमित ๔ แล้ว
 เสด็จออกผนวชด้วยราชยานมา ทรง
 ตั้งความเพียร ๘ เดือนเต็ม.

^๑ ก. อการํ อชฺฌาวลี โส.

^๒ อ. อานุณฺณ อานุมาสา.

๓๔. พรหมุณา ยาลิโต สุนโต
มณฑโล โลกนายโก
วตฺติ จกฺก^๑ มหาวิโร
วเน ลีรวิรุตฺตเม.^๒

๓๕. สุเทโว ธรรมเสโน จ
อเหตุ อคฺคสาวกา
ปาลีโต นามุฏฺฐาโก
มณฑลสฺส มเหสีโน.

๓๖. ลีวลา จ อโสกา จ
อเหตุ อคฺคสาวิกา
โพธิ ตสฺส ภควโต
นาครุกฺโขติ วุจฺจติ.

๓๗. นนฺโท เจว วิสาโข จ
อเหตุ อคฺคอุฏฺฐกา
อนุฬา เจว สุมนา^๓ จ
อเหตุ อคฺคอุฏฺฐิกา.

๓๔. พระผู้มีพระภาคเจ้ามังคละบรมโลก-
นายก วีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ซึ่งพระ
พรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ
พระธรรมจักรในป่า อันมีลรีอย่าง
ประเสริฐสุด.

๓๕. พระสุเทเวเถระและพระธรรมเสน-
เถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระ
ชื่อ ปาลีตะ เป็นพระอุปัฏฐากของ
พระมังคลมเหสีเจ้า.

๓๖. พระลีวลาเถรีและพระอโสกาเถรี
เป็นพระอัครสาวิกา ต้นไม้ที่ประทับ
ตรัสรู้ ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระ-
องค์นั้น ชาวโลกเรียกว่าต้นกาคะทิง.

๓๗. นันทกทพตีและวิสาขทพตี เป็นอัคร-
อุปัฏฐาก อนุฬาอุบาสิกา และสุมนา-
อุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา.

^๑ ก. วตฺตจกฺโก. ^๒ ก. จเรสี ทิปทุตฺตโม.

^๓ ฉ. สุตนา.

๓๘. อฏฺฐาสีติ รตนานิ

อจฺจุคฺคโต มหามุณี
 ตโต นิหฺตาวตี รัสสี
 อเนกสฺตสฺสหัสฺสโย,

๓๙. นวฺติวสฺสสฺสทฺสฺตานิ

อายุ วิชฺชติ ทาวเท
 ทาวตา ติฏฺฐมาโน โส
 ตาเรสิ ชนตฺ พหุ.

๔๐. ยถาปี สาคเร อุมิ

น สกฺกา ตา คณฺเฑตุเย
 ตถเว สāvกา ตสฺส
 น สกฺกา เต คณฺเฑตุเย.

๔๑. ยาว อฏฺฐาสี สมฺพุทฺโธ

มจฺคโล โลกนายโก
 น ตสฺส สāsเน อตฺถิ
 สกิลฺลสมรณฺ^๑ ตทา.

๓๘. พระมังคลมทามุณีทรงมีพระวรกายสูง

๘๘ ศอก พระรัศมีเปล่งออกจาก
 พระวรกายของพระมังคลพุทธเจ้านั้น
 (มากมาย) หลายแสน.

๓๙. มนุษย์ทั้งหลายในครั้งนั้นมีอายุยืนนาน

ถึงเก้าหมื่นปี พระองค์ทรงดำรงอยู่
 เป็นเวลานานถึงเพียงนั้น ย่อมทรง
 ยังฝูงชนเป็นอันมากให้ข้ามพ้น (ห้วง
 แห่งคัมภีรบรรลพระนิพพาน) แล้ว.

๔๐. คลื่นทั้งหลายในท้องทะเล ใคร ๆ ไม่

อาจจะนับได้ว่าคลื่นเหล่านั้น (มีจำนวน
 เท่านี้ ๆ) ได้ ฉะนั้นใด พระสาวกของ
 พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ใคร ๆ
 ก็ไม่อาจจะนับได้ว่า พระสาวกเหล่า
 นั้น (มีจำนวนเท่านี้ ๆ) ได้ ฉะนั้น.

๔๑. พระบรมโลกนายกมังคลสัมพุทฺธเจ้า

ยังทรงดำรงอยู่เพียงไร ครั้งนั้นใน
 ศāsนาของพระองค์ คนที่ยังมีกิเลส
 ตายไปหาไม่มี.

^๑ ย. สงฺกิลฺลสมรณฺ.

๔๒. ฌมโหมกุกั ธารยิตฺวาน

สันตฺวาเรตฺวา มหาชนั

ชฺลิตฺวา ฐุมเกตฺวา

นิพฺพุโต โส มหายโส.

๔๒. พระพุทธเจ้าผู้มีพระยศ (บริวาร)

มากพระองค์นั้น ทรงชุกบเพลิง คือ

พระธรรมชั้น ยั่งมหาชนิไชยามพน

(หวางแห่งคัมภีร์ บรรลุพระนิพพาน)

ทรงรุ่งโรจน์แล้ว คุกวางประทับ

เสด็จสู่ปรินิพพานแล้ว.

๔๓. สงฺขารานั สภาวตฺตํ

ทสฺสยิตฺวา สเทวเก

ชฺลิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโธว

สุริโย อตฺถงฺกโต ยถา.

๔๓. พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า สังขาร

(สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่ง) ทั้งหลายใน

โลกพร้อมทั้งทั่วโลกเป็นสภาวะ (ไม่

เที่ยง) พระองค์ทรงรุ่งเรืองดุจกอง

ไฟได้ถึงซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้ เหมือน

ดวงอาทิตย์อัสดงคตแล้ว ฉะนั้น.

๔๔. อญฺยานเ วสฺสเร^๑ นาม

พฺพุโต นิพฺพายิ มงฺกโล

คตฺถเวสฺส ชินฺนุโป

คฺสิโยชนมฺกคโตติ.

๔๔. พระมังกลพุทธเจ้า เสด็จสู่ปรินิพพาน

ที่พระราชอุทยานชื่อเวสสระ พระชิน

สถูปของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์

นั้นสูง ๓๐ โยชน์ ประดิษฐานไว้ ณ

พระราชอุทยานนั้น ฉะนั้นแล.

มงฺกลพฺพุทฺโธว โส คฺสิโย.

จบ พระมังกลพุทธวงศ์ ที่ ๓.

^๑ ฉ. วสฺสเร.

๖. สุมนพุทธวิสต์

๑. มงฺกลสฺส อปฺเรน
 สุมโน นาม นายโก
 สพฺพธมฺเมหิ อสโม
 สพฺพสตฺตทานมุตฺตโม.

๒. ตทา อมตเกรี โส^๑
 อาหนิ เมขเล ปุเร
 ธมฺมสงฺฆสฺมายุตฺต^๒
 นวงฺคิ ชินสาสนิ.

๓. วิชินิตฺวา^๒ กิเลสเ โส
 ปตฺวา^๓ สัมโพธิมุตฺตม^๓
 มาเปสิ นคร สตฺถา
 สทฺถมฺมปุรวรุตฺตม^๓.

๖. พระสุมนพุทธวงศ์

๑. ในกาลต่อจากพระมังคลพุทธเจ้า ได้มีพระบรมนายภพระนามว่าพระสุมนพุทธเจ้า เป็นผู้สูงสุดกว่าสรรพสัตว์ ไม่มีบุคคลใดเสมอ โดยธรรมทั้งปวง (คือ กิเลส สมาธิ ปัญญา).

๒. ครั้นนั้น พระสุมนพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงลักลอบอมตเกรี (ทรงแสดงธรรม) คือ คำสอนของพระชินะมีองค์ ๘ อันประกอบด้วยสังข์คือ (จตุราริยสังข์) ธรรม ไร่แล้ว ณ เมืองเมฆลบุรี.

๓. พระบรมศาสดาพระองค์นั้นทรงชำนะกิเลสได้เด็ดขาด ทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณอันสูงสุดแล้ว ทรงสร้างนคร อันเป็นเมืองประเสริฐสุด คือ พระสัทธรรมะ.

^๑ ก. อมตเกรีโย, อี. โสปี ตทา อมตเกรี.

^๒ ฉ. นิชชินิตฺวา, อี. ชินิตฺวาน.

^๓ ก. ปตฺโต.

๔. นีรันตร อุกุณฺโฏ

อุชฺฐิ วิปุลวิทฺถตฺ

มาเปสิ โส มหาวิทฺถิ

สตีปนฺนจฺานวรุตฺตมฺ.

๕. ผเล จตฺตาริ สามณฺเณ

จตฺสโส ปณฺิสํมุทิตา

ฉพฺภินฺณากฺขสฺมาปตฺตี

ปสาเรสิ ตตฺถ วิถิยฺ.

๖. เย อปฺปมตฺตา อชิตา

หิริวิริเยหุปาคตา

เต เต อิเม คุณฺวเร

อาทียนฺติ ยถาสุขฺ.

๗. เอวเมเตน โยเคน

อุทฺธรนฺโต มหาชนฺ

โพเชสิ ปจฺมํ สตฺถา

โกณฺิสตฺสหฺสฺสิโย.

๔. พระองค์ทรงสร้างถนนใหญ่ คือสติ

ปัญญาอันประเสริฐและสูงสุด ไม่มี
ระหว่างกัน ไม่คด เป็นถนนตรง
ทั้งใหญ่และกว้าง.

๕. ทรงเรียงรายซึ่ง สามัญผล ๔ ปณิ-

สัมมิตา ๔ อภิญญา ๖ และสมาบัติ ๘
ไว้ที่ถนน (คือพระมหาสติปัญญา ๔)
นั้นแล้ว.

๖. กลุ่มบุตรเหล่าใดไม่ประมาท ไม่คือ

กระดาง แตกอปรด้วยหิริ (ความ
ละอาย) และวิริยะ (ความเพียร)
กลุ่มบุตรนั้น ๆ ย่อมได้รับคุณอันประ-
เสริฐเหล่านี้โดยสะดวก.

๗. พระบรมศาสดา ทรงช่วยมหาชนให้

ข้ามพน (ทะเลคือสังสารวัฏ) ด้วย
โยคธรรม (คืออริยมรรคานาวา) นี้
ด้วยอาการอย่างนี้ ครั้งแรกได้ทรง
ยังเทวดาและมนุษย์แสนโกฏิให้ตรัสรู้
แล้ว.

คุณหญิงเลื่อน เทพหัสดิน ณ อยุธยา

สร้างต้นฉบับถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ยมฺหิ กาลเ มหาวีโร
โอมฺหิ คิตฺถิเย คณเ
โกฏฺฐิสฺสสฺสากิสมิสุ^๑
ทุคฺคิเย ธมฺมเทสฺสเน.
๘. ในคราวทรงแสดงธรรมครั้งที่ ๒
พระองค์ผู้ทรงมีพระวิริยะยิ่งใหญ่ ทรง
(กระทำยมกปาฏิหาริย์) สั่งสอนหมู่
เดียรถีย์นั้น เทวดาและมนุษย์พันโกฏิ
ก็ได้ตรัสรู้แล้ว.
๙. ยทา เทวา มนุสฺสา จ
สมคฺคา เอกมานสา
นิโรธปณฺหิ ปุจฺฉิสฺสุ
สํสยญฺจาปี มานสํ.
๙. เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ได้มีความ
พร้อมเพรียงรวมใจกัน ทูลถามปัญหา
เกี่ยวกับนิโรธสมบัติ อันเป็นความ
สงสัยที่เกิดขึ้นในใจในคราวใด.
๑๐. ตทาปี ธมฺมเทสฺสเน
นิโรธปริทีปเน
นวุติโกฏฺฐิสฺสสฺसानํ
ตติยาภิสมโย อหุ.
๑๐. ในการทรงแสดงธรรมอธิบายนิโรธ-
สมบัติ คราวครั้งนั้น อภิสัมัยครั้งที่ ๓
ก็ได้มีแก่เทวดา และมนุษย์ เก้าหมื่น
โกฏิ.
๑๑. สฺนฺนิปาตา ตโย อาสุํ
สุมนสฺส มเหสิโน
ชีณาสวานํ วิมลานํ
สนฺตจิตฺตาน ตาทินํ.
๑๑. พระสมณมเหสีเจ้า ได้มีการประชุม
พระอรหันตชีณาสพ ผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบ ทรงคาทิกุณ (รวม) ๓ ครั้ง.

^๑ ก. โกฏฐิตสสสฺसानิ.

๑๒. วสุสั วสุสัส ภควโต
 อภิขุญเจ^๑ ปวารณา
 โกฏิสทสหัสเสหิ
 ปวาเรสิ ตถาคโต.

๑๓. ตโตปรัง สนนิปาเต
 วิมเล กณฺจนปพฺพเต
 นวฺติโกฏิสทสฺสานัง
 ทฺติโย อาสิ สมากโม.

๑๔. ยทา สกฺโก เทวราชา
 พุทฺธทสฺสนมุปากมิ
 อสีติโกฏิสทสฺสานัง
 ตติโย อาสิ สมากโม.

๑๕. อหัง เตน สมเยน
 นาคราชา มหิตฺธิโก
 อตุโล นาม นามเณ
 อุตฺสนนฺกุสลสฺสยฺโย^๒.

๑๒. เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่จำพรรษา
 (ครบ ๓ เดือน)แล้ว ในวันปวารณา
 ที่ทรงประกาศครั้งยิ่งใหญ่ พระ
 ตถาคตเจ้าทรงปวารณา พร้อมด้วย
 พระสงฆ์แสนโกฏิ.

๑๓. ต่อจากนั้น ในสันนิบาตที่ภูเขาทองอัน
 ปราศจากมลทิน พระชฎาสพเก้าหมื่น
 โกฏิ ได้มาประชุมกันเป็นครั้งที่ ๒.

๑๔. ในเวลาที่ท้าวสักกเทวราช เสด็จเข้า
 เฝ้าเยี่ยมพระพุทฺธเจ้านั้น พระชฎาสพ
 แปดหมื่นโกฏิ ได้มาประชุมกันเป็น
 ครั้งที่ ๓.

๑๕. สมัยนั้น เราตถาคตเกิดเป็นพญานาค
 เมื่อก้าวโดยนาม มีนามว่า อตุละ
 มีฤทธิ์มาก เป็นผู้สั่งสมกุศลไว้มาก.

^๑ ก. อภิสงฺขุญเจ.

^๒ ก. อุปาหนนฺกุสลสฺสยฺโย, ฮี. อุตฺสนน-
 กุสลปจฺจโย.

๑๖. ตทาทิ นากภวนา

นิกขมิตฺวา สฉาติภิ
นากานํ ทิพฺพตฺตริเยหิ
สสมํ ชินมฺพญฺจหิ.

๑๖. ครั้งนั้นเราตถาคตพร้อมด้วยญาติีออก
จากภพนาค ไต่บ่ารุงพระชินะพร้อม
ทั้งพระสงฆ์ ด้วยคนตรีทิพยของพวก
นาค.

๑๗. โกฏิสตสทสฺसानิ^๑

อนฺนปาเนน ตปฺปยิ
ปจฺเจกทฺตฺสยฺกํ ทตฺวา
สรณํ ตมฺปาคมี.

๑๗. เราตถาคตได้อังกาสพระชัชฌาสพเสณ
โกฏี ให้อิมหน้ำควยขาวและนํ้า ได้
ถววยผาองกละซุก ๆ แลวได้เข้าถึ
พระพุทธรองค้เป็นสรณะ.

๑๘. โสปี มํ พุทฺโธ พฺยากาลิ

สุมโน โลกนายโก
อปรีเมยฺยิตฺโต กปฺเป
อยํ พุทฺโธ ภวิสฺสตี.

๑๘. พระบรมโลกนายกสมณพุทธเจ้า แม
พระองค์นั้น ก็ไต่ทรงพยากรณ์เรา
ตถาคตว้าในกัปปันจะนับประมาณมีไต่
ตั้งแต่นี้ไป พญานาคมีชื่อว้า อตุลนะ
จักเป็นพระพุทธรเจ้า.

๑๙. ^๒อหุ กปิลวฺหยา รมฺมา

นิกขมิตฺวา ตถาคตฺโต^๒
ปธานํ ปทหิตฺวาน
กตฺวา ทุกฺกรการิกํ.

๑๙. พระตถาคตจักออกจากพระนคร มีชื่อ
ว้ากบิล อันนารัณรมย์ แลวจักเริ่ม
ตั้งความเพียรกระทำทุกกรกิริยา.

^๑ ฉ. อ. โกฏิสตสทสฺसानิ.

^{๒-๒} ฉ. อีเม ปาจา น ทิสฺสนตี.

๒๐. อชปาลรุกขมูลสัม^๑
 นิสีทีควา ตถาคโต
 ตตถ ปายาสํ ปคฺคยห
 เนรณฺชรมุเปหิตี.

๒๑. เนรณฺชราย ตีรมหิ
 ปายาสํ อท โส ชิโน
 ปฏฺยตฺตวรมคฺเคน
 โโพธิมฺลมุเปหิตี.

๒๒. ตโต ปทกฺขิณํ กตฺวา
 โโพธิมณฺฑํ อนุตฺตโร
 อสฺสตฺถรุกฺขมูลมฺหิ
 พุชฺฌิสฺสตี มหายโส.

๒๓. อิมสฺส ชนิกา มาตา
 มายา นาม ภวิสฺสตี
 ปิตา สุตฺโตทโน นาม
 อัยฺ เหสฺสตี โคตโม.^๑

๒๐. พระตถาคตจักประทับนั่งแล้ว ณ กวาง
 ต้นอชปาลนิโครธ ทรงรับข้าวปายาส
 ณ ที่นั้น แล้วจักเสด็จมายังฝั่งแม่น้ำ
 เนรัญชรา.

๒๑. พระชินะพระองค์นั้น จักเสวยข้าว
 ปายาสที่ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วจัก
 เสด็จมาที่กวางไม้ที่ตรัสรู้ตามมรรคาที่
 เขาตกแดงไวแล้วอย่างคิเเยยม.

๒๒. ต่อแต่นั้นพระตถาคตผู้หาที่เปรียบมิได้
 ผู้มีพระยศ (คือพระเกียรติยศพิภพและ
 บริวาร) ยิ่งใหญ่ จักกระทำประทักษิณ
 พระแท่นที่ตรัสรู้ แล้วจักตรัสรู้ที่กวาง
 แห่งต้นอัสสัตถพฤกษ์.

๒๓. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้
 จักมีพระนามว่า พระนางมายา พระ
 บิดา จักมีพระนามว่า พระเจ้า
 สุตโตทนะ พระตถาคตพระองค์นี้จักมี
 พระนามว่า พระโคตมพุทธเจ้า.

^๑ ฉ. อิม ปาสา เปยยาเลน กตา.

๒๔. โกลิโต อุปติสโส จ

อกุคา เหส์สนฺติ สาวกา
อนาสวา วิตราคา
สนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
อานนฺโท นามุปฺภูจฺจาโก
อุปฺภูจฺสิสฺติมํ ชินํ.

๒๕. เขมา อุปฺปลวณฺณา จ

อกุคา เหส์สนฺติ สāvิกา
อนาสวา วิตราคา
สนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
โพธิ ตสฺส ภควโต
อสฺสฺตฺโตติ ปวฺจฺจติ.

๒๖. จิตฺโต จ หตฺถาฬวโก

อกุคา เหส์สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
นฺนทมาตา จ อุตฺตรา
อกุคา เหส์สนฺตฺตฺตฺตฺต
อายุ วสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โคตมสฺส ยสฺสฺสฺสโน^๑.

๒๔. พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะปราศจากราคะมีจิตสงบ
มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระอัครสาวก
พระอุปัฏฐาก นามว่า พระอานนทจัก
เฝ้าอุปัฏฐากพระชินะพระองค์นี้.

๒๕. พระเขมาเถรีและอุบลวรรณาเถรี ผู้
ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะมีจิตสงบ
มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระอัคร-
สาวิกา ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มี
พระภาคเจ้าพระองค์นั้น ชาวโลก
เรียกว่า อัสสัถะ.

๒๖. จิตตคหบดีและหัตถาฬวกคหบดีจักเป็น
อัครอุปัฏฐาก นันทมารดาอุบาสิกา
และอุตตราอุบาสิกา จักเป็นอัคร-
อุปัฏฐายิกา พระพุทธเจ้าโคตมะผู้มี
พระยศพระองค์นั้น จักมีพระชนมายุ
๑๐๐ พรรษา.

^{๑-๑} จ. อิมะ ปาจา เปยยาเลน กตา.

๒๗. อิทํ สุตฺวาน วจัน

อสมสฺส มเหสีโน

อาโมทิตา นรมฺร

พุทฺธพืชงฺกุโร อัย.

๒๗. คนและเทวดา ได้ยินพระคำรัสของ
พระมเหสีเจ้าผู้หาบุคคลเสมอเหมือน
มิได้นี้แล้ว ต่างมีใจบังเหิงว่าพญานาค
อตุลันนี้ เป็นทั้งพระพี่และพระหนอ
แห่งพระพุทธเจ้า.

๒๘. อุกฺกุฏจิสฺสทา วตฺตุนฺติ

อปฺโผฏฺเณนฺติ หสนฺติ จ

กตณฺชลี นมสฺสฺสนฺติ

ทสฺสทสฺสีเทวตา.^๒

๒๘. เสียงโหรงครันรับเป็นไปอยู่ เทวดา
ในหมื่นโลกธาตุปรบมือและราเริง
ประนมอัญชลันมัสการอยู่ (กล่าว
กันว่า).

๒๙. ยทิมสฺส โลกนาถสฺส

วิรัชฺฉิสฺสาม สาสัน

อนาคตมฺหิ อทฺธาเน

เหสฺสาม สมฺมุขา อิมิ^๑

๒๙. พี่ว่า พวกเราจักพลาดพระศาสนา
(คือพระธรรม)ของพระบรมโลกนาถ
พระองค์นี้ไซ้ พวกเราก็จักเกิด
พร้อมหน้ากัน ในศาสนาของพระหนอ
พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ ในอนาคตอัน
นานไกล.

^{๑-๑} ฉ. อิมิ ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

^๒ ก. ทสฺสทสฺสี สเทวตา.

คุณบอวล ธนศรี ถวายเป็นพระราชกุศล

แด่พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ และพระบรมวงศานุวงศ์

๓๐. ยดา มนุสสา นที ตรนตา
 ปฏิตถัง วิรชฌิย
 เหมจาทิตถัง คเหตุวาน
 อุตฺตรนติ มหานที.

๓๐. มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ หาก
 พลาดท่าข้ามเฉพาจะหนา ก็ถือเอา
 ท่าข้ามข้างใต้: (คือท่าถัดไป) ย่อม
 ข้ามแม่น้ำใหญ่ได้ ฉันทได้.

๓๑. เอวเมว มยํ สพเพ
 ยที มุญจามิมํ ชินํ
 อนาคตมहि อทฺธานเ
 เหลสุสาม สมุขา อิมํ.

๓๑. พวกเราทั้งหมด หากสิ้นพระชินเจ้า
 พระองค์แล้ว ในอนาคตอันนานไกล
 พวกเราก็จักเกิดพร้อมหน้ากัน ใน
 ศาสนาของพระหนอพระพุทธเจ้าพระ
 องค์นี้ (และบรรลุมรรคผลได้) ฉันทนั้น.

๓๒. ตสฺสาปิ วจันํ สุตฺวา
 ภิชฺโช จิตฺตํ ปสาทยี
 อุตฺตรี วตมธฺิฏฺฐาเส
 ทสฺปารมิปุริยา.

๓๒. เราตกาศศ ไต่ขึ้นพระค้ำรัสของพระ
 บรมศาสดาแม่พระองค์นั้นแล้ว ไต่บัง
 เกิดจิตเลื่อมใสยิ่งนัก จึงไต่อธิษฐาน
 พรตให้ยิ่งขึ้นเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศ
 ไทบริบูรณ์.

๑-๑ ฉ. อีเม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

คุณบอवाल ธนศรี ถวายเป็นพระราชกุศล

แด่พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ และพระบรมวงศานุวงศ์

๓๓. เมขล^๑ นาม นกร^๑
 สุกุโต นาม ขตุติโย
 สิริมา นาม ชนิกา
 สุมนัสส มहेสิโน.
๓๔. นววิสุตสหัสسانی
 อकार^๑ อชฌ โส วสิ
 จนุโท สุจनुโท วุโส^๑ จ
 ตโย ปาสาทมุตตมา.
๓๕. เตสภูจิสตสหัสسانی
 นารีโย สมลจุกตา
 วุสกี^๑ นาม นารี
 ออนุปโม นาม อตุโร.

๓๓. พระนกร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 สุมนะพระองค์นี้) มีชื่อว่า เมขล
 กษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าสุกัตตะ
 เป็นพระบิดา พระมารดาผู้ให้กำเนิด
 พระมहेสิเจ้าสุมนะ พระนามว่า
 พระนางสิริมา.

๓๔. พระองค์ประทับครองราชมณเฑียรแล้ว
 จนสิ้นกาลเก้าพันปี ทรงมีปราสาทอัน
 งดงามยิ่ง ๓ องค์ คือจันทปราสาทองค์
 หนึ่ง สุจันทปราสาทองค์หนึ่ง วุสังส-
 ปราสาทองค์หนึ่ง.

๓๕. ทรงมีนารีหกล้านสามแสน แต่งกาย
 สวยงาม นารีผู้เป็นพระมहेสิพระนาม
 ว่า พระนางวุสกี และมีพระกุมาร
 นามว่า ออนุปมะ เป็นพระโอรส.

^๑ ฉ. อี. วุสสิกา.

๓๖. นิमितฺเต จตุโร ทิสฺวา
 ทตฺถิยาเนน นิกฺขมิ
 อุนฺนทสมาสาณิ
 ปธานํ ปทหิ ชิโน.

๓๖. พระชินะทรงเห็นนิมิต ๔ แล้ว เสด็จ
 ออกผนวชด้วยราชยานข้าง ทรงตั้ง
 ความเพียร ๑๐ เดือนเต็ม.

๓๗. พุรหฺมฺนา ยาจิโต สฺนโต
 สุมโน โลกนายโก
 วตฺติ จกฺกํ มหาวิโร
 เมขเล ปุรฺมุตฺตเม^๑

๓๗. พระบรมโลกนายกสุมนพุทธเจ้าวีรบุรุษ
 ผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ซึ่งพระพรหมทูล
 อาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรม-
 จักร ณ เมขลนครอันเป็นเมืองประ-
 เสริฐสุด.

๓๘. สโรเณ ภาวิตตฺโต จ
 อเหตุํ อคฺคสาวกา
 อุเทโน นามุปฺภุสฺสาโก
 สุมนฺสฺส มเหสิโน.

๓๘. พระสรณเถระและพระภาวิตตเถระ
 เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อ
 พระอุเทนะ เป็นพระอุปัฏฐากของ
 พระสุมนมเหสีเจ้า.

๓๙. โสเณ จ อุปฺโสเณ จ
 อเหตุํ อคฺคส่วิกา
 โสปี พุทฺโธ อมิตฺยโส^๒
 นาคมฺมุเล อพฺุชฺฌณ.

๓๙. พระโสณาเถรี และพระอุปโสณาเถรี
 เป็นพระอัครสาวิกา พระพุทธเจ้าผู้
 มีพระยศอันประมาณีไฉนนั้น ได้ตรัสรู้
 แล้ว ณ ควงไมกาทะทิง.

^๑ ก. ปุรวรุตตฺตเม.

^๒ ก. อสมสโม.

คุณออบอวล ธนศรี ถวายเป็นพระราชกุศล

แต่พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ และพระบรมวงศานุวงศ์

๔๐. วรุโณ เจว สรโณ จ
 อเหสิ อคฺคฺกุปฺภุสกา
 จาลา จ อุปฺจาลา จ
 อเหสิ อคฺคฺกุปฺภุสิกา.

๔๑. อจฺจตฺตเนน^๑ โส พุทฺโธ
 นวฺติหตฺถมฺมุคฺคโต^๒
 กณฺณจณฺณคฺคฺคิยสฺสงกาโส
 ทสฺสทสฺสี วิโรจติ.

๔๒. นวฺติวสฺสทสฺสทานิ
 อายุ วิชฺชติ ตาวเท
 ตาวตา ติฏฺฐมาโน โส
 ตาเรสิ ชนตฺตํ พฺหุ.

๔๐. วรุณคหบดีและสรณคหบดี เป็นอัคร-
 อุปัญญากร จาลาอุบาสิกาและอุปจาลา
 อุบาสิกา เป็นอัครอุปัญญายิกา.

๔๑. พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เมื่อกล่าว
 โดยส่วนสูง ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐
 ศอก ทรงมีพระรูปโฉมงดงามเหมือน
 เครื่องประดับมีค่า ที่นายช่างทำด้วย
 ทองคำ (คือพนมหรือพุ่มทองคำ) หมด
 โลกธาตุสว่างไสวแล้ว (ด้วยพระรัศมี
 ของพระองค์).

๔๒. ขณะนั้น มนุษย์ (ในโลก) มีอายุยืน
 นานถึงเก้าหมื่นปี พระองค์ทรงดำรง
 อยู่ (เป็นเวลานานถึง) เพียงนั้น ทรง
 ช่วยมนุษย์เป็นอันมากให้ข้ามพ้น (ห้วง
 แห่งคัมภีร์บรรลุประนิพพาน) แล้ว.

^๑ อ. อจฺจตฺตเรน.

^๒ อ. สมุคฺคโต.

๔๓. คารณียะ คารยิตฺวา

โพธิเนย^๑ จ โพธิ

ปรินิพพานิ สมพุทฺโธ

อุพฺพราชาวุ อตุถมิ.

๔๓. พระสัมพุทธเจ้า ทรงยังคนที่ควรข้าม
ให้ข้ามพน (วัฏสงสาร) ทรงยังคน
ที่ควรตรัสรู้ให้ตรัสรู้ แล้วเสด็จเข้าสู่
พระนิพพาน เหมือนดวงเดือนดับไป
ฉะนั้น.

๔๔. เต จ ชีณาสวา ภิกฺขุ

โส จ พุทฺโธ อสาทิโล

อตฺถํ ปภํ ทสฺสยิตฺวา

นิพฺพุตา เต^๒ มหายสา.

๔๔. ท่านผู้มีศรัทธาใหญ่เหล่านั้นคือภิกษุชีณาสพ
เหล่านั้น กับทั้งพระพุทธเจ้าผู้ไม่มี
บุคคลใดเหมือนพระองค์นั้น ได้ทรง
ประทานแสงสว่างอันหาสิ่งใดเทียบ-
เท่ามิได้ เสด็จเข้าสู่พระนิพพานแล้ว.

๔๕. ตถจ ญาณํ อตุลียํ

ตานิ จ อตุลานิ^๓ รตนานิ

สพฺพํ ตมนฺตรหิตํ

นनु ธิตฺตา สพฺพสงฺขารา.

๔๕. พระ (สัพพัญญุต) ญาณ อันหาสิ่งใด
เทียบเท่ามิได้ นั้น กับทั้งพระรัตนะ
ทั้งหลาย อันหาสิ่งใดเทียบเท่า
มิได้ เหล่านั้นทั้งหมดอันตรธานไปแล้ว
สังขารทั้งปวง เป็นของว่างเปล่า
(คือไม่เที่ยง ตั้งอยู่ไม่ได้ ไม่เป็น
แก่นสาร) มิใช่หรือ.

^๑ ก. โพธิเนยฺเย อโพธิ.

^๒ จ. เย. ^๓ ก. อตุลียานิ.

๔๖. สุมโน ยสธโร พุทฺโธ
 อังคารามมฺหิ นีพฺพุโต
 ตตฺถ เถว ตสฺส ชินฺนุโป
 จตฺตโยชนมุกฺกโตติ.

สุมันพุทฺธวโส จตฺตโณ.

๔๖. พระสุมันพุทฺธเจา ผู้ทรงไว้ซึ่งพระยศ
 เสด็จเข้าสู่พระนิพพาน ณ พระอังกา-
 ราม พระชินสฎฺพของพระผู้มีพระภาค
 เจาพระองค์นั้นสูง ๔ โยชน์ ประดิษ-
 ฐาน ณ พระอังการามนั้นแล.

จบ พระสุมันพุทฺธวงศ์ที่ ๔.

๗. เรวัตพุทธวงศ์

๑. สุมณัสส อปเรณ
เรวัตโต นาม นายโก
อนุปโม อสทิสโส
อตุโล อุตตโม ชิโน.
๒. โสปี ฐมมํ ปกาเสสิ
พรหมุณา อภิยาจิโต
ชนธธาตวตถานํ
อปปวตฺตํ ภวากเว.
๓. ตสฺสาภิสํมยา ตีณิ
อเหตุํ ฐมมเทสเน
คณนาย น วตฺตพโพ
ปจมาภิสํมโย อหุ.

๘. พระเรวัตพุทธวงศ์

๑. ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าสุมนะ มี
พระพุทธเจ้า พระนามว่า เรวัตตะ
ผู้ชำนะวิชาคือกิลเลส ทรงเป็นผู้นำ
ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอเหมือน หา
บุคคลเทียบเท่ามิได้ ทรงเป็นบุคคล
สูงสุด.
๒. พระชินเจ้าเรวัตตะเมพระองคฺนั้น เมื่อ
พระพรหมทูลอาราธนาแล้ว ไตทรง
ประกาศพระธรรมคือ ชนธธาตวตถ-
ถาน(กำหนดชั้นและธาตุ) อันจะยัง
สัตว์มิให้เป็นไปในภพน้อยและภพใหญ่
(คือกามภพ รูปภพ และอรูปรภพ) เสีย
ได้.
๓. อภิสัมย์ในศาสนาของพระผู้มีพระภาค
เจ้าเรวัตตะพระองคฺนั้นได้มีมา ๓ ครั้ง
ในคราวทรงแสดงธรรม (ครั้งแรก)
ปฐมอภิสัมย์ไม่จำต้องกล่าวถึงจำนวน
(คือ มีเทวดาและมนุษย์ตรัสรู้ธรรม
นับจำนวนไม่ถ้วน).

๔. ยथा อรินทมิ ราชี
 วิเนสิ เรวโต มุนิ
 ตทา โภภิสทสสานัน
 ทุติยาภิสมโย อหุ.

๕. สตุตทาหิ ปภิสลลลานา
 วุญจหิตวา นราสโก
 โภภิสตัง นรมรุณัน
 วิเนสิ อุตตเม ผล.

๖. สนนิปาตา ตโย อาสุ
 เรวตสส มहेสิโน
 ชีณาสวานัน วิมลลัน
 สุวิมุตตทาน ตาทินัน.

๗. อติกกนตา คณนปถา^๑
 ปจมา^๒ เย สมากตา
 โภภิสตสทสสานัน
 ทุติโย อาสิ สมากโม.

๔. เมื่อครั้ง พระเรวตมุนี ทรงเทศนา
 แนะนำพระเจ้าอรินทราชันนั้น อภิ-
 สมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแล้วแก่เทวดาและ
 มนุษย์พื้นโลก.

๕. พระเรวตพุทธเจ้าผู้ยิ่งใหญ่กว่านรชน
 เสด็จหลีกออก เวนอยู่ครบสี่ปาดำหนึ่ง
 แล้วทรงแนะนำคนและเทวดารอยโลก
 ในผลอันอุดม.

๖. พระเรวตมเหสีเจ้า ได้มีการประชุม
 พระอรหันต์ชีณาสพ ผู้ปราศจากมลทิน
 พันวิเศษแล้ว ทรงดำทิกคุณ (รวม)
 ๓ ครั้ง.

๗. ครั้งแรก พระชีณาสพที่มาประชุมกัน
 ลวงวิสัยที่จะนับได้ ครั้งที่ ๒ มีพระ
 ชีณาสพแสนโลกิมาประชุมกัน.

^๑ ม. อติกกนตา คณนปถา.

^๒ ก. ปจมา.

^๑ เร็น คือ ช้อน, แอบ, ทลบ ในที่นี้
 หมายถึงเข้านิโรธสมาบัติ.

๘. โยปี^๑ ปณฺณาย อัสโม
 ตสฺส^๒ จกฺกานนฺวตฺตโก
 โส ตทา พยาธิโต^๒
 อาสิ ปตฺโต ชีวิตสฺสยิ^๓.

๘. พระวรุณอัครสาวกแม่พระองค์ใด
 เป็นผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนด้วยปัญญา
 ประกาศพระธรรมจักรตามเสด็จ (ใด
 แม่นเหมือน) พระผู้มีพระภาคเจ้า
 เรวตะนั้น ครั้นนั้นพระวรุณอัครสาวก
 พระองค์นั้นอาพาธ ถึงความสงสัยใน
 ชีวิต (คือสงสัยว่าจะสิ้นชีวิตเมื่อใด).

๙. ตสฺส^๔ คิลานปฺจุฉาย
 เย ตทา อุปคตา มฺณี^๓
 โภฏิสตฺสทสฺसानิ^๔
 ตติโย อาสิ สมากโม.

๙. ในครั้งนั้นพระมุนีเหล่าใดเข้าไปถาม
 อาการอาพาธของพระวรุณอัครสาวก
 พระมุนีเหล่านั้นมีจำนวนแสนโกฏิ ได้
 มาประชุมกันเป็นครั้งที่ ๓.

๑๐. อหิ เตน สมเยน
 อติเทโว นาม พฺราหฺมณโณ
 อุปกนฺตฺวา เรวตํ พุทฺธํ
 สรณิ ตสฺส คณฺจหิ.

๑๐. ครั้นนั้นเรวตถาคตเป็นพราหมณ์มีนาม
 ว่าอติเทวะ เขาเฝ้าพระเรวตพุทธ-
 เจ้า ได้ถึงพระพุทธองค์เป็นสรณะ
 แล้ว.

^๑ ก. โย โส. ^๒ ก. พยาธิโก.

^๓ ก. มณี.

^๔ ฉ. อ. โภฏิสตสทสสา อรหนุโต.

๑๑. ตสฺส สีสํ สสมาธิญจ

ปณฺณาคุณฺณนุตฺตร^๑

โถมยิตฺวา ยถาลาภ^๒

อุตฺตรียมทาสุ^๓.

๑๒. โสปี มํ พุทฺโธ พุยาภาสิ

เรวโต โลกนายโก

อปฺริเมยฺยิตฺวา กปฺเป

อัยํ พุทฺโธ ภวิสฺสตี.

๑๓. ^๓อุหุ กปิลวฺหยา รมฺมา

นิกฺขมิตฺวา ตถาคโต^๓

ปธานํ ปทฺหิตฺวาน

กตฺวา ทุกฺกรกาโร.

๑๑. เราตถาคต ไตสรฺรเสริญฺพระทีลคุณ

พระสมาธิคุณและพระปัญญาคุณอันยอดเยี่ยม

เยี่ยมของพระพุทธองค์ แล้วได้ถวาย

ผ้าอุตราสงค์ (จีวรสำหรับหม) ตาม

กำลัง.

๑๒. พระบรมโลกนายกเรวตพุทธเจ้า แม่

พระองค์นั้น ก็ได้ทรงพยากรณ์เรา

ตถาคตว่า ในกัปอันจะนับประมาณ

มิได้ตั้งแต่นี้ไป อติเทวพราหมณ์จัก

เป็นพระพุทธเจ้า.

๑๓. พระตถาคตจักออกจากพระนคร มีชื่อ

วากบิล อันนารัณรมย์ แล้วจักเริ่ม

ตั้งความเพียรกระทำทุกกรกิริยา.

^๑ ฉ. ...มฺนุตฺตมํ, อี. วจฺจตฺตมํ.

^๒ อี. ยถาโถม.

^๓ ฉ. อีเม ปาสา น ทิสฺสนฺตี.

๑๔. อชปาลรุกขมูลสูมี

นีสีทิตฺวา ตถาคโต
ตตถ ปายาสํ ปกุกฺคยห
เนรณฺชรมุเปหิตฺติ.

๑๕. เนรณฺชราย ตีรมหิ

ปายาสํ อท โส ชิโน
ปฏฺยตฺตวรมคฺเคน
โพธิมุลมุเปหิตฺติ.

๑๖. ตโต ปทกฺขิณํ กตฺวา

โพธิมณฺฑํ อนุตฺตโร
อัสสํตฺถรุกฺขมูลมุหิ
พฺุชฺฌิสฺสตี มหายโส.

๑๗. อิมสฺส ชนิกา มาตา

มายา นาม ภวิสฺสตี
ปิตา สุตฺโธทโน นาม
อัยฺ เหสฺสตี โคตโม.

๑๔. พระตถาคตจักประทับนั่งที่ควงต้นอช-
ปาลนิโครธ ทรงรับชามปายาส ๓ ที่
นั้นแล้วจักเสด็จมายังแม่น้ำเนรัญชรา.

๑๕. พระชินะพระองค์นั้น จักเสวยชาม
ปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้ว
จักมาที่ควงไม้ที่ตรัสรู้ ตามมรรคาที่
เขาคกแดงไว้อย่างคี่เยี่ยม.

๑๖. ต่อจากนั้น พระตถาคตผู้หาที่เปรียบ
มิได้ ผู้มีพระยศ (คือมีพระเกียรติยศ
และบริวาร) ยิ่งใหญ่ จักกระทำ
ประทักษิณพระแท่นที่ตรัสรู้ แล้วจัก
ตรัสรู้ที่ควงแห่งต้นอัสสํตถพฤกษ์.

๑๗. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้
จักมีพระนามว่า พระนางมายา พระ
บิดา จักมีพระนามว่า พระเจ้า
สุทโธทนะ พระตถาคตนี้จักมีพระนาม
ว่าพระโคตมพุทธเจ้า.

๑-๑ จ. อิม ปาสา เปยฺยาเลน กตา.

๑๘. โกลิโต อุปติสโส จ
 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สāvกา
 อนาสฺวา วิตรากา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
 อานนฺโท นามุปฺภูจฺาโก
 อุปฺภูจิสฺสตีมฺ ชินฺ.

๑๙. เขมา อุปฺพลวณฺณา จ
 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สāvิกา
 อนาสฺวา วิตรากา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
 โพิธิ ตสฺส ภควโต
 อสฺสฺตฺโตติ ปวฺจฺจติ.

๒๐. จิตฺโต จ หตฺถาฬวโก
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นนฺทมาตา จ อุตฺตรา
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺต
 อายฺ วสฺสสฺสํ ตสฺส
 โกตฺมสฺสํ ยสฺสฺสฺสโน^๑

๑๘. พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิตสงบ
 มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระอัครสาวก
 พระอุปภูฏากนามว่า พระอานนท์ จัก
 เฝ้าอุปภูฏากพระชินะนี้.

๑๙. พระเขมาเถรีและพระอุปพลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิต
 สงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระ
 อัครสาวิกา ตนไม่เป็นที่ตรัสรู้ของ
 พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ชาว
 โลกเรียกว่า อัสสัถะ.

๒๐. จิตตกทบตีและหัตถาฬวกทบตี จัก
 เป็นอัครอุปภูฏาก นันทมารดาอุบาสิกา
 และอุตตราอุบาสิกา จักเป็นอัคร-
 อุปภูฏายิกา พระโคตมะผู้มีพระยศ
 (พระเกียรติศัพท์และบริวาร) พระ-
 องค์นั้นจักมีพระชนมายุ ๑๐๐ พรรษา.

^{๑-๑} ฉ. อิมะ ปาชา เปยฺยาเลน กตา.

๒๑. อิทํ สุตฺวาน วจัน
 อสมสฺส มเหสีโน
 อาโมทิตา นรมรु
 พุทฺธพีชงฺกุโร อโย.^๑

๒๑. คนและเทวดา ไต่ขึ้นพระค้ำรัส
 ของพระมเหสีเจ้า ผู้หาบุคคลเสมอ
 เหมือนมิไฉนแล้ว ต่างมีใจบังเหิงว่า
 อติเทวพราหมณ์นี้ เป็นทั้งพระพืชและ
 พระหนอแห่งพระพุทธเจ้า.

๒๒. อุกฺกุฏจิสฺสหา วตฺตุนฺติ
 อปฺโพฆฺเณติ หสฺสนฺติ จ
 กตฺถชฺลี นมสฺสนฺติ
 ทสฺสทสฺสีเทวตา.

๒๒. เสียงโห้ร้องต้อนรับเป็นไปอยู่ เทวดา
 ในหมื่นโลกธาตุปรบมือและราเริง
 ประนมอัญชลีนมัสการอยู่. (กล่าว
 กันว่า)

๒๓. ยทิมสฺส โลกนาถสฺส
 วิรชฺฉิสฺสาม สาสัน
 อนาคตมฺหิ อทฺธาเน
 เหฺตฺสาม สมฺมุขา อิมฺ.^๑

๒๓. พิวา พวกเราจักพลาตพระศาสนา
 (คือพระธรรม)ของพระบรมโลกนาถ
 พระองค์นี้ไซ้ พวกเราก็จักเกิด
 พรอมหนากัน ในศาสนาของพระหนอ
 พระพุทธเจ้าโคตมะพระองค์นี้ ใน
 อนาคตอันนานไกล.

๑-๑ ฉ. อิมเ ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

คุณอุไร ผาติสุวัณณ

อุทิศส่วนกุศลให้ คุณพะออบ-คุณประพาศ เมนะเศวต

๒๔. ยดา มนุสฺสา นที ตรนฺตา
 ปฏิตฺถํ วิรชฺฌิย
 เหมจาทิตฺถเณ กเหตุวาน
 อุตฺตรนฺตี มหานที.

๒๕. เอวเมว มยํ สฺพเพ
 ยที มุญฺจามิมํ ชินํ
 อนาคตมฺหิ อทฺธานเ^๑
 เหสุสํม สฺมมุขา อิมํ.

๒๖. ตสฺสาปี วจันํ สุตฺวา
 ภิชฺชโย จิตฺตํ ปสาทยี
 อุตฺตรี วตมธฺิฏฺฐาสี
 ทสฺปารมิปุริยว.

๒๔. มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ หาก
 พลาดท่าข้ามเฉพาจะหนา ก็ถือเอาท่า
 ข้ามข้างไต (คือท่าถัดไป) ย่อมข้าม
 แม่น้ำใหญ่ได้ ฉะนั้น.

๒๕. พวกเราทั้งหมด หากสิ้นพระชินเจ้า
 พระองค์แล้ว ในอนาคตอันนานไกล
 พวกเราก็จักเกิดพร้อมหน้ากัน ใน
 ศาสนาของพระหนอพระพุทธเจ้าพระ
 องค์นี้ (และบรรลุมรรคผลได้) ฉะนั้น.

๒๖. เราตถาคต ไต่ขึ้นพระดำรัสของพระ
 บรมศาสดาแม่พระองค์นั้นแล้วบังเกิด
 จิตเลื่อมใสยิ่งนัก จึงได้อธิษฐานพรต
 ให้ยิ่งขึ้นเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศ
 ไทบริบูรณ์.

๑-๑ ฉ. อิมเ ปาสา เปยฺยาเลน กตา.

๒๑. ตหาปี ตํ พุทธธมมํ
 สริตฺวา อานุพฺรหฺมยํ
 อหริสฺสามิ ตํ ธมฺมํ
 ยํ มยฺหํ อภิปตฺถิตํ.

๒๑. แมครั้งนั้น เราตถาคต ระลึกถึงพุทธ-
 ธรรมนั้น (คือบารมี ๑๐ ทศ) แล้วเพิ่ม
 พุณให้เจริญขึ้นด้วยหวังว่า เราจัก
 นำมาซึ่งพุทธธรรมอันเป็นธรรมที่เรา
 ปรรณายิ่งนักนั้น.

๒๘. นครํ สุธญฺญวดี^๑ นาม
 วิบุโล นาม ชตฺตโย
 วิปฺลา นาม ชนิกา
 เรวตสฺส มเหสีโน.

๒๘. พระนคร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 เรวตะ พระองค์นี้) มีชื่อว่า สุธัญญวดี
 กษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าวิบุละ
 เป็นพระบิดา พระมารดาผู้ให้กำเนิด
 พระมเหสีเจ้าเรวตะ พระนามว่า
 พระนางวิปฺลา.

๒๙. ฉพฺพสฺสสทฺสสํ^๒
 อการํ อชฺฌ โส วสิ
 สฺทสฺสโน จ^๓ รตนกฺมิ
 อาเวโฬ จ วิภูสิโต
 ปุณฺณกมฺมาภินิพฺพตฺตา
 ตโย ปาสาทมุตฺตมา.

๒๙. พระพุทธองค์ประทับครองราชมณเฑียร
 แล้วจนสิ้นกาลหกพันปี ทรงมีปราสาท
 อันทงงามยิ่ง เกิดด้วยบุญกรรม ๓ องค์
 คือสุทิสสนปราสาทองค์หนึ่ง รตนกมิ-
 ปราสาทองค์หนึ่ง และอาเวฬุปราสาท
 ที่ประทับแล้วองค์หนึ่ง.

^๑ ก. สุธญฺญกํ.

^๒ ฉ. ฉ จ วสฺสสทฺสสํ, อี. ฉพฺพสฺส-
 สทฺสสทฺสสํ.

^๓ ฉ. จสทฺโท นตฺถิ.

คุณอุไร ผาติสุวัฒน์

อุทิศส่วนกุศลให้ คุณพระออบ-คุณประพาศ เมณะเศวต

๓๐. เตตฺถีสํ จ สหสฺसानี^๑
 นารีโย สมลงฺกตา
 สหสฺสํ นาม นารี^๒
 วรุโณ นาม อตุโรไซ.
๓๑. นิमितฺเต จตุโร ทิสฺวา
 รถยาเนน นิกฺขมิ
 อุนนสตฺตมาสานิ
 ปธานํ ปทหิ ชิโน.
๓๒. พุรฺหุณา ยาจิโต สนฺโต
 เรวโต โลกนายโก
 วตฺติ จกฺกํ มหาวิโร
 วรุณารามะ ลีรัมเร.^๓
๓๓. วรุโณ พุรฺหุเมทโว จ
 อเหตุ อคฺคสาวกา
 สมหโว นามุปฺภุจาโก
 เรวตสฺส มเหสิโน.
๓๐. ทรงมีนารีสามหมื่นสามพัน แต่งกาย
 สวยงาม นารีผู้เป็นพระมเหสีพระ
 นามว่า พระนางสุทิสฺสํ และมีพระ
 กุมารนามว่า วรุณ เป็นพระโอรส.
๓๑. พระชินะทรงเห็นนิมิต ๔^๑ แล้วเสด็จ
 ออกผนวชด้วยราชยานรด ทรงตั้ง
 ความเพียร ๗ เดือนเต็ม.
๓๒. พระบรมโลกนายกเรวตะวีรบุรุษผู้ยิ่ง
 ใหญ่ เป็นผู้ซึ่งพระพรหมทูลอาราธนา
 แล้ว ไต่ทรงประกาศพระธรรมจักร
 ที่มณฑิยรอันมีสิริ ณ พระวรุณาราม.
๓๓. พระวรุณเถระและพระพรหมเทวเถระ
 เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อ
 สัมภวะ เป็นพระอุปัฏฐากของพระ
 มเหสีเรวตพุทธเจ้า.

^๑ ก. เตตฺถีสํสทสฺสํ. ^๒ อี. เทวี. ^๓ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต.

^๓ ก. วสิ ชิโน.

๓๔. ภททา เจว สุกททา จ^๑
อเหตุ^๒ อคฺคสาวิกา
โสปี พุทโธ อสมสโม
นาคมูลเ อพุชฺฌณ.

๓๔. พระภททาเถรี และพระสุกททาเถรี
เป็นพระอัครสาวิกา พระพุทธเจ้าผู้
ไม่มีบุคคลใดเสมอเหมือนแม่พระองค์
นั้น ไคตรัสรู้แล้ว ณ ควางไม้กาคะทิง.

๓๕. วรุณเ^๑ จ สรโก^๒ จ
อเหตุ^๓ อคฺคุปฺภุจกา
ปาลา จ อุปปาลา^๓ จ
อเหตุ^๓ อคฺคุปฺภุจิกา.

๓๕. วรุณกทปตีและสรภกทปตี เป็นอัคร-
อุปัฏฐาก ปาลาอุบาสิกาและอุปปาลา
อุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา.

๓๖. อุจฺจตุตเนน โส พุทโธ
อสีทิตฺถมุกฺคโต
โอภาเสสิ^๔ ทิสสา สพฺพา
อินฺทเกตุว อุกฺคโต.

๓๖. พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เมื่อกล่าว
โดยส่วนสูง ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐
ศอก ทรงยังทิศทั้งปวงให้สว่างไสว
เหมือนธงพระอินทร์ที่ยกขึ้น (ในท้อง-
ฟ้า) ฉะนั้น.

^๑ ฉ. อี. ปทุโม กุณฺชโร เจว.
^๒ โป. พุรหมเทโว จ.
^{๓-๓} ฉ. อี. สิริมา เจว ยสวตี.
^๔ ก. โอภาเสตี.

คุณอุไร ผาติสุวัณณ

อุทิศส่วนกุศลให้ คุณพระออบ-คุณประพาศ เมนะเศวต

๓๖. ตัสส สรีเร นิพพุตา
 ปภามาลา อนุตตรา
 ทิวา วา ยทิ วา รตุตี
 สมนตา ธรตี^๑ โยชนั.

๓๗. สกุจิวสสสหัสสานิ
 อายุ วิชชติ ทาวเท.
 ทาวตา ติญจมาโน โส
 ตาเรลิ ชนตัง พุ.

๓๘. ทสฺสยิตฺวา พุทฺธพลํ
 อมตํ โลเก ปกาสยิ^๒
 นิพฺพาลิ^๓ อนุปาทาโน
 ยถคฺคฺคาทาณสงฺขยา.

๓๖. ขอบเขตพระรัศมีที่เกิดจากพระสรีระ
 ของพระพุทธเจ้าเรวตะพระองค์นั้น
 ไม่มีแสงอื่นใดยิ่งไปกว่าแผ่ไปรอบทิศ
 โกลโยชน์หนึ่ง ทั้งกลางวันและ
 กลางคืน.

๓๗. ขณะนั้น มนุษย์ทั้งหลาย มีอายุยืนถึง
 หกหมื่นปี เมื่อพระพุทธองค์ดำรงอยู่
 (เป็นเวลานานถึง) เพียงนั้น ย่อม
 ทรงยังฝูงชนเป็นอันมาก ให้ข้ามพ้น
 (ห้วงแห่งคัมภारบรรลुพระนิพพาน)
 แล้ว.

๓๘. พระพุทธเจ้าเรวตะพระองค์นั้น ทรง
 แสดงพระกำลังของพระพุทธเจ้า ทรง
 ประกาศอมตธรรมในโลก ไม่ทรงมี
 อุปาทาน เสด็จเข้าสู่พระนิพพานแล้ว
 เหมือนไฟ (ดับ) เพราะสิ้นเชื้อ
 ฉะนั้น.

^๑ อ. ธร. ^๒ ก. ปกาสยิ.

^๓ ฉ. นิพพายิ.

๔๐. โส จ กาโย รตนนิโก

โส จ ฌโม อสาทิส
สพพิ ตมนตรหิต
นनु รัตตา สพสงขารา.

๔๐. พระวรกาย ซึ่งมีพระฉวีวรรณงดงาม
คล้ายรัตนะ(ทอง) และทั้งพระธรรม
ซึ่งไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน ทั้งหมดนั้น
ได้อันตรธานไปแล้ว สังขารทั้งปวง
เป็นของว่างเปล่า (ไม่เที่ยง ตั้งอยู่
ไม่ได้ ไม่เป็นแก่นสาร) มิใช่หรือ.

๔๑. เรวโต ยสธโร พุโธ

นิพพุโต โส มหาปุณโณ^๑
ธาคูวัตถาริกิ อาสี
เตสุ เตสุ ปเทสโตติ.

๔๑. พระเวทพุทธเจ้าผู้ทรงพระยศ ผู้มี
บุญมากได้เสด็จเข้าสู่พระนิพพานแล้ว
พระบรมสารีริกธาตุ ใดแผ่ออกจาก
ประเทศไปในประเทศนั้น ๆ ฉะนี้แล.

เรวตพุทธวิโส ปญจโม.

จบ พระเวทพุทธวงศ์ ที่ ๕.

^๑ จ. มหาปุเร, อี. มหาภูมิ.

๘. โสภิตพุทธวงศ์

๑. เรวัตสัส อปเรน

โสภิตโต นาม นายโก
สมาหิตโต สนตจิตโต
อสโม อปปฏิปุคฺคโล.

๒. โส ชิโน สกเกทมฺหิ

มานสิ วินิตฺตยิ
ปตฺวาน เกวลํ โฬธิ
ธมฺมจกฺกํ ปวตฺตยิ.

๓. ยาว เหมฺจาสฺ อวิจิโต

ภวคฺคา จาปิ อุตฺตโต^๑
เอตฺตุนฺตเร เอกปริสา
อโหสิ ธมฺมเทศเน.

๘. พระโสภิตพุทธวงศ์

๑. ในสมัยต่อจากพระเรวัตพุทธเจ้า ได้
มีพระบรมนายภพระนามว่า โสภิตะ
ผู้มีพระหฤทัยตั้งมั่น มีพระหฤทัยสงบ
หาบุคคลเปรียบเสมอมิได้.

๒. พระชินะพระองค์นั้น (ขณะประทับยืน)
ในพระราชมณเฑียรของพระองค์
ทรงเปลี่ยนพระหฤทัย (จากความเป็น
ปุถุชน) บรรลุพระโพธิญาณ (ภายใน
สัปดาห์เดียวเท่านั้น) ทรงประกาศ
พระธรรมจักรแล้ว.

๓. ในระหว่างนี้ คือ เบื้องต่ำตั้งแต่
อเวจีมหานรกขึ้นมา เบื้องบนตั้งแต่
ภวคฺคพรหม (คืออกนิฏฐภพ)^๒ ลงไป
บริษัทได้เป็นอันเดียวกันแล้ว ในการ
แสดงพระธรรมเทศนา.

^๑ ก. อุทฺธ.

^๒ ก. เหมฺจาสฺโต.

^๑ นรกใหญ่ขุมที่ ๘ อันเป็นมหานรกขุมต่ำสุด.

^๒ รูปพรหมชั้นสูงสุดในพรหม ๑๖ ชั้น.

๔. ตาย ปริสาฬ สัมพุทธโธ
 ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺตยิ
 คณฺนาถ น วตฺตพฺโพ
 ปจฺมาภิสฺมโย อหุ.

๔. พระสัมพุทธเจ้า ทรงประกาศพระ
 ธรรมจักรใน (ท่ามกลาง) บริษัทนั้น
 ปฐมอภิสัมย์ (การตรัสรู้ธรรมครั้งแรก) จะฟังกล่าวถึงจำนวน (ผู้
 ตรัสรู้) หาได้ไม่.

๕. ตโต ปรีปี เทเสฺนุเต
 มรฺุณ^๑ จ สฺมาคเม
 นวุติโกฏิสหสฺสวณฺ์
 ทุติยาภิสฺมโย อหุ.

๕. และต่อแต่นั้น เมื่อพระพุทธองค์ทรง
 แสดงธรรม (พระอภิธรรม) แมื่อนั้น
 อีกในสมาคมแห่งเทวดา อภิสัมย์
 ครั้งที่ ๒ ได้มีแล้วแก่เทวดาเก้าหมื่น
 โกฏิ.

๖. ปุณาปรี ราชปฺุตโต
 ชยเสโน นาม ขตฺติโย
 อารามํ โรปยิตฺวาน
 พุทฺเธ นิยฺยาทายิ^๒ ตทา.

๖. ครั้นนั้น พระราชาบุตร ทรงพระนาม
 ว่าพระเจ้าชยเสนะ เป็นบรมกษัตริย์
 (ครองเมืองสุทิสสนนคร) ได้ทรง
 สร้างอาราม (สวน) อีกแห่งหนึ่ง
 ถวายแก่พระพุทธองค์.

^๑ ก. นรมรฺุณ.

^๒ ฉ. นิยฺยาทายิ.

คุณพจน์-คุณสาส์ กัลั่นพจน์

อุทิศกุศลให้บิดา-มารดา บุพการี และร้อยเอวกุศล กัลั่นพจน์

๑. ตสฺส ยาคิ^๑ ปกิตฺเตนุโต
 ฌมฺมึ เทเสติ^๒ จกฺขุมา
 ตทา โภภิสฺสหฺสฺสานัน
 ตติยาภิสฺมโย อหุ.

๘. สนนฺิปาตา ตโย อาสิ^๓
 โสภิตสฺส มฺहेสิโน
 ชีณาสวานัน วิมลานัน
 สนนฺตจิตฺตทาน ตาทินัน.

๙. อุกฺกโต นาม โส ราชา
 ทานัน เทติ นรุตฺตเม
 ตมฺหิ ทาเน สฺมาคณฺฐุ
 อรหนฺตา สตโภภฺมิโย.

๑๐. ปุณาปรํ ปุคฺคโณ^๓
 ทานัน เทติ นรุตฺตเม
 ตทา นวุติโภภฺมินัน
 ทุติโย อาสิ สฺมาคโม.

๑. พระพุทธเจ้าโสภิตะ ผู้มีพระจักขุพระ
 องค์กรนั้น ได้ทรงแสดงธรรมสรรเสริญ
 การบูชา(คือวิหารทาน)ของพระราช
 บุตรพระองค์นั้น ครั้นนั้นอภิสมัยครั้งที่
 ๓ ได้มีแก่เทวดาและมนุษย์พื้นโภภิ.

๘. พระโสภิตมเหสีเจ้า ได้มีการประชุม
 พระอรหันตชีณาสพ ผู้ปราศจากมลทิน
 ผู้มีจิตสงบ ผู้มีตาดีคุณ (รวม) ๓
 ครั้ง.

๙. พระราชาพระนามว่าพระเจ้าอุคคตะ
 พระองค์นั้นได้ถวายทานแด่พระพุท-
 ธิองค์ผู้สูงสุดกว่านรชน การถวายทาน
 ครั้งนั้น ได้มีพระอรหันตรอยโภภิมา
 ประชุมกันแล้ว.

๑๐. ต่อมาอีกครั้งหนึ่ง มีหมู่คณะมาถวาย
 ทานแด่พระพุทธองค์ผู้สูงสุดกว่านรชน
 ครั้งนั้นพระอรหันตเกาสิบโภภิ ได้มา
 ประชุมกันเป็นครั้งที่ ๒.

^๑ อี. โยค. ^๒ จ. เทเสสิ.

^๓ จ. อี. ปุรคโณ, โป. ฌมฺมคโณ.

๑๑. เทวโลเก วลีตุวาน
 ยทา โอโรหตี ชิโน
 ตทา อสีติโกฏินัน
 ตติโย อาสิ สมากโม.

๑๑. เมื่อครั้งพระชินะ (เสด็จขึ้นไป)
 ประทับจำพรรษาในเทวโลก แล้ว
 เสด็จกลับลงมาขึ้น พระอรหันต์แปด
 สิบโกฏิได้มาประชุมกันเป็นครั้งที่ ๓.

๑๒. อหิ เตน สมเยน
 สุชาโต นาม พุราหุมนโณ
 ตทา สสาวักิ พุทธ
 อนุนปาเนน ตปฺปยิ.

๑๒. สมัยนั้น เราตถาคต เป็นพราหมณ์
 นามว่าสุชาตะได้อังคาสพระพุทฺธเจ้า
 พร่อมควยพระสาวกให้อิมหน้า ควย
 ขาวและน้ำ ในกาลนั้น.

๑๓. โสปิ มํ พุทฺโธ พุยากาลิ
 โสภิตโต โลกนายโก
 อปริเมยฺยิตโต กปฺเบ
 อยํ พุทฺโธ ภวิสฺสตี.

๑๓. พระบรมโลกนายกโสภิตพุทธเจ้า แม่
 พระองค์นั้น ก็ได้ทรงพยากรณ์เรา
 ตถาคตว่า ในกัปอันจะนับประมาณ
 มิได้ตั้งแต่นี้ไป สุชาตพราหมณ์จัก
 เป็นพระพุทฺธเจ้า.

๑๔. อหุ กบิลวุหยา รุมมา
 นิกฺขมิตฺวา ตถาคโต
 ปธานํ ปทหิตฺวาน
 ๒ กตฺวา ทุกฺกรการิกิ^๒

๑๔. พระตถาคต จักออกจากพระนคร
 ชื่อว่า กบิล อันนารีนรมย์ แล้วจักเริ่ม
 ตั้งความเพียร กระทำทุกกรกิริยา.

๑-๑ ฉ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺตี.

๒-๒ ฉ. อิม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

๑๕. ๑ อชปาลรุกขมุลสมิ

นีสีทิตฺวา ตถาคโต

ตตถ ปายาสํ ปคฺคณฺห

เนรณฺชรมุเปหิตี.

๑๖. เนรณฺชราย ตีรมฺหิ

ปายาสํ อท โส ชิโน

ปฏฺยตฺตวรมคฺเคน

โพธิมุลมุเปหิตี.

๑๗. ตโต ปทกฺขิณํ กตฺวา

โพธิมณฺฑํ อนุตฺตโร

อัสสฺตถรุกขมุลสมฺหิ

พฺชฺณิสฺสตี มหายโส.

๑๘. อิมสฺส ชนิกา มาตา

มายา นาม ภวิสฺสตี

บิดา สุทฺโธทโน นาม

อัยฺ เหสฺสตี โคตโม?

๑๕. พระตถาคตจักประทับนั่งแล้ว ณ กวาง

ต้นอชปาลนิโครธ ทรงรับข้าวปายาส

ณ ที่นั้น แล้วจักเสด็จมายังแม่น้ำ

เนรณฺชราย.

๑๖. พระชินะพระองค์นั้น จักเสวยข้าว

ปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรณฺชราย แล้ว

จักเสด็จมาที่กวางไม้ที่ตรัสรู้ตามมรรคา

ที่เขาตกแดงไว้อย่างดีเยี่ยม.

๑๗. ต่อจากนั้น พระตถาคตผู้มีพระยศยิ่ง-

ใหญ่ จักกระทำประทักษิณพระแท่นที่

ตรัสรู้ แล้วจักตรัสรู้ที่กวางแห่งตน

อัสสฺตถพฤกษ.

๑๘. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้

จักมีพระนามว่า พระนางมายา

พระบิดาจักมีพระนามว่า พระเจ้า

สุทฺโธทนะ ตถาคตนี้ จักมีพระนามว่า

พระโคตมพุทธเจ้า.

๑-๑ จ. อิม ปาลา เปยฺยาเลน กตา.

๑๙. โกลีโต อุปติสโส จ

อคฺคา เหฺสฺสนฺตี สํวกา
อนาสวา วีตราคา
สนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
อานนฺโท นามุปฺภุจาทโก
อุปฺภุจิสฺสตีมฺ ฆิณฺ.

๑๙. พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิตสงบ
มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระอัครสาวก
พระอุปัฏฐากนามว่าพระอานนท์ จัก
เฝ้าบารุงพระชินะนี้.

๒๐. เขมา อุปฺพลวณฺณา จ

อคฺคา เหฺสฺสนฺตี สํวิกา
อนาสวา วีตราคา
สนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
โพธิ ตฺสฺส ภควโต
อสฺสตุโณตี ปวฺจฺจติ.

๒๐. พระเขมาเถรี และพระอุปลวรรณา
เถรี ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ
มีจิตสงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระ
อัครสาวิกา ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระ
ผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ชาวโลก
เรียกว่า อัสสัตถะ.

๒๑. จิตฺโต จ หตฺถาฬวโก

อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺปญฺจกา
นนฺทมาตา จ อุตฺตรา
อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺปญฺจิกา
อายุ วสฺสสฺสตี ตฺสฺส
โคตมสฺส ฆสฺสตีโน?

๒๑. จิตตคหบดีและหัตถาฬวกะคหบดี จัก
เป็นอัครอุปัฏฐาก นันทมารดาอุบาสิกา
และอุตตราอุบาสิกา จักเป็นอัคร-
อุปัฏฐายิกา พระโคตมพุทธเจ้าผู้มี
พระยศพระองค์นั้น จักมีพระชนมายุ
๑๐๐ พรรษา.

๑-๑ ฉ. อีเม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

คุณพจน์-คุณสาส์ กัลั่นพจน์

อุทิศกุศลให้บิดา-มารดา บุพการี และร้อยเอกอุद्य กัลั่นพจน์

๒๒. อิทํ สุตฺวาน วจัน

อสมสฺส มเหสีโน

อาโมทิตา นรมรฺ

พุทฺธพีชงฺกุโร อัย.

๒๒. คนและเทวดา ได้ยินพระคำรัสของ
พระมเหสีเจ้า ผู้หาบุคคลเสมอมีไฉน
แล้วต่างมีใจบันเทิงว่าสู่ชาติพราหมณ
นี้เป็นทั้งพระพีชและพระหนอแห่งพระ
พุทฺธเจ้า.

๒๓. อุกฺกุฏจิสฺสทา วตฺตุนฺติ

อปฺโผฏฺเฐนฺติ หสฺนฺติ จ

กตฺยชฺลี นมสฺสฺนฺติ

ทสฺสทสฺสีเทวตา.

๒๓. เสียงโหรงตอกรับเป็นไปอยู่ เทวดา
ในหมื่นโลกธาตุ ประบมือและราเริง
ประนมอัญชลีนมัสการอยู่ (กล่าว
กันว่า).

๒๔. ยทิมสฺส โลกนาถสฺส

วิรัชฺมิสฺสาม สาสัน

อนาคตฺมฺหิ อทฺธาเน

เหสฺสาม สฺมมุขา อิม

๒๔. ผีว่า พวกเราจักพลาดพระศาสนา
(คือพระธรรม)ของพระบรมโลกนาถ
พระองค์นี้ไซ้ พวกเราก็จักเกิด
พร้อมหน้ากัน ในศาสนาของพระหนอ
พระพุทฺธเจ้าพระองค์นี้ ในอนาคตอัน
นานไกล.

๑-๑ ฉ. อิม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

คุณพจน์-คุณสาส์ กลับพจน์

อุทิศกุศลให้บิดา-มารดา บุพการี และร้อยเอกอุตม กลับพจน์

๒๕. ยีดา มนุสฺสา นที ตรนฺตา
 ปฏิตุถํ วิรชฺฌิย
 เหมจาทิตฺเต คเหตุวาน
 อุกฺตรนฺตี มหานที.

๒๕. มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ หาก
 พลาดท่าข้ามเฉพาหน้า ก็ถือเอาท่า
 ข้ามข้างใต้ (คือท่าถัดไป) ยอมข้าม
 แม่น้ำใหญ่ได้ ฉันทใจ.

๒๖. เอวเมว มยํ สพฺเพ
 ยที มุญฺจามิมํ ชินํ
 อนาคตมฺหิ อทุธานเ^๑
 เหลสฺสาม สมุขฺชา อิมํ.

๒๖. พวกเราทั้งหมด หากสิ้นพระชินเจ้า
 พระองค์นี้แล้ว ในอนาคตอันนานไกล
 พวกเราก็จักเกิดพร้อมหน้ากัน ใน
 ศาสนาของพระหนอพระพุทธเจ้าพระ
 องค์นี้(และบรรลุมรรคผล)ได้เหมือน
 ฉันทนั้น.

๒๗. ตสฺสาปิ วจันํ สุตฺวา
 ทฺฐุโจ^๒ สํวีกุคฺมานโส
 ตเมวตฺถมฺนุปฺตติยา
 อุกฺกํ ธิติมกาสนํ.

๒๗. เราตกาศศ ได้ยินพระคำรัสของพระ
 บรมศาสดาแม่พระองค์นั้นแล้ว มีใจ
 ยินดี (และ) ตื่นเต้น หวังจะบรรลु
 ประโยชน์ (คือความเป็นพระพุท-
 ๑-๑
 ๒

๑-๑ ฉ. อิม ปาสา เปยฺยาเลน กตา.

๒ ฉ. ทฺฐุโจ.

๒๘. สุธัมมัม นาม นครัม

สุธัมโม นาม ขตุติโย

สุธัมมา นาม ชนิกา

โสภิตสุส มहेสิโน.

๒๘. พระนคร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า

โสภิตะพระองค์นี้) มีชื่อว่า สุธัมมะ

กษัตริย์พระนามว่า สุธัมมะเป็นพระ

บิดา พระมารดาผู้ใหญ่นามว่า

มहेสิเจ้าโสภิตะพระนามว่า สุธัมมา.

๒๙. นวาสุสสหัสสานิ

อการัม อชฺฌ โส วสิ

กุมุโท นพินี^๑ ปทุมโม

ตโย ปาสาทมุตตมา.

๒๙. พระชินะพระองค์นี้ ประทับครอง

ราชมณเฑียรแล้ว ลั่นกาลเก้าพันปี

ทรงมีปราสาทอันงดงามยิ่ง ๓ องค์

คือ กุมุทปราสาท นพินีปราสาท

และปทุมปราสาท.

๓๐. สัตตทิสสหัสสานิ^๒

นารีโย สมลุงกตา

มกิลลา^๓ นาม สา นารี

สีโท นามาสิ อตุรโช.

๓๐. ทรงมีนารีสามหมื่นเจ็ดพัน แต่งกาย

สวยงาม นารีผู้เป็นพระมเหสีพระ-

องค์นี้มีนามว่า พระนางมกิลลา และ

มีพระกุมารนามว่า สีหะ เป็นพระ-

โอรส.

^๑ ฉ. นาสิโน, อี. นสิโร.

^๒ ก. ติจตตารี สหสฺสานิ.

^๓ ฉ. มณิลลา, อี. สมงคิลลา.

๓๑. นิมิตเต จตุโร ทิสฺวา
 ปาสาเทนากินิกฺขมิ
 สตฺตาหํ ปธานจาร์
 จริตฺวา ปุริสฺสูตฺตโม.

๓๑. พระชินะผู้สูงส่งกว่าบุรุษทั้งหลายทรง
 เห็นนิมิต ๔ แล้วเสด็จออกผนวช
 ด้วยปราสาท^๑ ทรงบำเพ็ญเพียรแล้ว
 ตลอดสี่ปาด้าหนึ่ง.

๓๒. พุรหฺมฺนา ยาจิโต สฺนฺโต
 โสภิตโต โลกนายโก
 วตฺติ จกฺกํ มหาวิโร
 สุธมฺมฺยฺยานมุตฺตเม.

๓๒. พระบรมโลกนายกโสภิตพุทธเจ้า วีร-
 บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ซึ่งพระพรหมทูล
 อาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระ
 ธรรมจักร ณ พระสุธรรมอุทยานอัน
 งดงามยิ่ง.

๓๓. อสโม จ สฺเนตฺโต จ
 อเหสุ อคฺคสาวกา
 อโนโม นามุปฺภุจฺจาโก
 โสภิตสฺส มฺहेสิโน.

๓๓. พระอัสมเถระ และพระสุนัตตเถระ
 เป็นพระอัครสาวก พระอุปัฏฐากของ
 พระโสภิตมเหสีเจ้า นามว่า พระ
 อโนมเถระ.

๓๔. นกฺุลา จ สฺุชาตา จ
 อเหสุ อคฺคสาวิกา
 พฺุชฺฌมาโน จ โส พฺุทฺโธ
 นากมฺุเล อพฺุชฺฌณ.

๓๔. พระนกุลเถรี และพระสุชาตาเถรี
 เป็นพระอัครสาวิกา และเมื่อตรัสรู้
 พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ก็ได้ตรัสรู้ที่
 โคนไม้กาละหิง.

^๑ เมื่อพระชินเจ้าทรงพระดำริจะออกผนวช
ปราสาทก็ลอยขึ้นไปตั้งลงบนแผ่นดินครอบ
เอาต้นโพธิ์ไว้ตรงกลางปราสาท.

๓๕. รยมโหม เจว สุตฺตโต^๑ จ
 อเหสุ อคฺคฺคฺกุฏฏจกา
 นกุลา เจว จิตฺตา จ
 อเหสุ อคฺคฺคฺกุฏฏจิกา.

๓๖. อฏฺฐปณฺณาสรตฺนํ
 อจฺจุคฺคฺโต มหามุณี
 โสภาเสตี ทิสสา สพฺพา
 สตรํสีว อคฺคฺคฺโต.

๓๗. ยถา สุมฺลฺลํ ปวณฺ์
 นานาคณฺฺเธหิ ฐปิตํ
 ตเถว ตสฺส ปาวจณฺ์
 สีสกณฺฺเธหิ ฐปิตํ.

๓๘. ยถาปิ สาครโ นาม
 ทสฺสเนน อตฺตปฺปิโย
 ตเถว ตสฺส ปาวจณฺ์
 สวเนน อตฺตปฺปิยํ.

๓๕. รัมมคหบดีและสุทัตคหบดี เป็นอัคร-
 อัญญากร นกุลาอุบาสิกาและจิตตา-
 อุบาสิกา เป็นอัครอัญญากริกา.

๓๖. พระมหามุณี ทรงมีพระวรกายสูง ๕๘
 ศอก ทรงเปล่งพระรัศมีไปทั่วทุกทิศ
 เหมือนพระอาทิตย์อุทัย (ในท้องฟ้า)
 ฉะนั้น.

๓๗. ป่าใหญ่มีดอกไม้บานสะพรั่ง อบอวล
 ไปควยกลืนต่าง ๆ ฉนฺใด ปาพจน
 (คำสั่งสอน) ของพระพุทธองค์ก็อบ-
 อวลไปควยกลืนแห่งศีล เหมือนฉนฺนั้น.

๓๘. ขึ้นชื่อว่าทองทะเล ไม่มีใครอิมควย
 การแลดู^๑ ฉนฺใด ปาพจนของพระ
 พุทธองค์ก็ไม่มีใครอิม ควยการฟัง
 เหมือนฉนฺนั้น.

^๑ ก. สุนตฺโต.

^๑ คือดูไม่เบื่อ.

๓๙. นวติวสฺสสหัสสานิ

อายุ วิชชติ ทาวเท
 ทาวตา ติญฺจมาโน โส
 คาเรสิ ชนตํ พุทฺ.

๓๙. ครั้นนั้นมนุษย์ทั้งหลายมีอายุเกาหมื่นปี
 พระพุทธองค์ ทรงดำรงอยู่ (เป็น
 เวลานานถึง) เพียงนั้น ย่อมทรงยัง
 ผุ้ช่นเป็นอันมากให้ขามพน (หวัง
 แห่งตัดหาบรรลุประนิพพาน) แล้ว.

๔๐. โอวาทํ อนุสิฏฺฉิณฺจ

ทตฺวาน เสสเก ชเน
 หุคาสโนว ตาเปตฺวา
 นิพฺพุโต โส สสาวโก.

๔๐. พระพุทธองค์ พร้อมด้วยพระสาวก
 ทรงประทานพระโอวาทและอนุศาสน์
 แก่ชนที่เหลือ (คือผู้ยังมีใจบรรลุล้าง-
 ปฏิเวธ) แล้วเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน
 เหมือนไฟไหม้เชื้อแล้วดับไป ฉะนั้น.

๔๑. โส จ พุทฺโธ อสมสโม

เตปิ สāvกา พลปฺปตฺตา
 สพฺพิ ตมนฺตรหิตํ
 นนุ วิตฺตา สพฺพสงฺขารา.

๔๑. พระพุทธเจ้า ผู้ทรงไม่มีใครเสมอ
 เหมือนพระองค์นั้นด้วย พระสาวก
 ผู้ถึงซึ่งผละเหล่านั้นด้วย ทั้งหมดนั้น
 ได้อันตรธานไปแล้ว สังขารทั้งปวง
 เป็นของว่างเปล่า (ไม่เที่ยง ตั้งอยู่
 ไม่ได้ ไม่เป็นแก่นสาร) มิใช่หรือ.

ก. เต จ, อิ. เตปิ จ.

๔๒. โสภิตโต วรสมพุทโธ
 สี่หารามมहि นีพุโต
 ธาตุวิตุถาริกิ อวสิ
 เตสุ เตสุ ปเทสโตติ.

โสภิตพุทฺธวโส ฉฏฺโฆ.

๔๒. พระโสภิตสัมพุทฺธเจ้าผู้ประเสริฐเสด็จ
 เข้าสู่นิพพานแล้ว ณ พระสี่หาราม
 พระบรมสารีริกธาตุ ไต่แผ่ออกจาก
 ประเทศไปในประเทศนั้น ๆ ฉะนั้น
 แล.

จบ พระโสภิตพุทฺธวงศ์ ที่ ๖.

๘. อโนมทสี่พุททวีส

๑. โสภิตสฺส อปเรน

สมฺพุทฺโธ ทฺวิปทฺตโม^๑

อโนมทสี่ อมิตยโส

เตชสี่ ทฺรติกกโม.

๒. โส เจตฺวา พนฺธํ สพฺพิ

วิทฺเสตฺวา ตโย ภเว

อนิวตฺตคฺมนํ มคฺคํ

เทเสสิ เทวมานุเส.

๘. พระอโนมทสี่พุททวงค์

๑. ในกาลต่อจากพระโสภิตพุทธเจ้า ได้

มีพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่า อโน-

มทสี่ พระองค์ทรงเป็นผู้สูงสุดกว่า

สัตว์ทวิบาททั้งหลาย ทรงมีพระยศ

(คือพระเกียรติและบริวาร) อันนับ

มิได้ ทรงมีพระเดช (คือศีล สมาธิ

ปัญญา) ทรงเป็นผู้อันเทวดาหรือมาร

หรือใคร ๆ ก้าวล่วงได้โดยยาก.

๒. พระองค์ ทรงตัดกิเลสเครื่องผูกทั้ง

หมดได้แล้ว ทรงกำจัดภพ ๓ ได้แล้ว

ทรงแสดงมรรคา (คือมรรคมีองค์ ๘)

อันบุคคลดำเนินไปแล้ว ไม่หวนกลับ

(คือพระนิพพาน) แก่เทวดาและมนุษย์

ทั้งหลายแล้ว.

^๑ ก. ทิปทฺตโม.

๓. สาคโรว อสงโฆโก

ปพฺพโตว ทูราสโท

อากาโสว อนนฺโต โส

สาธราชาว ฺผลฺลิตฺโต.

๓. พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทรงเป็นผู้ไม่หวั่นไหว เปรียบเหมือนทองคำทะเลหลวง ยากที่บุคคลจะเทียมถึง เปรียบเหมือนขุนเขา ทรงเป็นผู้มีพระคุณหาที่สุกมิได้ เปรียบเหมือนอากาศ พระองค์ทรงงามสะพรั่ง (ด้วยพระมหาปุริสลักษณะ และพระอนุพยัญชนะ) เหมือนต้นรังใหญ่มีดอกบานสะพรั่ง ฉะนั้น.

๔. ทสฺสเนนฺปิ ตํ พุทฺธํ

โถสิตา โหนฺติ ปาณินฺ

พฺยาทรนฺตํ คีรี สุตฺวา

อมตํ ปาปฺพนฺติ เต.

๔. แมตวการแลเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เหล่าสัตว์ก็ย่อมมีความยินดี เมื่อพระองค์ตรัส (พระธรรมเทศนา) อยู่ สัตว์เหล่านั้นได้ฟังพระคำรัสแล้ว ย่อมบรรลู่ถึงอมตะ (คือพระนิพพาน).

๕. ธมฺมาภิสฺมโย ตสฺส

อิทฺโธ ฝีโต ตทา อหุ

โกฏิสฺตานิ อภิสฺมึสุ

ปจฺเม ธมฺมเทสเน.

๕. ครั้นนั้น ธรรมาภิสมัยในศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น สัมฤทธิ์ผลเจริญแพร่หลายแล้ว เมื่อคราวที่พระองค์ทรงแสดงธรรมครั้งแรก เทวดาและมนุษย์ร้อยโกฏิได้ตรัสรู้แล้ว.

คุณมานพ ทองวารินทร์

อุทิศกุศลให้ เจ้ากรรม-นายเวร และนายคิมจ้วน แซ่กิม บิดา

๖. ตโต ปริ อภิสัมเย

วสุสนเต ฐมมวฏฺฐิโย
อสีติโกฏฺฐิโยภิสัมมึสุ
ทุติเย ฐมมเทสเน.

๖. ในอภิสัมัยครั้งต่อแต่นั้นมา เมื่อมหา-
เมฆ คือพระพุทธเจ้าทรงหลังฝน คือ
ธรรม (ในภาพขึ้นดาวดั่งส์) ในคราว
ที่พระองค์ทรงแสดงธรรมครั้งที่ ๒
(นี้) เทวดาแปดสิบโกฏฺฐิ ไต่ตรัสรู้แล้ว.

๗. ตโต ปริมฺปิ วสุสนเต

ตปฺปยุตเต จ ปาณินิ
อฏฺฐสฺตตฺติโกฏฺฐินิ
ตติยาภิสมโย อหุ.

๗. และเมื่อต่อแต่นั้น เมื่อมหาเมฆคือพระ
พุทธเจ้าทรงหลังฝนคือธรรม (มงคล
ปัญหา) ทรงยังเหล่าสัตว์ให้เอิบอิม
อยู่นั้น อภิสัมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแล้วแก่
เทวดาและมนุษย์เจ็ดสิบแปดโกฏฺฐิ.

๘. สนฺนิปาตา ตโย อาสุ

ตสุสาปิ จ มหฺลสิโน
อภิญญาพลปฺปุตฺตานํ
ปฺปุสฺสิตานํ วิมุตฺตติยา.

๘. ก็พระมเหสีเจ้าแม่พระองค์นั้น ได้มี
การประชุมพระสาวกล้วนเป็นผู้บรรลุ
อภิญญาพละ เป็นผู้บาน(งดงาม)ควย
วิมุตติแล้ว(รวม) ๓ ครั้ง.

๙. อฏฺฐสฺตสฺสสุสาณํ

สนฺนิปาโต ตทา อหุ
ปหิณฺมทโมหานํ
สนฺตจิตฺตฺตาน ตาทินิ.

๙. ในครั้ง(แรก)นั้น ได้มีภิกษุแปดแสน
ล้วนละความเมาและความหลงใตแล้ว
มีจิตสงบ ทรงตาที่คลุม มาสนับนาค
ประชุมกันแล้ว.

๑) ก. ตโต ปริ หิ.

๑๐. สัตตสหัสส้าน

ทุติโย อาสี สมากโม

อนงฺกณานํ วิรชานํ

อุปสนฺตฺวาน ตาหิณํ.

๑๑. ฉนฺนํ สตสหัสส้าน

ตฺติโย อาสี สมากโม

อภิญญาผลปฺตฺตานํ

นิพฺพุตฺวานํ ทปฺสฺสินํ.

๑๒. อหํ เตน สมเยน

ยฺกฺโข อาสี มหิตฺธิโก

เนกานํ ยฺกฺชโกฏฺฐิณํ

วสฺวตฺติมฺหิ อิสฺสโร.

๑๓. ตทาปิ ตํ พุทฺธวรี

อุปคฺนฺตฺวา มเหสินํ

อนฺนปาเนน ทปฺเปสี

สฺสํหํ โลกนายกํ.

๑๐. ครั้งที่ ๒ ได้มีภิกษุเจ็ดแสนล้วนเป็นผู้

ไม่มีกิเลส เครื่องช่วยวน ปราศจาก

ความกำหนัด มีจิตสงบระงับ | ทรง

ตาทิคุณมาประชุมกัน.

๑๑. ครั้งที่ ๓ ได้มีภิกษุหกแสน ผู้ถึงแล้วซึ่ง

อภิญญาผล ผู้ดับสนิท(คือเย็น)แล้ว

ผู้มีตบะ(คืออริยมรรค)มาประชุมกัน.

๑๒. สมัยนั้นเราตถาคตเป็นยักษ์มีฤทธิ์มาก

เป็นใหญ่กว่ายักษ์หลายโกฏฐิในสวรรค์

ชั้น(ปรนิมมิต)วสวัตตี.

๑๓. แม้ครั้งนั้นเราตถาคตก็ได้เข้าไปเฝ้า

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระองค์นั้น-

แล้ว ได้อังกาสพระมเหสีเจ้าผู้พระ

บรมโลกนายก พร้อมถวายพระสงฆ์ให้

อิมหน้าแล้วถวายข้าวและน้ำ.

คุณมานพ ทองวรินทร์

อุทิศกุศลให้ เจ้ากรรม-นายเวร และนายคัมภีร์วณ แซ่กิม บิดา

๑๔. โสปี มั ททา พุยาภาลี
 วิสุทฺถนยโน มุนิ
 อปริเมยฺยิตฺโต กปุเป
 อัย พุทฺโธ ภวิสฺสตี.

๑๔. ครั้นนั้นพระมุนีผู้มีพระเนตรอันบริสุทธ์
 แม้พระองค์นั้น ก็ได้ทรงพยากรณ์เรา
 ตถาคตา ในกัปอันจะนับประมาณ
 มิได้ตั้งแต่นี้ไป. ยักษ์ตนนี้จักเป็นพระ
 พุทธเจ้า.

๑๕. ๑ อหุ กปิลวุทยา รมฺมา
 นิกฺขมิตฺวา ตถาคโต^๑
 ปธานํ ปทหิตฺวาน
 ๒ กตฺวา ทุกฺกรการิกํ.

๑๕. พระตถาคตจักออกจากพระนคร มีชื่อ
 ว่ากบิล อันนารัณรมย์ แล้วจักเริ่มตั้ง
 ความเพียรกระทำทุกกรกิริยา.

๑๖. อชปาลรุกฺขมูลสุมิ
 นิสิตฺติวา ตถาคโต
 ตตฺถ ปายาสํ ปคฺคณฺห
 เนรณฺชรมุเปหิติ.

๑๖. พระตถาคตจักประทับนั่งแล้ว ณ ควาง
 ต้นอชปาลนิโครธ ทรงรับข้าวปายาส
 ณ ที่นั้น แล้วจักเสด็จมายังแม่น้ำ
 เนรัญชรา.

๑๗. เนรณฺชราย ตีรมฺหิ
 ปายาสํ อท โส ชิโน
 ปฏฺยิตฺตวรมคฺเคน
 โปธิมุลมุเปหิติ. ๒

๑๗. พระชินะพระองค์นั้น จักเสวยข้าว
 ปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราแล้วจัก
 เสด็จมาที่ควางไม้ที่ตรัสรู้ ตามมรรคา
 ที่เขาคกแตงไว้อย่างดีเยี่ยม.

๑-๑ ฉ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺตี.

๒-๒ ฉ. อิม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

๑๘. ตโต ปทกขิณิ กตฺวา

โพธิมณฑิ อนุกฺตโร

อสุตฺตถรฺกขมฺลุมฺหิ

พฺชฺฉิมิสฺสติ มหายโส.

๑๘. ต่อจากนั้น พระตถาคตผู้หาที่เปรียบ

มิได้ มีพระยศ (คือพระเกียรติยศ

และบริวาร) ยิ่งใหญ่ จักกระทำประ-

ทักษิณพระแทนที่ตรัสรู้แล้ว จักตรัสรู้

ที่ควงแห่งตนอัสสัถยพฤษ.

๑๙. อิมสฺส ชนิกา มาตา

มายา นาม ภวิสฺสติ

ปิตา สุทฺโธทโน นาม

อัยฺ เหสฺสติ โคตโม.

๑๙. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้

จักมีพระนามว่า พระนางมลายา

พระบิดาจักมีพระนามว่า พระเจ้า

สุทโธทนะ พระตถาคตนี้จักมีพระนาม

ว่าพระโคตมพุทธเจ้า.

๒๐. โกลิตฺโต อฺปฺติสฺโส จ

อคฺคา เหสฺสนฺติ สāvกา

อนาสฺวา วิตรากา

สนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา

อานนฺโท นามุปฺภฺรฺสาโก

อฺปฺภฺจิสฺสตีมฺ ชินิ.

๒๐. พระโกลิต เถระและพระอุปติสส เถระ

ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิต

สงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระ

อัครสาวก พระอภฺภูรฺสากนามว่า

พระอานนทจักเฝ้าอภฺภูรฺสากพระชินะนี้.

๑-๑ จ. อิม ปาสา, เปยฺยาเลน กตา.

๒๑. ^๑เขมา อุปลาวณณา จ
 อคฺคา เหฺสสนฺติ สāvika
 อนาสวา วิตรากา
 สนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
 โโพธิ ตสฺส ภควโต
 อสฺสตุโถติ ปวฺจจติ.

๒๑. พระเขมาเดรีและพระอุบลวรรณาเดรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิต
 สงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระอัคร-
 สาวิกา ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มี
 พระภาคเจ้าพระองค์นั้น ชาวโลก
 เรียกว่า อัสสัถะ.

๒๒. จิตฺโต จ หตฺถาพวโก
 อคฺคา เหฺสสนฺตฺตฺปญฺจกา
 นนฺทมาตา จ อุตฺตรา
 อคฺคา เหฺสสนฺตฺตฺปญฺจิกา
 อายุ วสฺสสฺสํ ตสฺส
 โคตมสฺส ยสฺสสิโน.

๒๒. จิตตกหบดีและหัตถาพวกหบดีจักเป็น
 อัครอุปัฏฐาก นันทมารดาอุบาลิกา
 และอุตตราอุบาลิกา จักเป็นอัคร-
 อุปัฏฐายิกา พระโคตมพุทธเจ้าผู้มี
 พระยศพระองค์นั้น จักมีชนมายุ ๑๐๐
 พรรษา.

๒๓. อิทํ สุตฺวาน วจัน
 อสมสฺส มเหสีโน
 อาโมทิตา นรมฺรุ
 พุทฺธพิชงฺกุโร อัย.

๒๓. คนและเทวดา ได้ยินพระคำรัสของ
 พระมเหสีเจ้า ผู้หาบุคคลเสมอมิได้
 นี้แล้ว ต่างมีใจบันเทิงว้ายักขณนี้
 เป็นทั้งพระพิชและพระหนอแห่งพระ-
 พุทธเจ้า.

๑-๑ ฉ. อิมะ ปาธา เปยฺยาเลน กตา.

๒๔. อุกกุฏจิสฺสทา วตฺตุนฺติ
 อปฺโผฏฺเณนฺติ หสฺสนฺติ จ
 กตฺถชฺลี นมฺสฺสนฺติ
 ทสฺสทสฺสีเทวตา.
๒๕. ยทิมฺสฺส โลกนาถสฺส
 วิรชฺฉิสฺสาม สาสฺนํ
 อนาคตมฺหิ อทฺธาเน
 เหสฺสาม สมฺมุขํ อิมํ^๑.
๒๖. ยถา มนุสฺสา นที ตรนฺตา
 ปฏิตฺถํ วิรชฺฉิม
 เภฏฺฐาติตฺถ^๒ กเหตฺวาน
 อุตฺตรนฺติ มหานที.
๒๔. เสียงโหรงตอรับเป็นไปอยู่ เทวตา
 ในหมื่นโลกธาตุ ปรบมือและราเร้ง
 ประนมอัญชลันมัสการอยู่. (กล่าว
 กันว่า)
๒๕. ผีว่า พวกเรัจกปลาดพระศาสนา
 (คือพระธรรม) ของสมเด็จพระบรม
 โลกนาถพระองค์นี้ไซ้ พวกเราก็จก
 เกิดพร้อมหน้ากัน ในศาสนาของพระ
 หนอพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ในอนาค
 อันนานไกล.
๒๖. มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ หาก
 ปลาดทาชามเฉพาจะหนา ก็ถอเอาท
 ชามข้างไต (คือทำถัดไป) ยอมชาม
 แม่น้ำใหญ่ไต ฉั่นไต

^๑ ฉ. อิมเ ปาสา เปยฺยาเลน กตฺวา.

^๒ ก. เภฏฐาติตถ.

๒๗. เอวเมว มยํ สัพเพ
 ยทิ มุญจามิมํ ชินํ
 อนาคตมहि อทธานเ
 เทสสาม สมมุขา อิมํ.

๒๗. พวกเราทั้งหมด หากสิ้นสมเด็จพระเจ้า-
 ชินเจ้าพระองค์นี้แล้ว ในอนาคตอัน
 นานไกล พวกเราก็จักเกิดพร้อมหน้า
 กัน ในศาสนาของพระหน่อพระพุทธ-
 เจ้าพระองค์นี้ (และบรรลุมรรคผล)
 ได้ ฉะนั้น.

๒๘. ตสฺสาปิ วจันํ สุตฺวา
 ทฺวโจ สํวึคฺคมาโนโส
 อุตฺตริ วตมธึฏฺฐาสิ
 ทสฺปารมิปุริยา.

๒๘. เราตกตาดไต่พระคำรัสของพระ-
 มุนีแม่พระองค์นั้นแล้วมีใจยินดี (และ)
 ตื่นเต้น จึงได้อธิษฐานพรตให้ยิ่งขึ้น
 เพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศ ให้บริบูรณ์.

๒๙. นครํ จนฺทวตี นาม
 ยสฺวา นาม ชคฺคิโย
 มาตา ยโสธฺรา นาม
 อโนมทสฺสีสุสฺส สตฺถุโน.

๒๙. พระนคร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 อโนมทัสสีพระองค์นี้) มีชื่อว่าจันทวดี
 กษัตริย์พระนามว่า พระเจ้ายสวา
 เป็นพระบิดา พระมารดาของพระ-
 บรมศาสดาอโนมทัสสี พระนามว่า
 พระนางยโสธรา.

๓๐. ทส วสุสสหัสธานี

อकारี อชฌ โส วลี

สิริ อุปสิริ วฑุโณ

ตโย ปาสาทมุตตมา.

๓๑. เตวีสติ สหสธานี

นารีโย สมลงกตา

สิริมา นาม สา นารี

อุปสาโล^๑ นาม อตุรโซ.

๓๒. นิमितเต จตุโร ทิสวา

สิวิกายาภินิกขมิ

อนุนทสมาธานี

ปธานัน ปทธี ชิโน.

๓๓. พรหมุณา ยาจิโต สนุโต

อโนมทสสี มหามุณี

วตติ จกุกั มหาวีโร

สุทสสนุขยานมุตตเม^๒.

๓๐. พระองค์ประทับครองราชมณเฑียรแล้ว

จนสิ้นกาลหมื่นปี ทรงมีปราสาทอัน

งดงามยิ่ง ๓ องค์ คือ สิริปราสาท

อุปสิริปราสาท และวัฑฒปราสาท.

๓๑. ทรงมีนารีสองหมื่นสามพัน แต่งกาย

สวยงาม นารีผู้เป็นพระมเหสีพระ-

องค์นั้น พระนามว่า พระนางสิริมา

มีพระกุมารชื่อว่า อุปสาละ เป็น

พระโอรส.

๓๒. พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ แล้ว

เสด็จออกผนวชด้วยพระวอ ทรงตั้ง

ความเพียร ๑๐ เดือนเต็ม.

๓๓. พระมหามุนีอโนมทสสีพุทธเจ้า วีร-

บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ซึ่งพระพรหมทูล

อาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระ

ธรรมจักร ณ พระราชอุทยาน อัน

งดงามยิ่งชื่อว่า สุทสสนะ.

^๑ ฉ. อุปวาโณ.

^๒ ฉ. อุยยานเน โส สุทสสนเน.

๓๔. นิสโก จ คโนโม จ
อเหตุ อกุกสาวกา
วรุโณ นามุญจาโก
อโนมทัสสีสุต สตุฏโน.

๓๔. พระนิสภเถระ และพระอโนมเถระ
เป็นพระอัครสาวก พระอุปัฏฐากของ
พระบรมศาสดาอโนมทัสสี มีนามว่า
พระวรุณะ.

๓๕. สุนทร^๑ จ สุมนา จ
อเหตุ อกุกสาวิกา
โพธิ ตสุต ภควโต
อชชุนติ ปวจุจติ.

๓๕. พระสุนทรเถรีและพระสุมนาเถรีเป็น
พระอัครสาวิกา ต้นไม้เป็นที่ประทับ
ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระ-
องค์นั้น ชาวโลกเรียกว่า อชชุนะ
(รกฟ้าขาว).

๓๖. นนทิวทโต สิริวทโต
อเหตุ อกุกปฐกา
อุปปลา จ ปทุมมา จ
อเหตุ อกุกปฐจิกา.

๓๖. นันทิวตคหบดีและสิริวตคหบดี เป็น
อัครอุปัฏฐาก อุปปลาอุบาสิกาและ
ปทุมมาอุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา.

๓๗. อฏจบณณาสรตน์
อจุจุกโต มหามุนิ
ปภา นิตถาวตี ตสุต
สตรัสวี อุกุกโต.

๓๗. พระมหามุนีทรงมีพระวรกายสูง ๕๘
ศอก พระรัศมีเปล่งออก (จากพระ
สรีระ) ของพระพุทธองค์ เหมือน
ดวงอาทิตย์ขึ้น(ในท้องฟ้า)ฉะนั้น.

^๑ โป. สุนทรา จ สุมานา จ.

๓๘. วสุสสตสหัสสานิ

อายุ วิชชติ ทาวเท

ทาวตถ ตัญญาโน โส

ตาเรสิ ชนตํ พุ.

๓๘. ครั่งนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุแสนปี

พระพุทธเจ้าอินมทัสสี พระองค์นั้น

ทรงดำรงอยู่ (เป็นเวลานานถึง)

เพียงนั้น ย่อมทรงยังฝูงชนเป็นอัน

มากโหฬาร (หวังแห่งตัดหาบรรล

พระนิพพาน) แล้ว.

๓๙. สุปุเปตํ ปาวจัน

อรหนเตหิ ตาเทหิ

วีตราเคหิ วิมเลหิ

โสภิตถ^๑ ชินสาสนัน.

๓๙. ปาพจน์ (คือพระธรรมและพระวินัย)

ไตรปิฎกแพร่หลาย พระศาสนาของ

พระชินะงคงามแล้ว ด้วยหมู่พระ

อรหันตผู้ทรงตาทิคุณ ปราศจากราคะ

ปราศจากมลทิน.

๔๐. โส จ สตุถา อमितยโส

ยูกานิ ตานิ อตุลียานิ

สพพิ ตมนตรหิต

นनु วิตตา สพพสงขาราร.

๔๐. พระบรมศาสดาผู้มีพระยศ (พระ

เกียรติยศพิภพและบริวาร) อันนับมิได้

พระองค์นั้น และกู(แห่งพระอัคร-

สาวก) อันบุคคลจะพึงเทียบเท่ามิได้

เหล่านั้น ทั้งหมดนั้นได้อันตรธาน

^๑ ก. โสภิต.

ไปแล้ว สังขาร(สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่ง)
หึ่งปวงเป็นของว่างเปล่า (คือไม่
เที่ยง ตั้งอยู่ไม่ได้ ไม่เป็นแก่นสาร)
มิใช่หรือ.

๔๑. อโนมทัสสี ชิโน สตถา
ธมมารามมฺหิ นิพฺพุโต
ตตฺถเว^๑ ตสฺส ชินฺนุโป
อุพฺเพโร ปน วิสฺตีติ^๒.

๔๑. พระชินเจ้าอโนมทัสสีผู้พระบรมศาสดา
เสด็จเข้าสู่พระนิพพานแล้ว ณ พระ-
ธรรมาราม พระชินสถูปของพระองค์
มีความสูง ๒๐ โยชน์ (ประดิษฐาน)
ณ พระธรรมารามนั้นนั่นเอง.

อโนมทัสสีพุทธวิโส สตฺตโม.

จบ พระอโนมทัสสีพุทธวงศ์ ที่ ๗.

^๑ ฉ. ตตฺถเวสฺส.

^๒ ฉ. ปญฺจวิสฺตีติ.

๑๐. ปทุมพุทธวัส

๑. อโนมทสฺสิสฺส อปเรน
 สมฺพุทฺโธ ทฺวิปฺพุทฺตโม
 ปฺพุทฺโต นาม นามเน
 อสฺโม อปฺปฏิปฺกุคฺโกล.

๒. ตสฺสาปิ อสฺมึ ลีลํ
 สมฺมาธิปํ อนนฺตโก^๑
 อสฺงฺเขยฺยํ ฅาณวํ
 วิมฺุตฺติปํ อนฺูปมา.

๓. ตสฺสาปิ อตุลเตชฺสสฺ
 ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตเน
 อภิสฺมยา ตโย อาสุํ
 มหาตมปวาหนา.

๑๐. พระปทุมพุทธวงศ์

๑. ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าอโนมทสฺสึ
 พระสัมพุทธเจ้า เมื่อกล่าวโดยพระ-
 นาม มีพระนามว่า พระปทุมพุทธเจ้า
 (พระองค์) ทรงเป็นผู้สูงส่งกว่าสัตว์
 ทวิบาททั้งหลายหาบุคคลเปรียบเสมอ
 มิได้.

๒. พระสัมพุทธเจ้าแม่พระองค์นั้น ทรงมี
 ศีลไม่มีบุคคลใดเสมอเหมือน ทรงมี
 พระสมาธิหาที่สิ้นสุดมิได้ (เช่นใน
 คราวทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์) ทรง
 มีพระญาณอันประเสริฐ อันจะพึงนับ
 ประมาณมิได้ ทั้งทรงมีวิมุตติ (คือ
 พระอรหัตผล) อันหาที่เปรียบมิได้.

๓. แม้ในคราวที่พระปทุมพุทธเจ้า ผู้มี
 พระเดช (คือญาณ) หาบุคคลเปรียบ
 มิได้พระองค์นั้น ทรงประกาศพระ
 ธรรมจักร อภิสฺมัย (คือการตรัสรู้)

^๑ อ. อนนตกา.

อันกำจั๑ดเสี๑ยซึ่งความม๑คต๑อ ไค๑มีมา
๓ ครั้ง.

๔. ปจ๑มาภิ๑สมเย พุ๑ทุ๑โธ
โก๑ภู๑ส๑ต๑มโ๑โพ๑ธิ
ทุ๑ติ๑ยา๑ภิ๑สมเย ๑ธ๑โร
น๑วุ๑ติโก๑ภู๑มโ๑โพ๑ธิ.

๔. ในป๑ฐ๑มอ๑ภิ๑สม๑ัย พระพุ๑ทธเจ๑าทร๑งยัง
เท๑ว๑คาและ๑ม๑นุ๑ษ๑ยร๑อยโก๑ภู๑ ไท๑ตร๑สรู๑
แล๑ว ในอ๑ภิ๑สม๑ัยค๑ร๑งที่ ๒ พระธ๑รเจ๑า
ทร๑งยังเท๑ว๑คาและ๑ม๑นุ๑ษ๑ยเก๑าสี๑บโก๑ภู๑-
ไท๑ตร๑สรู๑แล๑ว.

๕. ย๑ทา จ ป๑ทุ๑โม พุ๑ทุ๑โธ
โ๑อ๑วที่ ส๑ก๑ม๑ต๑ร๑ข๑
ต๑ทา อ๑สี๑ติโก๑ภู๑น๑
ต๑ติ๑ยา๑ภิ๑สม๑โย อ๑หุ.

๕. อน๑ึ่ง เม๑ื่อค๑ร๑งพระป๑ทุ๑มพุ๑ทธเจ๑า ทร๑ง
ส๑ง๑สอนพระโ๑อร๑ส๑ของพระอง๑ค๑น๑ัน อ๑ภิ๑
สม๑ัยค๑ร๑งที่ ๓ ก็ไค๑มีแก๑เท๑ว๑คาและ
ม๑นุ๑ษ๑ยแ๑ด๑สี๑บโก๑ภู๑.

๖. ส๑น๑น๑ิ๑ปา๑ตา ต๑โย อ๑าส๑
ป๑ทุ๑ม๑ส๑ส ม๑เห๑ล๑โน
โก๑ภู๑ส๑ต๑ส๑ห๑ส๑า๑น๑
ป๑จ๑โม อ๑า๑สี ส๑มา๑ค๑โม.

๖. พระม๑เห๑ล๑ี๑ป๑ทุ๑มพุ๑ทธเจ๑าไค๑มี๑สาว๑ก๑สัน-
น๑ิ๑ปา๑ต ๓ ค๑ร๑ง ค๑ร๑ง๑แรกพระ๑ี๑ณา๑ส๑พ
แ๑น๑โก๑ภู๑ไค๑มา๑ประ๑ชุม๑ก๑น.

๗. ก๑จ๑ิน๑ต๑ถ๑า๑ร๑สม๑เย
อ๑ุ๑ป๑น๑เน ก๑จ๑ิน๑จ๑ี๑วเร
ธ๑ม๑ม๑เส๑นา๑ป๑ติ๑ถ๑าย
ภ๑ิก๑ขุ ล๑ิ๑พ๑ี๑สุ จ๑ี๑วริ.

๗. เม๑ื่อ๑ก๑ฐ๑ิน๑จ๑ี๑วเร๑ก๑ิด๑ขึ้น๑ใน๑สม๑ัย๑กรา๑น๑ก๑ฐ๑ิน
ภ๑ิก๑ษ๑ทั้ง๑หล๑าย (๑ช่วย๑ก๑น) แ๑็๑บ๑จ๑ี๑วเร๑เพ๑ื่อ
ป๑ระ๑โย๑ชน๑แก๑พระ๑า๑ล๑เถ๑ระ๑ผู้๑เป็น๑พระ
ธ๑รร๑ม๑เส๑นา๑ป๑ติ.

คุณวนิดา ชูเกียรติชัย
อุทิศกุศลเป็นพุทธบูชา

๘. ตทา เต วิมลภา ภิกขุ
 ฉฬภิญญา มหิตุธิกา
 ตีณิ สตสหัสسانی
 สมีสุ อปราชิตา.

๙. ปุณาปรโ โส นราสโก^๑
 ปวเน วาสี อูปาคมิ
 ตทา สมากโม อาสี
 ทวินัน สตสหัสسانی^๒

๑๐. อหิ เตน สมเยน
 สีโห อาสี มิตาภิญ
 วิเวกมณฺฑปฐุนค
 ปวเน อททสั ชินัน.

๑๑. วณฺฑิตฺวา ลีรสวา ปาเท
 กตฺวาน ตํ ปทกฺขิณัน
 ติกฺขตฺตํ อภินาฑิตฺวา^๓
 สตฺตาทหิ ชินมฺปฏฺจหิ.

๘. ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นสามแสนรูปล้วน
 ปราศจากมลทิน ได้อภิญญา ๖ มีฤทธิ์
 มากเป็นผู้นิพพานพร้อมประชุมกันแล้ว
 (เป็นครั้งที่ ๒).

๙. ต่อมาอีกคราวหนึ่ง พระนราสโกเจ้า
 พระองค์นั้นเสด็จเข้าไปจำพรรษาใน
 ป่าใหญ่ ครั้งนั้น ภิกษุสองแสนรูปได้
 มาประชุมกัน (เป็นครั้งที่ ๓).

๑๐. สมัยนั้น เราตถาคตเป็นราชสีห์(บรม
 โภธิสัตว์) เป็นเจ้าสัตว์ป่าทั้งหลาย
 ได้เห็นพระชินเจ้า ซึ่งกำลังเจริญ
 วิเวก (ประทับนั่งเข้านิโรธสมาบัติ)
 อยู่ในป่าใหญ่.

๑๑. เราตถาคต ไคนอมศีระชะลงไหวแทบ
 พระบาท กระทำประทักษิณพระพุท
 ธองค์ได้บนลือสีหนาท ๓ ครั้งแล้วได้
 บำรุงพระชินเจ้าตลอดสี่ปีห้า.

^๑ ก. นราสโก. ^๒ สตสหัสสินัน.

^๓ อ. อภินนฑิตฺวา.

๑๕. อชปาลรুকขมูลสมิ

นิสีทิตฺวา ตถาคโต
ตคฺถ ปายาสํ ปคฺคยฺห
เนรณฺชรมุเปหิติ.

๑๖. เนรณฺชราย ตีรมหิ

ปายาสํ อท โส ชิโน
ปฏฺยคฺตวรมคฺเคน.
โพธิมุลมุเปหิติ.

๑๗. ตโต ปทกฺขิณํ กตฺวา

โพธิมณฺฑํ อนุคฺตโร
อัสสฺตถรুকขมูลมฺหิ
พฺพชฺฉิสฺสตี มหายโส.

๑๘. อิมสฺส ชนิกา มาตา

มายา นาม ภวิสฺสตี
ปิตา สฺพุทฺโธทโน นาม
อัยฺ เหสฺสตี โคตโม?

๑๕. พระตถาคตจักประทับนั่งแล้ว ณ ควาง
ต้นอชปาลนิโครธ ทรงรับข้าวปายาส
ณ ที่นั้น แล้วจักเสด็จมายังแม่น้ำ
เนรณฺชราย.

๑๖. พระชินะพระองค์นั้น จักเสวยข้าว
ปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรณฺชราย แล้วจัก
เสด็จมาที่ควางไม้ที่ตรัสรู้ ตามมรรคา
ที่เขาตกแดงไว้อย่างดีเยี่ยม.

๑๗. ต่อจากนั้น พระตถาคตผู้หาที่เปรียบ
มิได้ผู้มีพระยศ (พระเกียรติยศและ
บริวาร) ยิ่งใหญ่ จักทรงกระทำ
ประทักษิณพระแท่นที่ตรัสรู้ แล้วจัก
ตรัสรู้ที่ควางแห่งต้นอัสสฺตถพฤษ์.

๑๘. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้
จักมีพระนามว่า พระนางมายา
พระบิดาจักมีพระนามว่า พระเจ้า
สฺพุทฺโธทนะ พระตถาคตนี้จักมีพระนาม
ว่าพระพุทฺธเจ้าโคตมะ.

๑๑๑ ฉ. อิม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

คุณวนิดา ชูเกียรติชัย
อุทิศกุศลเป็นพุทธบูชา

๑๙. โกลิตโต อุปติสโส จ
 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สาวกา
 อนาสฺวา วิตรากา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
 อานนฺโท นามุปฺภุจฺสาโก
 อุปฺภุจฺสิสฺติมํ ชินํ.

๑๙. พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิต
 สงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระอัคร-
 สาวก พระอุปัฏฐากนามว่า พระ
 อานนท์ จักเฝ้าอุปัฏฐากพระชินะนี้.

๒๐. เขมา อุปฺปลวณฺณา จ
 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สาวิกา
 อนาสฺวา วิตรากา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
 โปธิ ตสฺส ภควโต
 อสฺสฺตฺโตติ ปวฺจฺจติ.

๒๐. พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรี
 ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิต
 สงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระ-
 อัครสาวิกา ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของ
 พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ชาว
 โลกเรียกว่า อัสสตัดะ.

๒๑. จิตฺโต จ หตฺถาฬวโก
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นนฺทมาตา จ อุตฺตฺตรา
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อายุ วสฺสสฺสํ ตสฺส
 โคตมสฺส ยสฺสฺสิโน?

๒๑. จิตตกบถีและหัตถาฬวกบถีจักเป็น
 อัครอุปัฏฐาก นันทมารดาอุบาสิกา
 และอุตตราอุบาสิกา จักเป็นอัคร-
 อุปัฏฐายิกา พระพุทธเจ้าโคตมะ ผู้มี
 พระยศ (คือมีพระเกียรติยศและ
 บริวารยิ่งใหญ่) พระองค์นั้น จักมี
 พระชนมายุ ๑๐๐ พรรษา.

๑-๑ ฉ. อีเม ปาจา เปยยาเลน กตา.

คุณหญิงยสวดี อัมพรไพศาล

อุทิศกุศลให้ พระยาและคุณหญิงกุศนเรศร์ ฯ

๒๒. อิทํ สุตฺวาน วจัน

อสมฺมสุส มเหสีโน

อาโมทิตา นรมฺร

พุทฺธพีชงฺกุโร อัย.

๒๒. คนและเทวดา ได้ยินพระคำรัสของ

พระมเหสีเจ้าปทุมะ ผู้หาบุคคลเสมอ

มิได้นี้แล้ว ต่างมีใจบังเหิงว่า ราชสีห์

บรมโพธิสัตว์นี้เป็นทั้งพระพี่และพระ

หนอแห่งพระพุทธเจ้า.

๒๓. อุกฺกุฏจิสฺสทา วตฺตุนฺติ

อปฺโพฆฺเณนฺติ หสฺนฺติ จ

กตฺยชฺลี นมฺมสฺสนฺติ

ทสฺสหฺสฺสีเทวตา.

๒๓. เสียงโหรงครันรับเป็นไปอยู่ เทวดา

ในหมื่นโลกธาตุปรบมือ และราเริง

ประนมอัญชลันมัสการอยู่. (กล่าวกัน

ว่า)

๒๔. ยทิมสุส โลกนาถสุส

วิรัชฺฉิสฺสาม สาสัน

อนาคตมฺหิ อทฺธาเน

เหสฺสาม สมฺมุขา อิม.

๒๔. ผีว่า พวกเราจักพลาดพระศาสนา

(คือพระธรรม) ของสมเด็จพระบรม

โลกนาถพระองค์นี้ไซ้ พวกเรา

ก็จักเกิดพร้อมหน้ากัน ในศาสนาของ

พระหนอพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ ใน

อนาคตอันนานไกล.

๒๕. ยถา มนุสฺสา นที ตรนฺตา

ปฏิตฺตํ วิรัชฺฉิย.

เหฏฺฐาติตฺถกฺกเหตฺวาน

อฺตฺตฺรณฺติ มหานที.

๒๕. มนุษย์ทั้งหลายเมื่อจะข้ามแม่น้ำ หาก

พลาดท่าข้ามเฉพาหน้า ก็จะต้องเอา

ท่าข้ามข้างใต้ (คือท่าถัดไป) ย่อม

ข้ามแม่น้ำใหญ่ได้ ฉะนั้น.

๑-๑ ฉ. อิม ปาสา เปยฺยาเลน กตา.

๒๖. เอวเวว มยํ สพุเพ
 ยทิ มุญจามิมํ ชินํ
 อนาคตมฺหิ อทุธานเ^๑
 เหสุสาม สมุขชา อิมํ.

๒๖. พวกเราทั้งมวล หากสิ้นพระชินเจ้า
 พระองค์แล้ว ในอนาคตอันนานไกล
 พวกเราก็จักเกิดพร้อมหน้ากัน ใน
 ศาสนาของพระหนอพระพุทธเจ้าพระ
 องค์นี้(และบรรลุมรรคผล)ได้ ฉะนั้น.

๒๗. ตสฺสาปิ วจันํ สุทฺวา
 ภิชฺชโย | จิตฺตํ ปสาทยฺหิ
 อุตฺตริ วตมธฺิฏฺจาสี
 ทสฺปารมิปุริยา.

๒๗. เราตถาคตได้สัพเพศของพระ
 ผู้มีพระภาคเจ้าแม่พระองค์นี้ ได้
 บังเกิดจิตเลื่อมใสยิ่งนัก จึงอธิษฐาน
 พรตให้ยิ่งขึ้น เพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐
 ทศให้บริบูรณ์.

๒๘. จมฺปกํ นาม นครํ
 อสโม นาม ขตฺติโย
 อสมา นาม ชนิกา
 ปทุมสฺส มเหสิโน.

๒๘. พระนคร (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ปทุมะพระองค์นี้) มีชื่อว่า จัมปกะ
 กษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าอสมราช
 เป็นพระบิดา พระมารดาผู้ให้กำเนิด
 พระมเหสีเจ้าปทุมะ พระนามว่า
 พระนางอัสมา.

^{๑-๑} ฉ. อิมะ ปาจา เปยุยาเลน กตา.

๒๙. ทสฺวสฺสสฺสทสฺसानิ

๑ อकारํ อชฺฌ โส วลี^๑
 นนฺโท วสุ ยสฺสตุตโร^๒
 ตโย ปาสาทมุตฺตมา.

๓๐. เตตฺตีส จ สทสฺसानิ

นาริโย สมลงฺกตา
 อุตฺตรา นาม ส่า นาริ
 รุมโ ม นามาสิ อตุรโไซ.

๓๑. นิमितฺเต จตุโร ทิสฺวา

รตฺยาเนน นิกฺขมิ
 อุนฺนอฏฺฐมาสานิ^๓
 ปธานํ ปทธี ชิโน.

๒๙. พระองค์ประทับครองราชมณเฑียร

แล้วจนสิ้นกาลหมื่นปี ทรงมีปราสาท
 อังคงามยิ่ง ๓ องค์ คือนันทปราสาท
 วสุปราสาท และยัสฺสตุตรปราสาท.

๓๐. ทรงมีนารีสามหมื่นสามพัน แต่งกาย

สวยงาม นารีผู้เป็นพระมเหสี
 พระองค์นั้นพระนามว่า พระนาง
 อุตฺตรา และมีพระกุมารนามวาร์มมะ
 เป็นพระโอรส.

๓๑. พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔ แล้ว

เสด็จออกผนวชด้วยราชยานรถ ทรง
 ตั้งความเพียร ๘ เดือนเต็ม.

๑-๑ ก. อकारํ อชฺฌาวลี โส.

๒ โป. ยสฺสตุตโร, ฉ. นนฺทา วสุ ยสฺสตุตตรา,
 อี. นนฺทา จ สยสา อุตฺตรา.

๓ อี. อุนฺนํ อฏฺฐมาสํ.

๓๒. พรหมุณา ยาจิโต สุนโต
 ปทุโม โลกนายโก
 วตฺติ จกฺกั มหาวีโร
 ธนญชฺชฺยานมุตฺตเม.

๓๓. สาลโล จ อุปสาลโล จ
 อเหตุ อคฺคสาวกา
 วรุโณ นามุปฺภุสาลโก
 ปทุมสฺส มเหสิโน.

๓๔. ราธา เจว สุราธา จ
 อเหตุ อคฺคสาวิกา
 โพิธิตสฺส ภควโต
 มหาโสโณติ วุจฺจติ.

๓๕. สภียโย^๑ เจว อสโม จ
 อเหตุ อคฺคูปฺภุสกา
 รุจิ จ นนฺทிரามา จ
 อเหตุ อคฺคูปฺภุสิกา.

๓๒. พระบรมโลกนายกปฐมพุทธเจ้าวีรบุรุษ
 ผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ซึ่งพระพรหมทูล
 อาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระ
 ธรรมจักรที่ถันนุชชะอุทยาน อังคางาม
 ยิง.

๓๓. พระสาลเถระ และพระอุปสาลเถระ
 เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อ
 วรุณะ เป็นพระอุปัฏฐากของพระ-
 มเหสีปฐมพุทธเจ้า.

๓๔. พระราธาเถรี และพระสุราธาเถรี
 เป็นพระอัครสาวิกา ต้นไม้ที่ประทับ
 ตรีสรูของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์
 นั้น ชาวโลกเรียกว่ามหาโสณะ (ออย
 ช่างใหญ่).

๓๕. สภียกหบดีและอสมกหบดี เป็นอัคร-
 อุปัฏฐาก รุจิอุบาสิกาและนันทิรามมา-
 อุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา.

^๑ ฉ. อ. ภียโย.

๓๖. อฏฺฐปณฺณาสรตฺถํ :
 อจฺจุคฺคโต มหามุณี
 ปภา นิตฺถาวตี ตสฺส
 อสฺมา สพฺพโต^๑ ทิสฺวา.
๓๖. พระมหารามนีทรงมีพระวรกายสูง ๕๘
 ศอก พระรัศมี ไม่มีแสงใดเสมอ
 เหมือน เปล่งออกจากพระสรีระของ
 พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นแผ่ไป
 ทวีทิศ.
๓๗. จนฺตปฺปภา สุริยปฺปภา
 รตนคฺคิมณฺีปฺปภา
 สพฺวาปี ตา หตา โหนฺติ
 ปตฺวา ชินฺนปฺปภุคฺคตมฺ.
๓๗. แสงจันทร์ แสงอาทิตย์ แสงรัตนะ
 แสงไฟ และแสงแก้วมณี แผ่ทั้งหมด
 เหล่านั้น เมื่อมาถึงพระรัศมีอันอุดม
 ของพระชินะแล้ว ย่อมถูกกำจัดไป.
๓๘. วสฺสสฺตสฺสทสฺसानิ
 อายุ วิชฺชตี ตาวเท
 ตาวตา ติฏฺฐมาโน โส
 ตาเรลี ชนฺตํ พุํ.
๓๘. ครั้นนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุแสนปี
 พระพุทธองค์ทรงดำรงอยู่เป็นเวลา
 นานถึงเพียงนั้น ย่อมยังฝูงชนเป็นอัน
 มากให้ขามพน (หวังแห่งค้ำหาบรรลุ
 พระนิพพาน) แล้ว.

^๑ ฉ. อ. สพฺพโส.

๓๙. ปรีปกกมานเส สตุเต
 โภชิตฺวา อเสสโต
 เสสเก อนุสาสิตฺวา^๑
 นิพฺพุโต โส สสาวโก.

๓๙. พระปฐมพุทธเจ้าพระองค์นั้น พร้อม
 ทวยสาวก ทรงยัง(เวไนย)สัตว์ ผู้มี
 มนัส (คืออินทรีย์) อันแก่กล้าแล้วให้
 ตรัสรู้โดยไม่เหลือ ทรงสั่งสอนชนที่
 เหลือ แล้วเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน.

๔๐. อูรโกว ตจํ ชินฺณํ
 วุทฺธปตฺตํ^๒ ปาทโป
 ชหิตฺวา สพฺพสงฺขารา
 นิพฺพุโต โส ยถา ลีฬิ.

๔๐. พระพุทธองค์ทรงละทิ้งสังขารทั้งปวง
 เหมือนงูลอกคราบเก่า เหมือนต้นไม้
 หักใบแก่ เสด็จเข้าสู่พระนิพพานแล้ว
 เหมือนไฟดับสนิท ฉะนั้น.

๔๑. ปทุโม ชินฺวโร สตุถา
 ธมฺมารามมฺหิ นิพฺพุโต
 ธาตุ วิตุถาริกํ อาสิ
 เตสุ เตสุ ปเทสโตติ.

๔๑. พระชินวรปฐมพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรม
 ศาสตรา เสด็จเข้าสู่พระนิพพานแล้ว
 ณ พระธรรมาราม พระบรมสารีริก-
 ธาตุใดแผ่ไพศาลจากประเทศ ไปใน
 ประเทศนั้น ๆ ฉะนั้นแล.

ปฐมพุทธวโสี อฏฺจโม.

จบ พระปฐมพุทธวงศ์ ที่ ๘.

^๑ ก. เสสญฺเณ อนุสาเสตฺวา.
^๒ ฉ. วุทฺธปตฺตํ, อี. วุทฺธํ ปตฺตํ.

๑๑. นารทพุทธรวัต

๑. ปทุมสุส อปเรน

สมพุทโธ ทวิปหุตตโม

นารโท นาม นาเมน

อสโม อปปฏิปุกคโล.

๒. โส พุทโธ จกุกวตฺตีสฺส

เชฏโฐ ทยิตโอรโส

อามุตฺตมณฺยาภรโณ^๑

อุยฺยานํ อุปสงฺกมิ.

๓. ตตฺถาสี รุกฺโข ยสฺวิปฺโล^๒

อภีรุโป พุรหา^๓ สุจฺจิ

ตมชฺฌปตฺวา อุปนีสึ^๔

มหาโสณฺสฺส เหมฺจโต.

๑๑. พระนารทพุทธรวงศ์

๑. ในกาลต่อจากพระปทุมพุทธเจ้า ได้มีพระสัมพุทธเจ้า เมื่อก่่าวโดยพระนาม มีพระนามว่า นารทะ พระองค์ทรงเป็นผู้สูงสุดกว่าสัตว์ทวิบาททั้งหลาย หาบุคคลเปรียบเสมอมิได้.

๒. พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงเป็นพระเชษฐโอรส ที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงโปรดปราน ทรงสวมใส่อาภรณ์แก้วมณี เสด็จเข้าไปสู่(พระธัญชย)อุทยาน.

๓. ในอุทยานนั้น มีต้นไม้ใหญ่ สวยงาม ไพบูลย์ด้วยยศ (คือชื่อเสียงปรากฏในโลกทั้งปวง) สะอาดตา พระองค์เสด็จถึงต้นไม้ นั้นแล้ว เข้าไปประทับนั่งภายใต้ต้นโสมะใหญ่.

^๑ จ. อามุกุมาลาภรโณ,

| อ. อามุตฺตมณฺยาภรโณ.

^๒ ก. วิปฺโล. ^๓ อ. พุรหฺมา.

^๔ ก. นีสึ.

^๑ บางอาจารย์ แปลว่า ต้นอ้อยช้างใหญ่ ตามอรรถกถาว่า เป็นชื่อต้นไม้อย่างหนึ่ง ต้นสูงใหญ่ สีแดง ใบเขียวหนากว้าง ดอกแดง.

๔. ตตถ ฅาณวรูปุชชช
อนนุคั วชชรูปม
เตน วิจฉนึ สงฆาเร
อุกกุชชชมวกุชชกั?

๔./ณ ที่นั้น พระองค์บังเกิดพระญาณอัน
ประเสริฐ (คม)ดุจเพชรหาที่สุคมิได้
พระองค์ทรงพิจารณาความเกิดขึ้น
และความเสื่อมไป ของสังขารทั้ง-
หลาย ด้วยพระญาณอันประเสริฐนั้น.

๕. ตตถ สัพพกิลเสธานี
อเสสมภิวาหย
ปาปญฉิ เกวลั โพธิ
พุทธณาณ^๒ จ จุททส.

๕./พระองค์ทรงกำจัดกิเลสทั้งหมด ไม่มี
ส่วนเหลือ ณ ดวงตันโสณะใหญ่
ทรงบรรลุพระโพธิญาณ(อรหัตมรรค-
ญาณ) และพุทธญาณ ^{๑๔} อยาง
สิ้นเชิง.

๖. ปาปญฉิตวาน สัมโพธิ
ธมมจกุกั ปวตตย
โกฏิสตสทสธานี
ปจมาภิสมโย อหุ.

๖. ครั้นพระองค์ ทรงบรรลุพระสัมโพธิ-
ญาณแล้ว ได้ทรงประกาศพระธรรม-
จักร ปฐมอภิสมัยได้มีแกเทวดาและ
มนุษย์แสนโกฏี.

^๑ ก. ...กุชชคั.

^๒ ฮี. พุทธณาณญจ.

^{๑๔} พุทธญาณ ๑๔ คือ มรรคญาณ ๔

ผลญาณ ๔ อสฬษารณญาณ ๖.

คุณหญิงยสวดี อัมพรไพศาล

อุทิศกุศลให้ พระยาและคุณหญิงกษะนเรศร์ ฯ

๗. มหาโทณ นาคราช
วินยฺนโต มหามุณี
ปาฏิหาริ ตทากาสี
ทสฺสยฺนโต สเทเวเก.
๘. ตทา เทวมนุสฺसानิ
ตมฺหิ ธมฺมปฺปกาสเน
นวุติโกฏิสหฺสฺसानิ
ตรีสุ สพฺพสฺสยฺ.
๙. ยมฺหิ กาลเ มหาวีโร
โอวที สกมฺตรชฺ
อสีติโกฏิสหฺสฺसानิ
ตติยาภิสฺมโย อหุ.
๑๐. สนนฺิปาตา ตโย อาสุ
นารทสฺส มเหสีโน
โกฏิสตฺสหฺสฺसानิ
ปจฺโม อาสี สมากโม.
๑. เมื่อครั้งพระมหามุณี แนะนำพญานาค
ชื่อ มหาโธณะ ให้บรรลुकุณพิเศษนั้น
พระองค์ทรงกระทำแล้วซึ่ง (ยมก)
ปาฏิหาริย์ให้โลก พร้อมทั้งเทวโลก
เห็นกัน.
๒. เมื่อครั้งพระองค์ ทรงประกาศพระ
ธรรมจักรแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
นั้น เทวดาและมนุษย์แก่หมื่นโกฏิ
ได้ขามพนความสงสัยทั้งปวงแล้ว.
๓. ในกาลที่พระนารทพุทธเจ้า วีรบุรุษ
ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงสั่งสอนพระโอรสของ
พระองค์นั้น อภิสัมย์ครั้งที่ ๓ ได้มีแก่
เทวดาและมนุษย์แปดหมื่นโกฏิ.
๔. พระมเหสีเจ้านารทได้มีการประ-
ชุมพระสาวก ๓ ครั้ง ครั้งแรกพระ
สาวกแสนโกฏิมาประชุมกัน.

๑๑. ยथा พุทฺโธ พุทฺธคุณํ
 สนิทานํ ปกาสยิ
 นวฺติโกฏฺฐิสหฺสฺसानิ
 สมฺมิตฺตํ วิมลตา ตทา.

๑๒. ยथा เวโรจโน นาโค
 ทานํ ททาติ สตฺถุโน
 ตทา สมฺมิตฺตํ ชินฺนปฺตฺตา
 อสฺตีตฺตสฺสหฺสฺสึโย?

๑๓. อหํ เตน สมฺเยน
 ชฺฌิโล อุกฺกตาปโน
 อนฺตลิกฺขจโร อาสี
 ปญฺจาภิญญาสุ ปารกฺกุ.

๑๑. เมื่อครั้งพระพุทธองค์ ทรงประกาศ
 พระพุทธคุณพร้อมด้วยนิทาน (คือเหตุที่
 ทรงประกาศพุทธคุณ) นั้น พระสาวก
 ผู้ปราศจากมลทินเกาหมื่นโกฏิ ได้มา
 ประชุมกัน.

๑๒. เมื่อครั้งพญานาคชื่อเวโรจนะ ถวาย
 ทานแด่พระบรมศาสดานั้น พระชิน-
 บุตร (สาวก) แปรคานมาประชุมกัน.

๑๓. สมัยนั้น เราตถาคตเป็นชฎิล ถึงฝั่ง
 (สำเร็จ) อภิญญา ๕^๑ มีตบะกล้า
 เหาะไปได้ในกลางหาว.

^๑ ก. ...สินโน.

^๑ อภิญญา ๕ คือ ๑. แสดงฤทธิ์ได้
 ๒. พุทธิพย์
 ๓. รู้ใจคนอื่น
 ๔. ระลึกชาติได้
 ๕. ตาทิพย์.

๑๕. ตทาปาหิ อสมสมิ

สสมิ สปริชชนิ

อนุนปาเนน ตปะเปตฺวา

จนฺทเนนาภิปุชฺชียิ.

๑๕. แม่ครั้งนั้น เราตถาคตก็ได้อังคาส

พระนารทพุทธเจ้าผู้หาบุคคลใดเสมอ

เหมือนมิได้ พร้อมควยพระสงฆ์

(และ) บริวารชน (คืออุบาสก

อุบาสิกา) ให้อิมหน้า ควยขาวและ

น้ำ แล้วได้บูชาควยไม้จันทน์(แดงอัน

ล้ำค่า) โดยเคารพ.

๑๕. โสปี มํ ตทา พุยากาลิ

นารโท โลกนายโก

อปริเมยฺยิตโต กปะเป

พุทฺธ^๑ โลเก ภวิสฺสตี.

๑๕. พระบรมโลกนายกนารทพุทธเจ้า แม่

พระองค์นั้น ก็ได้ทรงพยากรณ์เรา

ตถาคตในคราวนั้นว่า ในกัปอันจะนับ

ประมาณมิได้ตั้งแต่นั้นไป ชฎิลนี้จักเป็น

พระพุทธเจ้าในโลก.

๑๖. ^๒อุหุ กปิลวุหฺยา รมฺมา

นิกฺขมิตฺวา ตถาคโต^๒

ปธานิ ปทหิตฺวาน

^๓กตฺวา พุกฺกกรการิกิ^๓.

๑๖. พระตถาคต จักออกจากพระนครมี

ชื่อว่ากบิล อันนารีนรมย์ แล้วจักเริ่ม

ตั้งความเพียรกระทำทุกกริยา.

^๑ ฉ. อี. อัย พุทฺธ โลเก ภวิสฺสตี.

^{๒-๒} ฉ. อีเม ปาจา น ทิสฺสนฺตี.

^{๓-๓} ฉ. อีเม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

๑๗. อชปาลรุกขมูลสมิ

นิสัทธิควา ตถาคโต
 ตตถ ปายาสั ปคฺคยห
 เนรณฺชรมุเปหิติ.

๑๘. เนรณฺชราย ตีรมหิ

ปายาสั อท โส ชิโน
 ปฏฺยิตฺตวรมคฺเคน
 โโพธิมุลมุเปหิติ.

๑๙. ตโต ปทกฺขิณิ กตฺวา

โพธิมณฺฑิ อุนฺตฺตโร
 อสฺสัตฺตฺรูกฺขมูลมฺหิ
 พุชฺฌิสฺสตี มหายโส.

๒๐. อิมสฺส ชนิกา มวตา

มายา นาม ภวิสฺสตี
 ปิตา สฺทฺโธทโน นาม
 อัยฺ हेสฺสตี โคตโม?

๑๗. พระตถาคต จักประทับนั่งแล้ว ณ
 ควางตนอชปาลนิโครธ ทรงรับข้าว
 ปายาส ณ ที่นั้น แล้วจักเสด็จมา
 ยังแม่น้ำเนรณฺชราย.

๑๘. พระชินะพระองค์นั้น จักเสวยข้าว
 ปายาสที่ฝั่งแม่น้ำเนรณฺชราย แล้วจัก
 เสด็จมาที่ควางไม้ที่ตรัสรู้ตามมรรคาที่
 เขาคกแดงไว้อย่างดีเยี่ยม.

๑๙. ต่อจากนั้น พระตถาคตผู้หาที่เปรียบ
 มิได้ ผู้มีพระยศ (คือมีพระเกียรติศัพท์
 และบริวาร) ยิ่งใหญ่ จักทรงกระทำ
 ประทักษิณพระแทนที่ตรัสรู้ แล้วจัก
 ตรัสรู้ที่ควางแห่งต้นอัสสัตฺตพฤษ.

๒๐. พระมารดา ผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้
 จักมีพระนามว่า พระนางมายา พระ
 บิดาจักมีพระนามว่า พระเจ้าสุทโธ-
 ทนะ พระตถาคตเจ้านี้จักมีพระนาม
 ว่าพระโคตมพุทธเจ้า.

๑-๑ ฉ. อีเม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.

คุณพิจิตรรา บุรณะสัมฤทธิ์ เสงสกุล
 อุตฺตฺยกุลให้ น.ต.หลวงอัมพรไพศาล

๒๑. โกลิโต อุปติสโส จ
 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สํวกา
 อนาสฺวา วิตรากา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
 อานนฺโท นามุปฺภูจฺจาโก
 อุปฺภูจฺจิสฺสตีมฺ ชินฺ.
๒๑. พระโกลิตเถระและพระอุปติสสเถระ
 ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิต
 สงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็นพระ-
 อัครสาวก พระอุปฺภูจฺจิกนามว่า พระ
 อานนท์ จักเฝ้าอุปฺภูจฺจิกพระชินะนี้.
๒๒. เขมา อุปฺพลวณฺณา จ
 อคฺคา เหฺสฺสนฺติ สํวิกา
 อนาสฺวา วิตรากา
 สฺนฺตจิตฺตา สฺมาหิตา
 โโพธิ ตสฺส ภควโต
 อสฺสฺตฺโตติ ปวฺจฺจติ.
๒๒. พระเขมาเถรี และพระอุบลวรรณา
 เถรี ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ
 มีจิตสงบ มีใจตั้งมั่นแล้ว จักเป็น
 พระอัครสาวิกา ตนไม่เป็นที่ตรัสรู้
 ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
 ชาวโลกเรียกว่า อัสสตัดะ.
๒๓. จิตฺโต จ หตฺถาฬวโก
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นนฺทมาตา จ อุตฺตรา
 อคฺคา เหฺสฺสนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
๒๓. จิตตคหบดีและหัตถาฬกคหบดี จัก
 เป็นอัครอุปฺภูจฺจิก นันทมารดา-
 อุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา จักเป็น
 อัครอุปฺภูจฺจิกายิกา พระโคตมะผู้มีพระยศ

๑-๑ ฉ. อิมะ ปาสา เปยฺยาเลน กตา.

- | | |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>อายุ วสัสต์ ตสฺส
โกตมสฺส ยสฺสสิโน.</p> | <p>(คือมีพระเกียรติศัพท์และบริวารมาก)
พระองค์นั้น จักมีพระชนมายุ ๑๐๐
พรรษา.</p> |
| <p>๒๔. อิทํ สุตวาน วจัน
อสมสฺส มเหสิโน
อาโมทิตา นรมรุ
พุทฺธพีชงฺกุโร อัย.</p> | <p>๒๔. คนและเทวดา ไต่ขึ้นพระค้ำรัสของ
พระมเหสีเจ้านารทหะตฺตหาคคฺลเสมอ
เหมือนมิไคน์แล้ว ตางมีใจบังเหิงว่า
ชฎินี้เป็นทั้งพระพีชและพระหนอแห่ง
พระพุทฺธเจา.</p> |
| <p>๒๕. อุกฺกุฏิสฺสททา วตฺตุนฺติ
อปฺโพฆฺเณฺติ หสนฺติ
กตฺตชฺลี นมสฺสสนฺติ
ทสฺสทสฺสิเทวตา.</p> | <p>๒๕. เสียงโหรองตอรับเป็นไปอยู่ เทวดา
ในหมื่นโลกธาตฺว ปรบมือและราเริง
ประนมอัญชลันมัสการอยู่ (กล่าว
กันว่า).</p> |
| <p>๒๖. ยทิมสฺส โลกนาถสฺส
วิรัชฺฉิสฺสาม สาสัน
อนาคตฺมहि อทฺธาเน
เหสฺสาม สมนฺุขา อิม.</p> | <p>๒๖. ผีว่า พวกเรจักพลาตพระศาสนา
(คือพระธรรม)ของพระบรมโลกนาถ
พระองค์นี้ไซ้ พวกเราก็จักเกิด
พร้อมหน้ากัน ในศาสนาของพระหนอ
พระพุทฺธเจาพระองค์นี้ ในอนาคตอัน
นานไกล.</p> |

๑-๑ ฉ. อิม ปาจา เปยฺยาเลน กตา.